

శ్రీ ఆవ్వారి పెద్దరంగపార్వ్య
రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

(పూర్వ కాగము)

రచయిత :

చిత్తకవిశేఖర

శ్రీ రాష్ట్రాటి ఓవిరెడ్డికవి

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్వతి
స్తాటి నిర్వచన రామాయణము
(పూర్వ భాగము)

రచయిత :
చిత్రకవిశేఖర
శ్రీ రాస్తాటి ఓబిరెడ్డికవి
కల్లమడి (వయా) తరిమెల.

ప్రచురణ :
శ్రీ అవ్వారి నారాయణ గ్రంథమాల
బుక్కరాయ సముద్రము
అనంతపురం జిల్లా.

మా తండ్రి అవ్వారి పెద్దరంగప్ప పేరుతో నిర్వచన రామాయణమును
వ్రాసి నాట అంకితమొనగిన శ్రీ రాప్తాటి ఓబిరెడ్డిగారికి కృతజ్ఞత
ప్రకటించుకొనుచున్నాను.

ఇట్లు

విద్వాన్ అవ్వారి నారాయణ

ఈ గ్రంథ ముద్రణకు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల వారిచే
రూ. 6737 లు. ఆర్థిక సహాయము లభించినది. అందుకు నా
కృతజ్ఞత తెల్పుకొనుచున్నాను. — అవ్వారి నారాయణ

సర్వహక్కులు :-

ఈ గ్రంథముపై సర్వహక్కులు శ్రీ అవ్వారి నారాయణగారికి
ఒసగబడినవి.

ఇట్లు

రాప్తాటి ఓబిరెడ్డికవి

ద్వితీయ ముద్రణము : 1997 సం॥

కాపీలు : 1000

వెల : రూ. 25-00

ముద్రణ ;

వంశీకృష్ణా ప్రింటర్స్ - విజయవాడ-2.

అంకితము

గీ॥

బుక్కరాయ సముద్రంబు తెక్క తెక్క
పద్మశాలి కుటుంబ శోభను దలిర్ప
ధరణి నవ్వారి వంశంబు ధన్యత గన
నలరినాడవు నారాయణార్య వర్య !

గీ॥

తండ్రియగు పెద్దరంగప్ప ధర్మనిరతి
గౌరవస్ఫూర్తి పురమున ఘనతగాంచ
జనని అచ్చమ్మ సమ్మదస్వాంతగాగ
నలరినాడవు నారాయణార్య వర్య !

గీ॥

ప్రాణనతిమైన రంగమ్మ భక్తిదనర
తనయు లేవురు ముగ్గురు తనయ లెనఁగ
తెలుఁగు పండిత పదవిని దివ్యకీర్తి
నలరినాడవు నారాయణార్య వర్య !

గీ॥

పెద్దరంగపార్వ్య పేరిట
సదమలగతి రామకథను సంపూర్ణముగా
నొదవింపగఁ దన పుత్రుఁడు
ముదమున ననుగోర వ్రాయఁబూనితి నెమ్మిన్

గీ॥

సంతతము సాహితీవృద్ధి సలుపుచున్న
నీ మనో నిర్మలత్వంబు నెమ్మిదలఁచి
సమ్మదమున నీ చరిత్రమ్ము నీకు
నంకితమొనర్తు నారాయణార్య వర్య !

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగప్ప

—o—

సీ॥ వైవాహికముల దైవరాధనలఁ గార్య

నిర్వాహకస్తుడై నెగడినాడు

తగవు లెక్కడనున్న దర్శించి సమదృష్టి

రాజీవొనర్చి యెలర్చినాడు

ఘనత పెత్తందారుగా నిత్య సద్దర్శ

నిరతుడై ప్రఖ్యాతి మెరసినాడు

కాంక్షదీర పురాణ గాథలలోకించి

ఆచార నియతిని యలరినాడు

తే॥ అనఘుఁ డవ్వారి పెద్దరంగప్ప యనుచు

ప్రజలు కొనియాడ భాగ్య హేభాగ్యగరిమ

పుత్ర పౌత్రాభివృద్ధిని బొందినాడు;

పద్యశాలికులం బుర్వి పరిడవించ.

కృతికర్త : రాప్తాటి ఓబిరెడ్డి కవి

ప్రశంసలు

మీ సాహిత్యసేవకు మా జోహారులు.

— దేవులపల్లి రామానుజరావు

మీ సాహిత్యసేవ దినదినాభివృద్ధి నొందుచున్నది

— దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని

మీ సాహిత్య కృషి దౌర్దాని

— గడియారం రామకృష్ణశర్మ

మీ సాహిత్యసేవ ప్రశంసనీయము

— సి. నారాయణరెడ్డి, బి. రామరాజు

రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ, బులుసు వేంకటేశ్వర్లు

అవ్వారి చంకమౌక్తిక రత్నం స్వయం విజృంభిం

విఖ్యాతి మియాల్లోకే స్వగ్రన్థేయి రిపిద్విదీశ సాహిత్యశ్రీః

— కప్పగంటుల లక్ష్మణశాస్త్రిలు

సారస్వత పాదోసిధి రత్నోద్ధరణ క్రియా ప్రవణచిత్తః

అభినందనీయ చరీతో నమ్నా నారాయణో జయతి

— కుంటిమిద్ది శేషశర్మ

అతని తగుగాత నిత్య కల్యాణసిద్ధి

సంపద్యద్వియం కీర్తి సంపత్సమృద్ధి

కారదా సాదపద్మ పూజా ప్రబంధ

పరిమళంబయి గృహమార బండుగాత !

— గడియారం వేంకటశాస్త్రి

అష్టదిగ్గజ స్మరణ సింహాసనములు

భువనవిజయము ఎడదలో పొదివికొనిన

సరస సాహిత్య సహృదయ చక్రవర్తి

అతడు అవ్వారి నారాయణప్ప సుముఖు.

— నండ్లూరి రామకృష్ణమచార్యులు

సంస్కృతాంధ్రభోజాల కీర్తి సౌధములకు
క్షితిని బునాదిరాక్షై ప్రకాశించె గృతులు
అన్న! అవ్వారి నారాయణాభిదాన
తత్త్వమెఱిగిన నీకుఁ దద్భాగ్యమబ్బు

— సి. వి. సుబ్బన్న శతావధాన

కం॥ నిబ్బరపుఁ దమిని చెనుగుం
గద్దము లవ్వారిగాఁ బ్రకాశమునకున్
బ్రబ్బి కొనిచెచ్చు మీకున్
ముద్బడి యాయుర్యశః ప్రమోదము లొదవున్

— మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి

నీ రమ్య యశస్సు ధాత్రి నిలుచున్ తిరమై — బెళ్ళూరి
శాశ్వత యశః ప్రకాశ ప్రకస్తకృతులు
కొను ఘనులు లేరు నారాయణునకు జోడు

— ఆకావాది ప్రకాశరావు

కలుగదొక్కడు నూటికి కల్లగాడు
భువిని నారాయణును బోలు పుణ్యమూర్తి

— గుంటి సుబ్రహ్మణ్యము

రసాస్వదన తప్తహృదయుండు, సరసగుణుడు
ప్రేమ నలరుగాక నారాయణుండు — నారునాగనార్య

అమృతకళలాని సంతుష్టి నమరగొనిన
ధన్యజీవి నారాయణ పుణ్యమూర్తి.

— అన్నదానం నరసింహాచార్యు

రాజుల్ పోయిరి-మహామాత్యులు లేకపోయిరి -

మాకై జాలిపడువారు మీరేగదా శ్రీ అవ్వారి నారాయణా!

— నారపరెడ్డి పెద్దిరెడ్డి

మీ ఉద్యమము ప్రశంసనీయము. — జోస్యము జనార్ధనశాస్త్రి

మీ సాహిత్య కృషి, సేవ ప్రశంసనీయము. — రాజన్నకవి

ఎవ్వరున్ సరిరారు సేకచట బ్రాహ్మిసేవసంబండు నీ
మవ్వంపుం గవనంబు కావ్యచతుర్త్ మైయై కవీరావసం
బవ్వారాజ్ఞానను రాజీకీవిడు సువర్ణాలంకృతుల్మించె ఓ
అవ్వారన్వయ చంద్రకిర్తి గనుమత్యంతంబు నారాయణా!

నెలకొక పుస్తకంబు రచనీయముగాఁ బ్రకటించుచుంటి, నీ
లలితహృదబ్జ పీఠమున లాస్యమునేయుచు నాండ్రభారతీ
లలన సదావసించునని లక్ష్మణకౌత్రి నిరతంబు నీ
విలసదతుల్య దీక్షగని విస్మయమందుచునుండె సత్కవీ!

ఇది నా హృదబ్జ పుటమున
విదితంబుగ నిల్చికొన్న విస్తృత భావం
బుదితంబయ్యెను నుబుకుచు
ముదమవ్వారీంద్ర కనుమ పూర్ణాయువులున్!

దొడ్డ రాప్తాటికులుఁ డోలిరెడ్డి నిన్ను
లలిత కావ్యరత్నముల నలంకరించె
కర్తచే భర్త, భర్తచేఁ గర్త కావ్య
సాధమున విభూషితులై రి సమ్మదమున్

అవ్వారి వంశచంద్రా !
ఎవ్వరికిని సాధ్యపడని యేదై రతోడన్
మవ్వంపు సొంపు సొన్నపు
మువ్వలతో పలుకు చెలిని ముంచితివారా!

కప్పగంతుల లక్ష్మణకౌస్తుభులు

హైదరాబాద్,

తేది : 2-2-75.

శ్రీ ఆవ్వారి నారాయణ, రంగమ్మ దంపతులు

లేఖ

మిత్రులు శ్రీ ఆవ్వారి నారాయణగారికి శుభాభివందనములతో వ్రాయు లేఖ. మీరు పంపిన ముకుందవిలాసః, జ్ఞానానంద శతక మందు కొన్నాను. మీ సాహిత్యసేవ అమోఘము. అనన్యదృశ్యమైనది. స్వయం ముగా రచయితగా నుండి తెలుగు పండిత పదవిలోనున్న ఎవరికిని గూఢ మొత్తము దేశమునందు మీ పంటి ఉదారులను కని విని యెఱుగను. మీ జీవితమే సాహిత్య తపస్సంపన్నము. అధీతి, దోహ, ఆదరణ, ప్రచార ములు నాల్గింటను మీరు కృతహస్తు లనిపించుకున్నారు. ఇది మిమ్ము పొగడుట కాదు. వస్తు స్థితి కథనము మా పంటివారికెవరికిని అసాధ్యమైన సేవ మీరు సరస్వతీదేవికి చేయుచు ధన్యులైతిరి. మిమ్ముగూర్చి వ్రాయు టకు పదములు, కలము దొరలకున్నవి. దిగ్గ్రాంతి చెందుచున్నాను. మిమ్ము చూచి కాని తృప్తి కలుగదు.

కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రిలు,

69 ఆదర్శనగర్,

హైదరాబాద్-1-3-75.

శ్రీ అ వ్వా రి పె డ్ద ర ం గ పా ర్య

రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

ప్రథమ భాగము

- 011 శ్రీ రమణీ రమణా సువి
చారణ మురహరణ దురితసాగర తరణా
కారణ కారణ మత్కృతి
సారస్థితి మనుపు సుజన నన్నుతచరణా! 1
- 011 గణనాయక శుభదాయక
ననుబాహుక విఘ్నముల నెనయసీయక నీ
తనయునిగా నను గనుగొని
మనుపుము నన్వాక్యరమితి మది నెలకొనగన్. 2
- 011 శ్రీవాణీ అజరాణీ
పావన మృదుపాణీ నతసుపరవ్రజేణీ!
సేవించెద నలిపేణీ
ప్రొప్పుము నను కరుణబూని బుధసంత్రాణీ! 3
- 011వె॥ మహిత సత్త్వకాయు మనుకులేశ విధేయు
జానకీ సహాయు చారు గేయు
దళిత దైత్యమాయు ధర్మైక సుశ్రేయు
నాంజనేయు ఛక్తి నధినుతింతు. 4
- 011 అని యిష్టదేవతా ప్రా
ర్థన భక్తి నొనర్చి కాళిదాసాది సుధీ
జనులగు సంస్కృత కవులను
మనమున ధ్యానించి వాక్చమత్కృతి గలుగన్. 5

10 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణ

కం॥ వినయత సన్నయ మొదలగు
తెలుఁగు కవీంద్రుల దలంచి ధీయుతు గురు వ
ర్యుని వెంకపాఠ్య నెమ్మది
ఘనతర భక్తిని దలంచి కొతుక మెసఁగన్.

కం॥ రామాయణ చారిత్రము
సామాన్యులకెల్ల సులభ సాధ్యముగాఁగన్
కోమల చాగ్దాలంబుల
నీచుమున రచింతు గోస్తనీ పాకముగన్.

గీ॥ యోజన ద్వాదశం బైదు యోజనములు
పొడవును వెడల్పు గల్గిన పురవరంబు
దివ్యతరమైన కోసల దేశమందు
వెలియుచుండు నయోధ్య నా వినుతికెక్కి.

గీ॥ ఆ యయోధ్యను సూర్య వంశాధ్యులైన
ఇలంబు, దిలీప, రఘురాజులేలి పిదప
రఘుసుతుం డజరాజు పరాక్రమమున
వసుధఁ బరిపాలనమొనర్చె వై భవముగ.

కం॥ అ నరపాలుని సుతుఁడు ను
చానిధి సదృశాననుండు దశరథుఁ డమల
జ్ఞానాన్నితఁడును సజ్జన
మానిత పుత్రుఁడుగాఁగ మహి సలరారన్.

కం॥ లంకాధి నాయకుఁడు తుర
హంకారము తోడ మునుల సమరులనెల్లన్
సంకట పరచుచు నుండఁగ
ఁంకున హరికడకు వారు చని దై న్యముగన్.

ఉ॥ శ్రీవర! దీనరక్షక- హరీ! పరమాత్మ! ముకుంద! కేశవా!
రావణు డాడి కెంతయును రాయడిజెందితి మోర్వలేము, నీ
వే విధినై న వాని పథియించి మదీయ భయంబుదీర్చి వే
గావగదే యటంచు సదకంజములం బడి మొక్కి నిర్వగన్. 12

ఉ॥ ఎంతయు జాలిజెంది కమలేశుడు వారల గాంచి యిట్లనున్
ఇంతకు మున్నె వాని విధమెల్ల నెఱింగిన వాడ నందుకై
మంతనమందు ముఖ్యుమగు మార్గము నారయుచుంటి నింక నే
నంతమొనర్తు వాని, మనుజాకృతి జన్మమునెత్తి ధారుచీన్. 13

క॥ అని తెలియజెప్పి పనిచిన
విని నారదమౌని పేగవెడలి ధరిత్రిన్
ధనుజాధీశుని నన్నిధి
ననువున గూర్చుండి యిట్టులని వచియించెన్. 14

గీ॥ వసుధ జాతస్యమరణం భ్రువంబటంచు
పలుకుచుండెడి యార్యుల పలుకులెల్ల
వ్యర్థములు గావవెంతటి వారైకై న
మానసంబున నెరుగుమో దానవేంద్ర! 15

క॥ అని పల్కిన విని రావణు
డనఘా మరణంబు నాకు నానన్నంబొ
నని మనమున దలచితివా
యని ముదమునబలుక మౌని యౌననియనగన్. 16

కా॥ ఏమీ నారద! నాబలం బెఱుగవా? యీరీతి నా ముందటన్
సామాన్యుంబలె నెంచి వక్కెదవు, నన్జంపంగ నుద్యుక్తుడౌ
ధీమంతుడెవడుండు ముజ్జగములన్ దీపించి నిర్జింప నే
మోమోటంబికయేల తెల్పు సురలేమో ప్రేలియున్నట్లగున్. 17

2 శ్రీ అష్టాది పెద్దరంగపార్వతి రాష్ట్రాది నిర్వచన రామాయణము

కం॥ లేకున్న యెన్నడేనియు
నీకరణిం బలుకవైతి విధి సంశయమౌ
తేకువను దెల్పుమని యన
నాకలహాశనుడు నిట్టులని వచియించెన్. 18

గీ॥ అనురనాయక నీకు రహస్యమొకటి
చెప్పెద మరెవ్వరికి నిది చెప్పబోకు
దశరథుని పుత్రుడై పుట్టి దానబారి
నిన్ను వధియింతునని చెప్పె నిర్జరులకు. 19

గీ॥ ధరణిఫాలుజమున శుద్ధ దశమియందు
దశరథుడు తోసరాధీకు రసయనెలమి
బరిచియనెలమి సవ్యధూచరుల యందు
పుట్టునట శౌరి నినుజంప భూరలమున. 20

కం॥ అనుత్తగ జెప్పుచు సురలను
పనిచిన నే నమ్మరారి పలుకులు నీకున్
వినిపింపంగ వచ్చితి నన
దనుజేకుడు సరకుగొనక తానిట్లనియెన్. 21

ఉ॥ ఎక్కడ శౌరి? నన్ను నయింపు టదెక్కడ? నాదు బారికిన్
ఊర్కక దొంగరీతి బని చెట్టుల గుట్టలబట్టి భీతిచే
యొక్కడ దాననాదొ గద, యిస్సటికిన్ దలమెత్తదాయెగా
తక్కిన మాటలేల నను దాదెడి వాడిల లేడు నారదా! 22

గీ॥ ఫాలుజము శుద్ధ దశమిని పరిచయంబు
కన్నులారంగ జూచి యొక్కడికి వచ్చి
మాటలాడుము వైకుంఠ మాటలెంత
దిట్టమె యుండునో నీకు దెలియగలదు. 23

కం॥ అని సలికె తద్వివాహం
బును విఘ్నం బొనరజేయు పూనికతోడన్
దన యత్నమునఁ దగు చిం
తనఁ జేయుచు రాత్రివగలు తనరుచునుండెన్. 24

చ॥ ఇది యిటులుండఁ గోపల నరేంద్రుని చెంగట సర్వజ్ఞాని న
మ్మదమున మాటలాడునెడ మానిని కోసలరాజపుత్రి న
నదనమునందు గాంచి విలసత్తుదగబ్బ యిటుల సంతయున్
మదిని దలంచి యిట్లునియె మానవనాథునితో వ్రువించునన్. 25

చ॥ నృపవర సీతనూజకు గణేందగ బంక్తిరఘంబు నాభుండె
యెపుడును సర్వభర్తయుల నేమరకన్ బసరంజకంబుగా
విపుల పరాక్రమ క్రమర విష్ణుసమాన రుమారులొందఁగా
జనతప హోమముల్ నెగడ శాశ్వత కీర్తి గడింప గల్గెదన్ 26

కం॥ అని తెల్పినంత నజ భూ
పుని సన్నిధిదేరి మోదమున నిష్టాగో
ష్ఠిని యుండి పెండ్లి విషయము
వినుపించిన సమ్మరించె విభుడును ప్రీతిన్. 27

కం॥ అంతట పాల్కు సీతదళ
మెంతయు రుభమంచు నార్యులెఱింగింపగన్
సంతనమున బనులన్నియు
శాంతముగా నిర్వహించి జరుపుచు నుండన్. 28

కం॥ భేరీ మృదంగ ముఖ వా
ద్యారావంబులు సెలంగ సలి వైభవతన్
ధీరుడగు దళరఘుని శృం
గారించిరి పెండ్లిసేయఁ గొరుక మెనగన్. 29

కం॥ క్రమపద్ధతితో గార్య
క్రమములు నెరవేర్చి సుస్థిరంబగు సుముహూ
ర్తమున ప్రయాణంబై చను
నమయంబున వారి వాహ సంతతి మొందె.

30

అ॥ పె॥ మూలగాలి దోలి భోరున పృక్షముల్
మహినిగూల కారు మబ్బుగ్రమ్మి
దిశలుమోయ నుడిమి దివినుండి కుండల
గుమ్మరించినట్లు కురిసె వాన.

31

ఉ॥ వాన విజృంభ మానముగ వచ్చుటచే సరయూ సరిత్తు నం
దా సరనాథు పెండ్లి జనులందరు దాటుచునుండు సంతలో
నేనుగులట్లు పైతెరలనేకము వచ్చిన దిక్కుతోచకన్
ఆ నదియందు వారలు భయార్తిని గొట్టుక పోవుచుండగన్.

32

కం॥ కొందఱు మునుగుచు దేలుచు
కొందఱు నొంతొరుల బట్టుకొని వెలువడుచున్
గొందఱు ధైర్యము గొలుపుచు
నందఱు తీరంబుజేరి రజజుడు దక్కన్.

33

కం॥ ఆదశరథుడతి ధైర్యము
తో దరికేగుతరి నలలు త్రోయుచునుండన్
యేదాపు లేక శ్రీ దా
మోదరుడే ధిక్కటంచు సురుతర భక్తిన్.

34

చ. పరమాత్మా! కరిరాజ రక్షర ! హరీ! పాపాఘ విచ్ఛేదనా!
వరదా! దీనజనావనా! గుణగణా! వై కుంఠ నారాయణా!
కరముల్ పాదములాడకన్ నిలిచె! నీ కాయంబునున్ సోలె! నే
దరిదాపున్ గనజాల నియ్యెడ నదిన్ చాటించిరక్షింపవే !

35

పెద్దరంగపాద్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము 15

నిగతి దళరథుఁ డడలుచుండ

సల్య నిచ్చించునట్టిచేళ

మ మాయచేగొని లంక జేర్చి

ప మండోదరి సరసజేరి.

36

ందు క్రూరమగు పోకడలన్నిటికంటె నెక్కువ

న కార్యమిది భావమునన్ దలపోయ కీగతిన్

మంసగా దగునె? నా మనవిన్ విను ప్రాణనాయకా

మతే మణిన్ మరల యెప్పటియట్లు పురంబు జేర్చుమా. 37

ంతయు బ్రతిమాలిన

మమున శాంతిజొంది తగు మందసమున్

చ్చి యందు కొ

జేర్చి సముద్రునిం బిలచి యిట్లనియెన్.

38

దసమును గైకొని

త్రం బోరులెరుంగసీయక మిగులన్

న దాచి నాల్గవ

నా కిమ్మటంచు జలనిధికివ్వన్.

39

ంపలు గూల్చుట కిచ్చబూని

మహ్మద్య మొనరింప నెంచినాడొ

మున విఘ్నంబు గలిగెనేని

ంబు దీయునని మది భయమునొంది.

40

దుగల తిమింగల

కొనిపోయి యిచ్చి పూనిక తోడన్

యందు రావణు

ది యనిచెప్ప నదియు భయమున గొనియెన్.

41

ఉ॥ అంతటదాని ఘట్రమంగ సయ్యదియన్ చలదాల్చి యుండ
 చింతగఁదోచి యప్పటికి జేరొక సక్రిము వచ్చి దానితో
 పంతము మీర కోర్కెదమునఁ దైఁబడి పోరఁదలంపఁ దేటిఁ
 జెంతనెయన్న గట్టువయిఁజేర్చి బలోద్ధతిఁ బోరుచుండగ

ఉ॥ క్రమ్మిన సూయశక్తి వదలంగ సతీమణి నిద్రలేచి నే
 నిమ్మెయి దెట్టెనుండఁ గతమేమియె నెట్టి ప్రమాదమొం
 యిమ్మహి నెట్టి పాతకము నేనొసరించిన దానగాను స్వా
 తమ్ము కలంతజెందె నిక దైవమె నాకు శరణ్య మెన్న

గీ॥ క్షీరసాగరజాత దుష్కృత విఘాత
 ప్రాకట భ్యాత మగ్నాత లోకనేత
 ఇందిరాసుండరీ లోకవంది తాంఘ్రి
 కావదే నా మొరాలించి కరుణమీర.

కం॥ అని ప్రార్థింపుచు నుండిన
 వనితామణి యెచట లక్ష్మీ ప్రత్యక్షందై
 కనికరము మీరగా ని
 ట్లనియె సుధాధార తొలుకునట్టి నలుకులన్.

గీ॥ చింతజెందకు మమ్మ నీ స్వాంతమందు
 నిర్బడులు కార్యభారము నిర్వహించ
 వై భవంబుగ నీకు వివాహమగును
 దైవవిధి యెన్నటికిగాని తప్పదమ్మ.

గీ॥ మాయచే రావణుఁడు నిన్ను చుందనమున
 జేర్చి లగ్నంఘ విఘ్నంబు సేయఁబూనె
 నని వచించి యదృశ్యమై చనినటయె
 తరుణి యిటులుండ సక్కడ దశరథుండు

శ్రీ అష్టావి పెద్దరంగ పాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము 17

ఉ॥ ఏటి ప్రవాహమందుఁబడి యాదును నేమియు దెక్కుతోచకన్
గాటపు సుళ్ళలో దవిలి కంపము నొందును ముద్ది తేలుచున్
జాటుగ హస్త ని బృందగతి పైకొని వచ్చు తరంగ సంగతిన్
వాటముగాగ తొల్లునును వారిని చెంగటఁ దేర గట్టునన్ 48

కం ఈరీతిగ దై వమ
కూపారముఁ దరిజేర్ప చలికి వజరు జనించున్
ఆ రాత్రి గడపి యువయము
తీరమునఁ దిరిగి తిరిగి దీనాచనుచై 49

ఉ॥ ఎక్కడ పెండ్లి? కోసల యదెక్కడ? నాచగు బంధు సంవయ
దెక్కడ? తల్లి దండ్రు గురుదెక్కడ? సాగరతీర భారలం
దెక్కడ? మత్పురంబు నికనే గనుదెక్కడ? యేమిసేయుచున్
దిక్కును దోచకీ జలనిధిస్తలి యీగతిఁ గుంచనామెగా 50

కం॥ తొలి నే జేసిన కర్మపు
ఫలమిది యేమోయటంచు వనపును నచటన్
దిలకించుచుండ నొకయెడ
సలిలితముగ మెరయు నుంచనముఁ గన్పడియెన్. 51

గీ॥ అంత నాతండు సమ్మదస్వాంతుడగుచు
నటకుజని మూతదెరచిన యందులోన
తరుణి గనుపింప మది నద్భుతంబు నొంది
నిట్టి నిలుపున మ్రోన్పడి నిలచి నంత 52

కం॥ నమ్మరు వారొక రొకరిని,
నమ్మరు తమలోనెదాము, నమ్మరు కనులన్,
నెమ్మనమున నరయుచు తుద
కమ్మహితుండిట్టు లనియె నా సతితోడన్. 53

కం॥ ఎవ్వతె వీవు మృగేక్షణ
యెవ్వఁడు నీకిట్టి గతుల నెనయించె నిలన్
జవ్వని నే నజతనయుఁడ
నివ్విధి నచిత్రోసి ముంచి యివటికిఁ దేల్చెన్ 54

చ॥ అనియిటు బల్కుచుండ చతురానన, శంకర, శక్రలున్, మునుల్,
వనితలతోడ నచ్చటికి వచ్చి నమస్త మెఱుంగ జేయుచున్
ఘనతర మంత్రవాక్కు లెనగంగ బివాహ మొనర్చి మందసం
బున శయనింప జేసి వెనమూత వహించి యదృశ్యులైచనన్ 55

చ॥ మొదటి తిమింగిలంబు దృఢముష్టిని రెండవదాని నోర్చుచున్
గదనము జేసి క్రోధమున కండలు తీర్చి వడిం బరేతరా
ట్నదనము జేర్చి సాగరతటంబున నుంచిన పెట్టెదీసి న
ముద్రదమున దాల్చియుండెను సముద్రుని యాసతి నాత్మ బాయకన్

చ॥ ఇది యిటులుండ శౌరి విధియించిన కాలము దాటెనంచు న
ముద్రదమున దానచేంద్రుఁడు సముద్రునిఁ జేరఁగ బిల్చి పేటికన్
నదనముఁ జేర్చు మంచనగ చయ్యసఁబోయి తిమింగిలింబుపై
నదనుగ నున్న పెట్టె వినయించున రావణు చెంతఁ జేర్చినన్ 57

కం॥ ఈ రీతిని ముందన మిల్లుఁ
జేరిన సమయమున విష్ణు చింతారతుఁడౌ
నారదుఁడచటికి వచ్చిన
గౌరవముగ నాదరించి కొడుక నుతియై 58

చ॥ మునివర కోసలాధిపుని ముద్దుకొహురై వివాహ పేడుకల్
కనుగొని వచ్చినారుగద కన్నుల సుమపుగాగ నెంతయున్
వినవలెనంచు నా కుదిరి పేడకు జనించెను తెల్పుమా జనా
ర్థముఁడు విధించినట్లు ముగిరమ్మగఁ బెండ్లి నమాప్తమామెనా. 59

కం॥ అని పరిహాసముగాఁ బ
ల్కిన మునివరుఁ డతనిగాంచి కేశవఁడు నిధిం
చిన కార్యము నెరవేరక
చన దెన్నటికై న పెండ్లి జరిగియే యుండున్. 60

గీ॥ అనిన చిలునవ్వు నవ్వి దైత్యాపివుండు
పెట్టె కడకేగి పైమూతఁ బట్టి తెరవ
దశరథుండును కౌసల్య దంపతులుగ
నలరియుండ నముద్రుపై నాగ్రహించి 61

కా॥ ఏరా సాగర! యింత నీకు పొగరా! యీరీతి నాయానతిన్
మీరం జాలితివా? దురాత్మ! ఈటెలా! మిథ్యానులాపా! నినున్
ఘోరప్రక్రియ ఖండఖండములుగా గోయించి భూతా? కా
హారం బొనటు లేనొనర్తు ననఁగా నాతండు భీతాత్మఁడై 62

కం॥ గడగడ వడకుచు పెదపులు
దడుపుచు హస్తముల్ మోడ్చి దానవనాథా!
కడుభక్తిని గొనిచని య
య్యెడ నొక్క తిమింగిలమున కిచ్చితి దీనిన్. 63

కం॥ అని యిటు దీనతఁ బల్కిన
దనుజుండు తిమింగిలమును తడయక విలువన్
జనుదెంచి యదియు మిక్కిలి
వినయంబున బల్కెనిట్లు వివరముఁ గాగన్. 64

గీ॥ రాజచంద్రమ మిగుల జాగ్రత్తతోడఁ
దీని తలదాల్చి కాచితిఁగాని నన్ను
మఱియొక తిమింగిలము వచ్చి మార్కొనంగ
ఘడియ కాలము నిదియుంటి గట్టుపైన. 65

అ॥వె॥ ఇంతకన్న నాకిశేమియు దెలియదు
దైవ సాక్షికముగ దానపేంద్ర
అనిన నాదు మరణమునకుఁ గారణమైన
దీని నిప్పుడే వధింతుననుచు

66

క॥ ఘన రోషంబున కొన
ల్యను జంపదలచినంత నచ్చటికి విధి
షణుఁ డేగుదెంచి యగ్రజు
వినయంబున నాపి పలికె ప్రేయవచనములన్.

67

శా॥ అన్నా! శాంతి వహింపుమీ రమణిపై నాక్రోశమున్ బూనఁగా
జన్నే యన్నులమిన్నగన్న మదిలో జాలింతయుం గల్గదే
మున్నే పాపము కర్మమే నెదుగదీ పూఁబోడి, నా వాక్యముల్
మన్నింపందగదే దురాగ్రహమున్ మానంగదే మ్రొక్కెదన్. 68

క॥ కాగలది కాకమానదు
పోగలదియు పోకవిడదు: పూర్వకృత ఫలం
బాగునె యేమొనరించిన
బాగుగ యోచింపుమన్న భావములొనన్.

69

గీ॥ ఇప్పుడుఁ దప్పిన యింకొక నెపముతోడ
నైన జంపక విడుచునే హరితలంప
తెలియజాలక స్త్రీని వధించి యిట్లు
ఘోర పాతకమునుగట్టు కొనఁగనేల?

70

క॥ అని హితవాక్కులు బలికిన
తన మనమున శాంతిబొంది దశరథుఁ గొన
ల్యను పురము వెడల ద్రోసిన
అను వారంగను జటాయువచటికి వచ్చెన్.

71

అవ్వారి పెద్దరంగపార్కు రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము 21

వచ్చి సమస్త సంగతులు వారలతోవిని మానసంబునం
బొచ్చెములేనివారు మహిమొన్నతులందు పురంబు చెంతకున్
ముచ్చటమీర వారలను మాపున చాల్చి మహారాయంబునన్
దెచ్చి విలాస వాటికను దీచిన చాచె సురర్ సుతింపఁగన్. 72

ఈవిషయ మిటులనుండఁగ
పావనుఁడగు తనయు నరయఁ బరిపరి విధులన్
సేవకుల నంపి తెలియక
భావంబున నజవిభుండు బహుదుఃఖితుఁడై. 73

అక్కటా యెచ్చోట నడలుచున్నాడవో
అలల తోపుడు కెంత యలసినావో
మోదమారఁగ పెండ్లి ముచ్చటల్ గనబోయి
యావిధంబునను దుఃఖింపనాయె
భరియింపజాల నీ పరితాప భరమింక
నిన్నుఁజూచెడి భాగ్యమెన్నదానో
నా నోముల ఫలంబ! నాపెన్నిధానమా!
దశరథ! నాకూర్మి తనయ రార

ఎంత వెదకించినను గనుపింపవై తి
వెందు దురపిల్లుచున్నావో దెందమందు
పాపి వర్షంబు చునకెంత పాటుజేసె
నాయనా! సుందరాకార! నాకుమార! 74

అని యడలుచుండగా నుప
వనమున కౌసల్యతో వివాహితుడై నీ
తనయిం దీపుడున్నాడని
వనపాలురు వచ్చి రాజవరునకు దెలుపన్. 75

22   ౨ అవ్వారి పెద్దరంగపాద్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయము

ఉ॥   పెన్నిధి గన్న పేదగతి పెండ్లికమారుని చెంతకేగి నా
యన్న చుడియ కూర్చినుత, యచ్చిపు నోములపంట నిన్ను నే
కన్నులఁజూచు భాగ్యమిట గల్గె, మనమున చింతబాసె నీ
కన్నియతోడ నెట్లు తమకమ్మన వచ్చితివన్న తెల్పుమా!   76

క॥   నీ చెక్కడ? సత చెక్కడ?
యీవన చెక్కడ? జటాయుచెక్కడ? మదిలో
భావించఁ జిత్రమయ్యెను
ఈ విషయముఁ దేటపడగ నెఱిగింపు మనన్.   77

క॥   జరిగిన సంగతులను నుచుఁ
దెరిగించిన దై వమోగమిదియని యపుడే
వరవై భవముగ వారిని
పురి జేర్చి సర్వజనులు పొగడుచు నడువన్.   78

చ॥   తనయుఁడు కోడలిచ్చటికి దై వవిధిన్ జనుదెంచిరంచు జా
బును తిథియించి కోసలకు ధూతలనాఘుఁడు పంపినంత నా
మనుజ వరేఱుడక్కడ కొమార్తెను గానక దిక్కుతోచకన్
వనటను గుందుచుండి యటవచ్చిన లేఖనుగాంచి నంతటన్.   79

క॥   సంతోషస్వాంతుండై
వింతయ్యెడి తన తనూజ విధమున కెదలో
నెంతయు మురియుచు నచటికి
కాంతాపరిజనులతోడ కడు వడి జనియెన్.   80

క॥   చనుదెంచి కూతునల్లుని
కనుగొని మోదంబుతోడ కలతెరగెల్లన్
విని నుత నల్లుని దోడ్కొని
చని క్రమముగ పెండ్లివిధులు జరిపిముగించెన్.   81

ఉ॥ ఈ విధిఁ జెండ్లి కార్యములనెల్ల నొగిన్నెరవేర్చి మెంరయున్
బావనమైన దంపతులపార సుఖంబున గొంతకాల ము
దే వనియింపఁజేసి యొక పిచ్చి ముఠాకూర్తము నందయోధ్యున్
బోవఁగ నిశ్చయించి తన పుత్రికతో జనపాలుఁ దీల్చునున్. 82

చ॥ పతికెదురాడకమ్మ! పెరవారలు నెప్పెడి దుర్బయంపు ను
గతులెదనుంచకమ్మ! బలుకష్టములొందినగాని నచ్చి వా
గ్ర్వతమును మానకమ్మ! కలకాలము సేతు శుభంబు గల్గు గా
వుత నిక బోయిరమ్మ! మరపుం గొనకమ్మరొ మమ్ము నెమ్మచిన్

కం॥ అని యారీతిగ ధర్మము
లను తనయకు బోధఁజేసి లాలితమణి ధూ
షణ వస్తువాహ సత్పురి
జనులాదిగ నరణమిచ్చి జనపతి పనిచెన్. 84

కం॥ మరి కొంత కాలమున కొక
తరుణిని కై కేయి నొక్కతరుణి సుమిత్రన్
వరవై భవమున సుకునకు
పరిణయమొనరించె నజుడు పరమప్రీతిన్. 85

కం॥ అజ భూపతి కొన్నాళ్ళకు
నిజతనయుని రాజుగాగ నియమించి ముని
వ్రజనన్నిధి మనమున భ
క్తిజనింపఁ దపంబు నలిపె దివిజులు పొగడన్. 86

గీ॥ దళరథుఁడు సంతతము ప్రజాదరణమొనఁగ
ధర్మనిరతిని రాజ్యరింత్రంబులెల్ల
వెలయగను పొడిసంబలు వృద్ధిగాగ
ధరణిఁ బరిపాలనమొనర్చి తనరుహండ. 87

24 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్వతి రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ జపములు పుష్ప ప్రవచములు
తపములు సంతర్పణలును మనముల్లెన్
విపులముగఁ జేసి చేసియు
నృపవర్కుఁడు నుతులు లేక నిష్కహఁ జెందెన్. 88

ఆ॥ వె॥ ఇటులఁ గొంతకాల మేగిన పదపది
కూర్చి మృగముల్లె గుంపులుగను
వచ్చి పైర్లనెల్ల పాపఁజేయుచు నుండ
పృజలు దెల్పిరిట్లు పృథునితోడ. 89

గీ॥ “దేవరా! యేమి నెప్పేది, దిక్కుఁదప్పి
అద్దరేత్తిరి యాలలో పెద్దపులులు
కారుచున్నలు నిరతండ్లు గంచుమీరి
గుంపులై వచ్చి పైర్లన్ని కల్లగొడ్డె. 90

గీ॥ పుట్టినప్పటినుండియు భూమిలోన
యిట్టి దుట్ట ఇంతువులుండు పెరుగలేదు
యేమి యన్యాయకాలమో యేమిగాని
మమ్ము కావలదొట్టేసే మాన్పుదావ” 91

కం॥ అని యీగతి మృగదాధలు
వినుపించిన నభయమిచ్చి వీర్కొని కడకన్
జనపాలుడు మృగయులతో
జనియెను తనరజ్యమునకు సంభ్రమ మెసగన్. 92

కం॥ అడవిని మునిచంపతులగు
కడువృద్ధులు సంభలుండ కావడితోడన్
కొడుకుగొని చనుచు నోగిర
మనుచును గాపాడుచుండు నెంతయు భక్తిన్. 93

అ॥వె॥ అచట రాజు మృగము లరయుచు వేటాడి
తిరిగి పురికి బయలుదేరునపుడు
చెట్ల మరుగునందు చెలగు సరసు న
మునిసుతుండు చెంబు ముంచుచుండ. 94

గీ॥ అపుడు బుడబుడమను శబ్దమరసి విభుఁడు
మరుగునం దేనుఁగనుకొని మహితమైన
శబ్దభేదిని యనదగు శరమువై న
పుడమిపై వ్రాలె సరచుచు మునిసుతుండు. 95

క॥ అంతట దశరథుఁ డెంతయు
చింతా కులితాత్ముడగుచుఁ జెచ్చెరజని యా
చెంతఁబడియున్న విమల
స్వాంతుని మునితనయునెత్తి సంతాపమునన్. 96

గీ॥ అక్కటా మౌనిపుత్ర! నేనరయ కిట్లు
నిన్ను మూర్ఖతఁ జంపితి నిర్మలాత్మ
యేనుఁగని భ్రాంతిపడి వై చిత్తీ శరంబు
యెసఁగెఁ జాతకమింక నేనెట్లు గడతు. 97

క॥ అని యెంతయు సంతాపం
బున కన్నులుమడిచి పలుక మునిసుతుఁ డతనిఁ
కనుగొని భూవర చింతఁ
గొనకుము దై వవిధిఁ దప్పకొనఁగా నగునే? 98

గీ॥ ఏనుఁ గనుకొని యిట్లు వధించినావు
తప్పు నీయందులేదు నా తల్లిదండ్రు
లందు లచ్చటనున్నవా రచటికేగి
డాహమునుదీర్చి తెల్పుమే తద్విధంబు. 99

26   ౧ అప్పాని పెద్దరంగపార్కు రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము

చ॥ అని కనుమూసినంత మనుజాభిప్రేదా మునివృద్ధులన్ గనుం
గొని కలశంబునిచ్చి యలుకు న్మదిజెందుచు గద్గద స్వరం
బున మునుతార! నేను కరుమూర్తుడ నేనుగటంచు నెంచి మీ
తనయుని ఆంకితాచారని తద్విభవంతయు జెప్పినంతట॥. 100

కం॥ విడుగడచిన గతి చంపరు
లడలి మహామూల వివరులగుచు “వృషాలా!
మదియుమన్న పుత్రశోకము
గడుకొని మామట్లు” అనుచు గతియింపగ॥. 101

కం॥ అంతట భూపతి చింతా
క్రాంతుడై పుత్రకుండు గలుగుటయన నొ
క్కింత కుభ సూచకంబని
మంతనమునఁ దలచి నగరమార్గమునఁ జనె॥. 102

అ॥వె॥ సుతులులేక పుణ్యగతులు లేవందురు
గాన బొనిశాప కారణమున
వాత్సలకును వెరువ సంతకుఁగల్గినఁజాలు
నని తలంచునుండి యవిష్టభుండు. 103

అ॥వె॥ సకల తీర్థములను స్నానంబు లొనరించి
యెలమి నిష్ఠదేవతల భజించి
పదులు మార్లు దేలు పరివేలు వర్షముల్
కడచెగాని సంతకుఁ గానడయ్యె. 104

గీ॥ అతులగతిఁ బుత్రకామేష్టి యనెడి కృతపు
జేసియైనను సంతకుఁ జెందవలయు
నని తలంచి పసిష్టాది మునివరులను
పిరిచి తెలుపఁగ నొకమోవి పలికెనిట్లు. 105

ఉ॥ కోరిన కోర్కెఁదీర్చెడి యటఁబరిత భావుఁడు ఋష్యశృంగుఁ డా
సార చరిత్రునిం దిలిచి జన్మ మొనర్పఁ గొఱంతలేక నీ
కోరికఁదీరు భాగ్య మొనగూడును, మున్నొక రాజనద్యుఁ డిం
పారఁగ నమ్మునిం దిలిచి యంచిత భాగ్యము నొందె భూవరా! 106

క॥ అది యెట్టులనినఁ గాటక
మొదవి మహాకష్టగతుల నొందుల నుండఁ
మదిగుంది రోమపాదుఁడు
విదితంబుగ మునులతోడ వివరింపగఁ. 107

క॥ భాత్రీనాథ! విభాండక
పుత్రిండగు ఋష్యశృంగ మునుపద్య సుచా
రిత్తుని రప్పించిన నీ
క్షేత్రములఁ పృష్టిగురిని క్షేమము గల్గుఁ. 108

క॥ కాంతలన నెట్టులుండురొ
స్వాంతంబున దెలియడతఁడు నద్భుత్యములన్
గాంతలచే నట కంపిన
వితఁగ మదివోచివచ్చుఁ ద్రియముదలిర్పన్. 109

క॥ అని యెట్లు తెలియఁబరికిన
జనపతి వేళ్యలను విలచి సాహసమున యా
మునివరు దోడ్కొని రండని
పనిచిన సమ్మోదమంది పయనంబగుచుఁ. 110

గీ॥ పలువిధములగు భక్ష్యముల్ పక్కెరముల
నుంచుకొని రత్నభూషణ యుక్తముగను
ముని సమీపమునను జేరి ముచ్చటలర
సరస సంగీత నాట్యముల్ సలుపుచుండ. 111

28 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్వ రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ కనుగొని యద్భుతపడి యీ
మునులెవ్వరో? వీరి మంత్రములు భాషణముల్
వినవిన గడు మోదంబగు
నని వేశ్యలకడకుఁ జేరి యంచిత భక్తిఁ.

112

గీ॥ వందన మొనర్చి యో మునివర్యులార
మీరు జపించు మంత్రముల్ మీ జడలును
మీ విభూతి వల్కలములు మిగుల చిత్ర
ముగను దోచెను మదిని నమ్మదముగల్గె.

113

గీ॥ శిరముపై నొక్కటియెనాకు శృంగమెనఁగ
తొమ్ముపై మీకు రెండేని తొమ్మలెనఁగు
అందుపైనున్న రుద్రాక్ష లందముగను
వెలయుచున్నవి కనులకు వింతదోప

114

కం॥ అనిపల్కి కందమూలము
లనుకొని భక్త్యములుదినుచు “నాహా! యివి మీ
వనములలో ఫలియించునె
గనుగొనవలె నవ్వనమును గౌతుక మెనఁగఁ.”

115

కం॥ అని యడిగి వారివెంబడి
చనుదెంచి నృపాలమౌళి నన్నిధిఁజేరఁ
ఘన మోదమ్మున నృపుడ
మ్మునివరుఁ బూజించి యాగమును జరిపించెఁ.

116

గీ॥ ఆ నృపాలుఁడు తనకూతురైన శాంత
నమ్మహా మునికిచ్చి లగ్నంచొనర్చె
నచట సదృష్టిగ్గురిసినన్యములుపండి
సర్వ సౌభాగ్యగతుల దేశంబెలర్చె.

117

గీ॥ అవుడు ననువిల్వబంచి ననత్కమార
మౌనివర్యుడు దశరథ మనుజవతికి
సంతుగలు నిమ్మొనిచే నవనమొనర
జేయఁగా దెల్పుమని నాకుఁ జెప్పివనిచె. 118

కం॥ కావున నీ యాగమునకు
పావను నమ్మువిని బిలువఁబంపు మనంగన్
కోవిదులగు భాసురుల ధ
రావల్లభుఁ డనిచె నాదరమ్ము దలిర్పన్. 119

గీ॥ అంత నమ్మొనివర్యుడు శాంతితోడ
దశరథాధీశు డెంత కొదార్యమెనఁగ
వచ్చి క్రమపద్ధతిని రాజవరునితోడ
పుత్రకామేష్టిఁ జేయించె బుధులుమెచ్చ. 120

కం॥ అంతట నగ్నిజ్వాలల
వంతఁగ నొక దివ్యమూర్తి వెలువడి నృప నీ
కాంతలకి పాయసమిడు
సంతానముగలు శౌరి సాదృశ్యులుగన్. 121

గీ॥ అని యొసంగి యదృశ్యమై చనిన నృపుడు
జన్మము ముగించి యా పాయసంబుఁ దెచ్చి
నగము కొసల్యకును మరినగము కై క
కివ్వ వారు సుమిత్రకందిడిరి నగము. 122

కం॥ ఈ మాడ్కిని పాయసమా
కామినులును భక్తిమీరగా సేవింపన్
స్వామిక్రప గర్భచిహ్నము
లా మానినులందుఁ గల్గి యలరుచునుండన్. 123

30 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపూర్వ రాప్తాటి నిర్వచన రామాం

గీ॥ శుభదినంబగు ముఖమాస శుద్ధసప్తమిఁ
గమలనాభుఁడు కౌసల్య గర్భమందు
జననమందెను శ్రీరామచంద్రుఁ డపల
భరతుఁ డుదయించెఁ గైకేయి గర్భమందు

గీ॥ ఆపల ముద్రత్రతును లక్ష్మణాహ్వయందు
మరియు శత్రుఘ్నుడును జగన్మాన్యులైన
తనయులు ద్భవమొందిన దశరథునకు
స్వాంతయున నంతులేని కౌటంత దీరె.

కం॥ ఈవిధి నలువురు గలిగిన
భూవిభుఁ డానందమొంది భూసురులకు నం
భావనలు తనివించిరఁగ
పావన దానంబులొనఁగె పరమాదరణన్.

కం॥ ఆ రాజు సుతుల నల్వర
గారాబముతోడ బెంప ఘనతరళ క్తిన్
సారతర సకలవిద్యా
పారంగతులైరి సప్రభావ మెలర్పన్.

గీ॥ భవ్యమగు రామచరిత మవ్వారివంశుఁ
డైన దారాయణ సమాఖ్యుఁ డరయగోర
దాత్రినానంద కాత్తిక ధవళ తదియ
నొప్పుగ రచించె రాప్తాటి ఓబిరెడ్డి.

ర థ ణ ం థ ము

శ్రీశ, యుర్వీశ, పాతకనాశ, శారి,
అలఘు శుభమూర్తి, అవ్వారికులజాబోవు
నగరిపుస్తోత్ర, సుజనావనా, యశోధు
రీణ, రాజీవనయనా, పురాణకర్త.

శ్రీ

శ యు ర్వీ

శ పా త క నా

శ శా రి అ ల ఘు శు

భ మూ ర్తి అ వ్వారి కు ల జా

బోవు న గ రి పు స్తో త్ర సు

జ నా వ నా య శో ధు

రీ ణ రా జీ వ

న య నా

పు రా ణ క ర్త

—: 0 :—

32 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణ

—: ద్వి తీ య భా గ ము :—

కం॥ శ్రీ రామ పరంధామ కృ
హిరామ గుణాధిరామ అంచితనామా
నారాయణా దయాకర
సారస్థితి గృతిని మనుపు సాహిత్యనిధి.

గీ॥ మొదటిభాగ రామాయణమును రచింప
నరసి అవ్వారి నారాయణార్యు డెలని
బూర్తిజేయు ముఖంచును ప్రోత్సహింప
వ్రాయదొడగితి దక్కిన భాగములను

కం॥ శ్రీరామ జన్మచరితం
జామాధిని ప్రథమ భాగమై యలరారన్
వారక రెండవ భాగము
నే రచియించెదను మిత్రునిష్ఠము దీర్ఘన్

గీ॥ అలవశిష్ఠునిచే విద్యలభ్యసించి
బలసరాక్రమములమించి ప్రాభవముగ
రవికులంబున పవిత్రమై రహివహింప
దశరథుని కూర్మిపుత్రులు తనరుచుండ.

కం॥ తనయుల మహిమల కలరుచు
ముని శాపముదలచి భయము బొందుచు నెపుడున్
ఘనమోదము ఘనభేదము
మనమున జెనగొనగ నృపుడు మలముచునుండెన్.

- ఉ॥ అయెడకొక్కనాడు చుహితాత్ముడు ప్రాభవశాలియైన గా
ధేయుడు రాగ భూపతి విధేయత నమ్మునినదరించి మీ
రీ యెడ నన్నుగోరి విధియించెడి తార్యమదెద్దియైన నే
జేయుదు నానతిమ్మనిన చెల్వగ నమ్మునివర్యు డిట్లనియెన్. 6
- చ॥ తరణీకులేశ దుష్టులగు పై త్యులు నేనొనరించుయాగ మం
దిరముల రక్తమాంసములు దెచ్చినిదల్చుచు గార్యవిఘ్నముల్
విరివిగ జేయుచున్ గగనపీఠి జరించుచు దుర్మదాంఘ్రై
పరిపరిచీతులక మిగుల నాథలొనర్చుచు చుందురెప్పుడున్. 7
- క॥ క్రూరాత్ములు వారిరువురు
మారీచ సుతాహులండ్లు మానవనాథా
వారిని బరిహర్చుటకై
శ్రీరాముని బంపుమటకు చెలువారంగన్. 8
- క॥ మనుజాధిప బాలుండని
మనమున శంకింపబోకు మహనీయుని రా
మునిశక్తి నేనెరుంగుదు
మనకులగురువగు వశిష్టముని యెరుంగున్. 9
- మ॥ అని మోసేంద్రుడుబల్కి రాజతిలకుండయ్యో యటంచెయ్యెడక
ఘనమూర్ఖులబడి కొంతసేపటికి యాగాధేయునికాగాంచి యో
మునివర్యా యిదియెట్టికోర్కె కడిమిన్ బోరంగ సాధ్యంబై నా
తనయుండెక్కడ పై త్యులెక్కడ చుదిక దర్కింపగా జెల్లదే. 10
- క॥ అనఘా దనుజుల ద్రుంపగ
పనిగొని నేవచ్చువాడ బాలుని రామున్
వినియోగింపగదగునే
మనవిని విని మత్కుమారు మన్పుమహాత్మా. 11

34 శ్రీ అష్టావి పద్ధరంగహర్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ అని యెంతయు బ్రతిమాలించు
దనపాదంబులనుబ్రాల బాసనవరుడు॥
జననాథ దుష్టులగు త
ద్దనుజులు నీచేతబడరు తర్కింపగన్.

12

ఉ॥ రాముడుగాక యెంతటి పరాక్రమవంతుడు వచ్చిపోరినన్
ఏమియు జంపబోరు ముదియెంతయు నేనుగ్రహించి మద్రద్వతం
బోమెడివాడు నీతనము తొక్కడెయంచు దలంచి వచ్చితిన్
నీమది సంశయింపక గణింపుము నాపలుకుల్ నరేశ్వరా.

13

చ॥ అనియిటు బల్కుచుండ గురువై న వశిష్టుడుజూచి భూవరా
తనయుని బంపుమచ్చటికి తప్పక వారి జయించివచ్చు నీ
మునివరు డత్రుపిద్య బరిపూర్ణముగా నెరిగించి యస్త్రముల్
ఘనముగనిచ్చి యెంతయు సుఖంబుగ బంపునటంచు దెల్పిన॥.14

ఆ॥వె॥ మదిని సంశయంబుమాని రాజేంద్రుండు
వరకుమారు మౌనిచర్యుడెంట
బంప నిశ్చయించి పయనంబు గావింప
నరసి లక్ష్మణుండు ననియె నిట్లు

15

కం॥ మాయన్నవెంట నేను॥
బోయెద చేదోడుగాగ బోలుపారంగ॥
శ్రేయముగ నానతిమ్మని
ఆయతివరునకును తండ్రికంజలి సేయ॥

16

అ॥వె॥ వారు నమ్మితించి పయనంబు గావింప
రామలక్ష్మణుల్ ఖరాస్త్రశస్త్ర
వితతిబూని సర్వవిబుధులు గొనియాడ
మౌనియెంట బనిరి మానితముగ.

17

గీ॥ ఇటుల సరయూతటముజేర నేగినంత
రామచంద్రునిగని మౌని ప్రబలమైన
విద్యలిచ్చెద నీకివి పెంపు బలిమి
యతిశయింపగనౌ స్నానమాది రమ్మ. 18

కం॥ అని రాముని సుస్నాతుగ
నొనరించి మునీశ్వరుండు నురుతర విద్యల్
ఘనదయ నుపదేశించిన
యినతేజంబున వెలింగె నినవంశజుడున్. 19

చ॥ అటబయనించి పాడుబడినట్టి పురందొక చోటగాంచి యే
మిటు పుటభేదనంబు గణయింపగ శూన్యముగాగదోచె వి
స్ఫుటముగ చెల్చుదేవ మునిపుంగవ యంచన గాధినందనుం
డటగల పూర్వగాథ పరమాదరణన్ వినుపించె నిట్టులన్. 20

గీ॥ బ్రహ్మచే వేయిగజముల బలమువడసి
దుష్టరాక్షసి తాటకి దోర్బలమున
మనుజులనుబట్టి మింగుచు మదముమించి
పట్టణంబెల్ల నీగతి పాడుజేసె 21

కం॥ దీనిని వధియింపగ యే
నూనవునకు వశముగాదు మానినియనకన్
పూని వధించుట మంచిది
మౌనులు సుఖమొందగలరు మహితగుణాధ్య. 22

కం॥ ఈరాక్షసి తనయులె యా
మారీచ సుబాహులని నమస్తవరిత్రం
బారూఢి చెలుపుచుండగ
నారాక్షసి యార్పటముగ నవటికి వచ్చెన్. 23

36 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్వ రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

ఉ॥ వచ్చి యదల్చి వారిసయి వర్షమురీతిని రాళ్ళురువ్వగా
నచ్చవలాక్షి బాహువుల వస్త్రముచే దెగవైచి నంతటన్.
హెచ్చగు మాయగొల్చి యదియేవగ దానినిబట్టి దేవతల్
మెచ్చగ నొక్కప్రేటుననె మేదినిగూల్చె జగద్దితంబుగన్. 24

ఉ॥ ఆదివసాంత మందచటనాగి క్రమాగతమైన స్నానసం
ధ్యాదిగ నిత్యకృత్యము లొనర్చి ముసీంద్రునిచే నమంచితా
స్త్రాదులనొంది కౌశికున కంజలిజేసి ప్రయాణమై నమం
త్రోదయమైన తద్విమలయోగి నివాసముజేరి నంతటన్. 25

క॥ అయతివరు డతినైష్ఠికు
దై, యాగముసల్పబూస నసురులు లద్వి
ఘ్నాయతమతులై ర క్రము
బోంపుగ జనుడెంచిరటకు భుజశక్తి మెయిన్ 26

క॥ అదిగనుకొని శ్రీరాముడు
వదిలంబుగబూని వాయుబాణము వైవన్
ఉదధింబడి మారీచుడు
మదిబొగడుచు దరినిజేరి మౌనిగ నిలచెన్. 27

క॥ ఆపిమ్మట శ్రీరాముడు
కోపమున సుడాహు నొక్కకోలన్ వైవన్
పాపము ఫలించినట్లుగ
పాపాత్ము డగ్నిగాలి భస్మంబయ్యెన్. 28

ఉ॥ అంతట రామలక్ష్మణుల నారసి దీవనలిచ్చి సన్మునుల్
సంతతమార యాగము బ్రశాంతముగాగ సమాప్తిజేసి వి
శ్రాంతిగనున్నచేళ రఘురామునితోడ బ్రసంగ సంగతిన్
వంతగ జానకీరమణి పెండ్లి విశేషము దెల్పిరివిద్విధిన్. 29

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము 37

|| జగతి మిథిలాపురంబున జనకరాజు
యాగశాలకుదగు స్థలమరసి చుద్ది
దున్నించునప్పుడు చిన్న చాల
మందనముతో బయల్పడె మహిమమీర. 30

|| ఆలీల చాల నాగటి
చాలున జన్మించుకరన జనరథరిత్రీ
పాలుడు సీతాహ్వయమిడి
చాలనుగొని పెంచుచుండె బరమప్రీతిన్. 31

|| ఆనరవర్యు నింటగల దచ్చెరువై న ధనుస్సు దానినిన్
దానవ కిన్న రామరులు చాల్పగజాల రసాధ్యమైన ద
మ్మానవనాథుడాధను పమానుడక క్తిని బూన్పువానికే
జానకినిచ్చువాడనని చాటివచింపుచునుండు నెప్పుడున్. 32

|| వె|| శివధనుస్సు దాని చేపట్ట సామాన్య
మానవులకు సాధ్యమా ధరిత్రీ
పూని తాల్మినై త్ర ఋత్యాత్ము నీచేత
నౌనుగాని యొరుల కలవియగు నె 33

|| అని చెప్పి రామలక్ష్మణు
లను దోడ్కొని మౌనివరులు రయమున నటకున్
జనుచుండ మార్గమధ్యం
బున శిలపై రాముపాదమును ఖోకంగన్. 34

|| వె|| రాయి విస్మయముగ రమణిగాచూరి సు
మాన్య రామాయని సమస్కరించి
యరుగ రాముడరసి యాశ్చర్య మీదియేమి
విశదముగ చెల్పవే చునీంధ్ర. 35

38 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్వ రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ అనియడుగ నతడు గొతమ
మునివత్ని యహల్య శాపమున రాయిగ నీ
వనమున నుండిన దీకథ
వినుపించు నటించు శాపవిధమిటు చెల్పెన్. 36

ఉ॥ ఈనతి చొందగోరి దివితేంద్రుడు కాచుకయుండి యెంతయున్
మోసమొనర్చి కోడివలె ముంగిట గూనిన వేళమీరె సం
చానురమౌని గొతము డహల్యనువీడి సరస్సు కేగ నా
దేనముతో నతింగవయ వేతువమౌని యెరింగి యుగ్రుడై. 37

ది॥ రమణి కాశ్యమగునట్టి రాయిగాగ
అమరవరు దేహమెల్ల రంధ్రములుగాగ
శాపమిడి వారు ప్రార్థింప శాంతమొంది
రామపదధూళిచే రాయి రమణి యగుట
రంధ్రములు కన్నులగుట వరంబులిచ్చె. 38

కం॥ అని తెలియబలికి నంతట
ఘనతర కాననముదాటి కొతుకమత్తు
జనకుని కడ కేగిరి యా
మునివరులును రాజసుతులు ముదము దలిర్పెన్. 39

కం॥ ఆ రాజేంద్రుడు వారల
గౌరవముగ నాదరించి కడు మోదముగన్
శ్రీరాముని శూరత్వం
చారూఢిగ మునులనుండి యరసినవాడై. 40

గీ॥ శూరి చాపంబు గొనితేర శూరవర్యు
లైన ముప్పదిమందిని యంపినంత
వారు ఘోష క్తి మీర నభాస్థలమున
తెచ్చి దించిరి శంకరు దివ్యధనువు. 41

- జం॥ జనకుడు గని యాధనువున
పనిగొని జాతింబు దొడుగు బలయుతునకు నా
తనయ నొసంగ దలంచితి
ఘనగుణ యత్నింతువేని గైకొను మెలమి॥. 42
- కం॥ ఎందఱు రాజులొ దీనిని
తొందరపడి యెత్తబోయి తూలుచును నభా
మందిరమున బడుమండిరి
గ్రందుగ నొకడైన యెత్తగలుగడనంగ॥. 43
- కం॥ శ్రీరాముడు చానింగొని
నారిని దగిలిఁపబోప నది పెక్కుమటం
చారావమ్మున విరిగిన
నారసి యాతనికి సీత హారము వేసె॥. 44
- కం॥ ఈవిధమంతయు దశరథ
భూవిభునకు దెలియనంప బొలుపారంగ॥
తీవిని బరివారముతో
వైవాహిక విధులొనర్ప వచ్చెనతండు॥. 45
- గీ॥ రామునకు జానకీదేవి లక్ష్మణునకు
నూర్మిళాదేవి మాండవి నొప్పుమీర
భరతునకు నిచ్చి శృతకీర్తి నురుగుజాడ్య
నెలమి శత్రుఘ్నునకు నివ్వ నేర్పరుపగ. 46
- చ॥ నరిగమపాధనీ పధనిపాధని సారిగమా యటంచు ను
స్వరముల మేళవాద్యములు సందడిసేయ మృదంగవాద్యముల్
ధరికిటతోంత ధిత్తకిట తద్దిమియంచు మోయగా
వరచుభ మంత్రయుక్తముగ వై భవలీల నెసంగె నచ్చట॥. 47

కం॥ తదనంతర మాజనకుడు
 సదమల చస్తుచయ మొనగి నసీర్తితి మెయి
 ముడితలతో నల్పర దమ
 సదనంబుల కనుప వారు చనుమందంగఁ.

గీ॥ ఇరువదొకవూరు రాజులనేపడంచి
 పొరుషంబున నొప్పారు పరశురాము
 దెదురుగావచ్చి నిలునిలుమెందుతోడు
 రిపుడు ననుగెల్పికాని ముందేగలేరు.

కం॥ అని పలికిన భర్తవరా
 మునివాసము రాముడుగ్రామున గైకొని యా
 తని శక్తినంతయును గొన
 విషయమున నన్నుతించి వెడలె నతండుఁ.

కీ॥ ఈవిధంబున వారందరింపుమీర
 పురముజేరి సదాజగత్పూజ్యులగుచు
 బరమ సద్దర్శనిరతులై భవ్యగతుల
 పరి లుచునుండి రెంతయు వై భవముగ.

గీ॥ సరవి నీరీతి గొన్నాళ్ళు జరిగినంత
 మానవాధీశ్వరుడు సభామందిరమున
 వేడ్కమీర నిష్టాగోష్ఠి వెలయుచుండి
 వినయమున వశ్యునితోడ ననియెనిట్లు

గీ॥ కడిమి సరువడివేలేండ్లుగా భరితి
 పాలన మొనర్చితి యింర భవ్యసుగుణు
 డైన శ్రీరామచంద్రునిట్లాభిషిక్తు
 జేయగా నిశ్చయించితి జెలుపుమీర

శ్రీ ఆవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాచీ నిర్వచన రామాయణము 41

I కావున నుముహూర్తంబును
పావనముగ శాస్త్రరీతి బరికించి వెనన్
దేవ మునీశ్వర తెలుపం
గావలయునటన్న మౌని కొడుక చుతియై 54

ఈ మధుమాన మందులకు నెన్నగ నెంతయు శ్రేష్ఠయై భగవన్
నీమది నిప్పుగివ్విధి గణించుటయే కను ముచినయ్యె నీ
మరకన్ బ్రహ్మర్షి మొనరింపుము నేను ముహూర్తమెన్నవర
రాముని చిల్పబంచి వివరంబుగ వెల్పుము భాగవతేంద్రునన్. 55

అని వచియించినంత వసుధాధిపు వార్తజితోప ద చ్చలం
పును వినుపించి నమ్మితిని చొంప స్మరంబు నలకరించు క
ట్లనుపుగ జాటబంచి నుజ్జనానుమతంబుగ సర్వకార్యముల
పనుపడునట్లు సేవకులబంచి భవస్థితి నిర్వహించగన్. 56

II కైకేయిదాసి మందర
యా కార్యక్రమమునెల్ల నెరిగి యసూయన్
రాకాసియయ్యె రాముడు
మోకాల్ ను బాల్యమందు మోదినకతనన్. 57

III దిరదిర గైకేయీ మం
దిరమున కేతెంచి నెమ్మదిగ నుండిన యా
తరుణీమణితోడను కని
కరమున్నటు విన్నవించె గటకటనమచున్. 58

IV ఏమమ్మా చూచితివా
నీమమ్మింతయునులేక నీ సుతు వేరే
గ్రామమునకంపి రామున
కీమహి పట్టంబుగట్ట నెలమి చలంచెన్. 59

42 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగ పార్వ రాష్ట్రాటి నిర్వచిన రామాయణము

చ॥ అని యిటుదాసిపల్క ముదమారగ నానతి యాలకించి రా
ముని యభిషేక వార్త చుదిమోద మెలర్పగ చెల్వినావు చే
కొనుము సువర్ణహార మిదిగోయన నెంతయు మూర్ఖవాదియై
కనుగవ నశ్రువుల్ దొరల గద్గద కంఠముతోడ నిట్లనెన్. 60

క॥ దొనగులు గలుగుట దెలుపగ
నినుమంతయు సరయజాల కీగతిహారం
బొసెగెదనంటివి తల్లి
వసుధను నీకంటె వెట్టివారలు గలరే. 61

క॥ నీసుతుడెన్నగ రాముని
దాసుండై తిరుగవలయు దర్శింపంగా
నే నవతిచెంత నీవును
దాసినిగా మెలగుటెంక తప్పదు సుమ్మి 62

క॥ నలుపురకు బంచి యివ్వక
యిలరామున కొకనికిటుల నివ్వగదగునా
తిలకింపగ గొనల్యయె
వలనుగ బోదించియండవచ్చును పతికిన్ 63

క॥ లేకున్న యిట్లొనర్చునె
కై కమ్మా యింతయైన గానవు చునినో
నీకొఱకేగద యెంతయు
నీకరణిందెలుపవలసె హితమతి యనుచున్ 64

ఉ॥ పంతములుని యాసుదతి నట్టుదల న్విహించి కై కకెం
తెంతయు బాటకంబులు వచ్చించిన నారమణీలరామయున్
స్వాంతమునందొకింత దెలుపంబగు చూటలుగా గ్రహించి యీ
చింకలు దీరగల్గుగతి జెప్పగదేయని పల్కినంతటన్ 65

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము 43

గీ॥ శంబరునితోడ నీపతి సంగరము
నల్పువెడ వానిమాయల సాగకుండ
నీవొనర్చగ పతియెచ్చి నీకు రెండు
వరములిచ్చెనటంటివీ మరచినావె 66

క॥ ఆరెండువరము లిప్పుడు
వారక భరతునకు మొనట పట్టముగట్టన్
గోరుము రెండవ వరముగ
నారాముని వనములకు నంసగ వచ్చున్. 67

క॥ అని యారీతిగ బల్కిన
వినియానతి రామునిటు విధియింపంగా
జనునే మూర్ఖముగాదే
యని పల్కిన యానభియిటులని వచియించెన్. 68

గీ॥ రాముడిచ్చట నుండిన రాజ్యపదవి
దక్కనిచ్చునే బవరమైన
జేసి సాధించు గావున చెప్పవలసి
చెప్పితిగాని నాయందు తప్పులేదు. 69

క॥ ఇదిగాక రాముడడవుల
పదునాలుగు వత్సరముల పాటుండినచో
తుదినేమి సేయజాలడు
మదిశెంతయు నరయుమంచు మరిమరి బలుకఁ. 70

గీ॥ స్వాంతమునగైక యెంతయు జర్చజేసి
నఖియ నామేలుకొంటె యీసరణి యెరుగ
జేసితివి నాసుతుం డభిషిక్తుడైన
యప్పుడేనీకు మాణిక్యహారమిత్తు 71

44 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్కు రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము

గీ॥ అరయ నీకన్న మేల్గూర్చునట్టి సథియ
రెవ్వరునులేరు మరువజో నెన్నటికిని
ప్రాప్తునీవని నమ్మితి జాణనథియ
యనుచు నెంతయు బొగడుచు దనరుచుండ. 72

గీ॥ కైకతో రాజుపట్టాభిషేక వార్త
సథిపుడెరిగింపగానెంచి యరిగించుచును
వచ్చి పిలిచినయంత నవ్వారిజాక్షి
పలుకకుండనే బడియుండె చాన్పుపైన 73

గీ॥ పడతి నీవిట్లు పాన్పుపై బవ్వగించి
యింతమౌనము వహింప హేతుమేమి?
ఎరుగజేయుచు నీకోర్కె యెట్టిదై న
చేయగలవాడ నీకేల చింతనొంద? 74

చ॥ అని పతిపల్క నమ్మహిళ యామనుజాధిపుతోడ నిట్లనెన్
మునుపు రణంబొనర్చునెడ మోదముమీర పరదవ్యయంబు నా
కనుకగనిత్తు గోరుకొనుమంచు వచించితి వవ్వరంబు లీ
దినమున గోరుకొందు పెనుదీనుక దీర్పుమటంచు బల్కినన్ 75

కం॥ సంతసమున నెరవేర్చెద
నింతి యీమాత్రమునకె యీగతి మదిలో
జింతింతువె వావాక్యము
రెంతయు సత్యంబులగుట యెరుగవె నీవు 76

కం॥ అని పలికిన గైకయు నా
తనయున కీరాజ్యపదవి దనరించుట రా
ముని పదునార్గేడులుగా
వనముల నివసించునట్లు బంపుట యనగన్. 77

శ్రీ అష్టాది పెద్దరంగశార్మ్య రాష్ట్రాటి నిర్వహణ రామాయణము 45

గీ॥ మినువిరిగి మీదిబడినట్లు జనవిభుండు
హాకుమారా యనుచు మూర్ఖు నవనివ్రాతి
కొంతపడికింత తెలివొంది యెంతినరసి
వినయమున నామెతో నిట్టులని వచ్చిచె 78

శా॥ కొంతా యెంతటి మూర్ఖమూనితిని యాకాశల్య పుత్రుండు నీ
కెంతో మోదకుగూర్చు పుత్రుడెగదా యారీరి వాక్రువ్వగా
పంరంబెందుకుగల్గె శాంతమశిదై భావించి మోచించి మ
శ్చింతన్ పాయగజేసి సత్కరుడ నాడీబంబులన్నియునూ 79

కం అని బ్రతిమాలించు బలికిన
వనితయు తనపట్టువిడక బలుమూర్ఖముతో
జననాథ నేనుగోరిన
ఘనవరములు తప్పకివ్వగావరె ననగఁ 80

కం॥ ధరణీశుడు వినయమున
పరిపరి బ్రతిమాలి పలుకు మాటలకెల్లఁ
గరకున బ్రతివచనంబులు
విరసంబగునట్లు బల్కు చెరువక సతియుఁ 81

గీ॥ ఇంతలో చెల్లవార నుకుంటుండనెడి
మంత్రి యచ్చటి కేలెంచి చూసెంద్ర
శుభముహూర్తముగావచ్చె నురుచిరముగ
జరిపితిమి సర్వకార్యముల్ సత్వరమున 82

కం॥ అని తెలియబల్కి పిలిచిన
మనుజేశుడు పల్కుటందె చూనిని యంతఁ
మునుకొని తనవరముల విధ
మును చెప్పెను మంత్రిచోద్యముగను వినంగఁ 83

గీ॥ అలమి కై కేయి యిదియేమి యాగడంబు
 ప్రభువుగారి మనస్సును పాడుజేసి
 ఘోరపాతక మొడిగట్టుకొనగనేల
 పరమలను దేరువిధముగా బడయుమమ్మ

కం॥ అని మరెనురి పలువిధముల
 వినయిమ్మునబలుక నామె వినబండంగఁ
 మనమున నేమియు దోచక
 కనుగొనగ బ్రహ్మదమైన గతియని మరలెఁ

కం॥ అంత నతడు వేగమె జని
 చింతాకరిరాత్నడగుమి శ్రీరామునితో
 నంతయు వినుపించిన మతి
 మంతుం దిట్లనియె శాంతమానసు డగుచుఁ.

చ॥ ఇదికడు మంచిదార్త ఫరచేసుడుగా నహజన్ముడౌటయున్
 నదమలమూర్తులౌ మునులనన్నిధి నేవనించు పెంతయున్
 ముదమగునంచు తక్షణమె భావరునన్నిధికేగి నాయనా
 ముదముగ నేవనంబునకు బోవగనెంచితి నానతిమ్మనినన్

కం॥ తనయాయని మూర్ఖిల్లిన
 మనుజేంద్రుని లేవనెత్తి చుదినంశయముఁ
 గొనకుము నేనడపులకుఁ
 జని మౌనులకడ వసించు సంతోషమునన్.

కం॥ నాతమ్మకు సామ్రాజ్యము
 చేతోమోదముగనేల జెల్లునుతంద్రీ
 యీతరున నీమనమున
 భీతి ల్లక నానతిమ్మ ప్రియమారంగఁ.

పెద్దరంగపాఠ్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము 47

తల్లి సన్నిధికి యమ్మహితాత్ముడువచ్చి యంతయుఁ
ంతోడదెల్ప బృథిదీప్తలి హాయని తల్లిజాలి నె
న గొంతతెప్పరిల్లి మాన్యచరిత్ర యిదేమి యిట్టులఁ
తెల్పవచ్చితివి ప్రాణములెట్టుల నిల్పనోపుదుఁ 90

ములునోచి భాసురులకే నేమారకఁ సంపదఁ
దనియింపజేసి సురలఁ నేసేవించి నద్భక్తియై
గాంచి ప్రియోదయింప మదిశాంతిం బొంది యుండంగ నా
యింతటిలోనె దుర్గుతులపాలై పోవగా నోర్తునే? 91

ంతయు దుఃఖించెడి
ని శాంతపరచి తద్దయు సీతా
దెల్పగ నామెయు
గుగజాల వత్తునీవెంట ననెన్. 92

క్షణ డచ్చటి కరుగుదెంచి
మాట యొక్కటి యరసిచూడు
పాలించుటకు నీకుమాటయిచ్చి
కు బంపుటది యసత్యంబుగాదె. 93

లందు వై వాహికములందు
త్త మానభంగములను
.....
చుచును సఖము బొందదనుచు 94

ప్రజ్ఞలు దెలుపగ
యరణ్యమేగ మనమాటేమ
తండి మొదటి మాటకు
ను సామాన్యమునకు పట్టముబొందన్. 95

48 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ ఈమాట దప్పపచ్చును
ఆమాటను దప్పగూడదని యే శాస్త్రం
బీమహిని దెబ్బ నగ్రిజ
మోమోటంచేల యిట్టి ముది పలుకులకున్. 96

కం॥ అని రోషమున విల్కిన
యనుజన్ముని మాటలరసి యారఘరాముం
డనఘా జనకుని నీదిటు
లన నోరెటులాడె ధర్మమరయగ వలదే. 97

ఆ॥వె॥ తండ్రియాజ్ఞ చేత తల్లిని జమదగ్ని
సుతుడు జంపలేదె చోద్యముగను
అరయకిట్లు రెగ్గులాడగ సరియౌనె
ఆగ్రహంబు మానుమని వచించె. 98

కం॥ అంతట అక్కణు దెంతయు
శాంతుండై యన్ననరసి సంప్రీతిని నే
గాంతారములకు నచ్చెద
సంతనమున నీదుసేవ నలుపదలంతున్. 99

గీ॥ కాదనక నానతిమ్మని సోదరుండు
పలుక మనతల్లిగారిని కలతజెంద
కుండ గాపొడుమను జనకుండు మదిని
చింతగొనకుండ బరిచర్య సేయవలదే? 100

కం॥ కాపున వారికి రక్షగ
నీవుండుట మంచినగ నేనెందుకు త
తేనెవకు భరతుడు దమ్ముడు
పావనమతులుండు నేనుబరతెంతు ననన్. 101

ఉ॥ అందుకు సమ్మతించి మహితాత్ముడు తండ్రియనుజ్జితై చనన్
సందను గొగిలించుకొని నాసుకుమార ఖలుండ నైన న
న్నెందుకు తండ్రియంచు గణియింతువటంచు నరేంద్రుడెంతయున్
గ్రొందుగ నళువుల్ దొరల గద్గదకంతతబల్కె నిద్విధిన్. 102

క॥ ఇక నాయసువులు నిలువవు
సకలమ్మును విడచివెంట జనుడెంతను బల్
వికలంబయ్యెను చిత్తము
నొకనిమిషము నిచటనుండనోపను రమ్మా 103

క॥ అని లేవబోయి సంతట
జనకా నీవిటులబల్కె జనునే త్తేమ
మ్మున బోయివచ్చువాడను
మనమున జింతింపబోకు మహితగుణాధ్య. 104

గీ॥ సీతయును లక్ష్మణుండును చెఱువుమీర
కాననమునకు నావెంట గొతుకమున
వచ్చుచున్నారు శంకింపవలను వేగ
నానతిమ్మన గై కేయి యటకువచ్చి 105

గీ॥ మువ్వరకు నారచీరలు ముదముతోడ
యివ్వబోయిన నృపుడాగ్రహించి దుష్ట
చి త్త నీచేతులెట్లాడె ఛియటంచు
దివ్యవస్త్రముల్ సీతకు దెచ్చియిచ్చె. 106

క॥ అంతట మువ్వరు పెడలి ను
మంతుండు రథమ్ముదోల మహితశుభాత్ముల్
కాంతారములకు వెళ్ళిరి
సంతాపము తోడ వెంట జనులరుదేరక. 107

ఆ॥ పె॥ భవరథుండు మిగుల సంపాదచిత్తుడై
మూర్ఖునొందు లేను ముందుకరుగు
రామ రమ్మటమను అత్తణ్ణా రమ్మను
అడిగొ సేతవచ్చె నరయుడనును   108

గీ॥ రామరామయంపు రాత్రింబవలు రాజు
రలువరించుకొనును కడకు ముఖ్య
కాంతయైనయట్టి కౌసల్యతో జెప్పె
మౌనికావమిడిన మహిమదెలియ   109

గీ॥ చెప్పినంతనె గౌసల్య శ్రీహరీ య
టంపు మూర్ఖుల్లి తెలివినొంది యధిపుడింక
ప్రతకడనియెంచి పతివెడవాయకుండ
కామకౌనియుండె మిగుల జాగ్రత్తతోడ   110

కం॥ పనములకు జనెడి రాముని
దెనుదెంటనె పొరులెల్ల విడువకరాగఁ
దెనుకకు జనుడికమేముఁ
జనియెవచున వారువిడచి చనకుండగఁ   111

గీ॥ కడకు తమసానదిం జేరి కౌతుకమున
స్నానసంధ్యాది కృత్యముల్ జరిపి రాత్రి
నందరిని నిద్రబోనిచ్చి యచటినుండి
కడలిపోయిరి పొరులు గానకుండ.   112

ఉ॥ వారలునిద్రలేచి రఘువర్మనిగానక దిక్కుదిక్కులఁ
అరసి దిక్కుతోచకను హారఘరామ యటంచు నెంతయుఁ
హారముపోయిచూచి తగుతోవ యెరుంగక దీనులై మరే
చారయులేక పట్టణమువారిని యిండ్లకుజేరిరందరుఁ   113

ఉ॥ అక్కడ శృంగిదేరమును నట్టి పురంబున చెంచురాజు న
మృక్కరుణార్కదౌ గుహా డమానుషమూర్తులు రామలక్ష్మణుల్
ఒక్కట నుండుటారసి నమున్నత భక్తినివచ్చి వారికిఁ
మ్రొక్కి యనేక కానుకలు మోదముతోడ నొసంగి యిట్లనెఁ

ఆ॥ వె॥ రామచంద్ర యిట్లు రాజ్యంబు విడనాడి
యిటువనింపగలు హేతువేమి?
తెలియజేయు మట్టిభలుదెవడుండిన
ధరణి గూల్చువాడ దర్పమెనగ 115

చ॥ అని వచియించినంత విమలాత్ముడు రాముడు వాని భక్తికిఁ
మనమునమెచ్చి నంగతి క్రమంబుగ చెల్పిన నాతడెంతయుఁ
ఘనముగ టింతనొంది తమకంబున సేవకొనర్చ వారలా
దినమటనుండి సత్కృతులు దీర్చి పదంసడిలేచి వేళవఁ 116

గీ॥ పయనమైనంతట గుహుండు భద్రగతిని
పడవపై వారినెక్కించి భక్తిమీర
నెలమి గంగా స్రవంతి దాటించి పనుప
సంచితంబుగ వనవీధులందు జనుచు 117

గీ॥ అనువుమీర భరద్వాజ వనముజేరి
యతనిచే సత్కృతులనంది యందునిలచి
మరుదినమున చిత్రకూటాద్రి వరుగనెంచి
పయనమైపోయిరి మునీంద్రు వనముదాటి 118

ఉ॥ వారటు బోయిపోయి మునివర్ణుల దీవనలందుచుఁ నదా
హారముగాగ లభ్యమగు నాకులు సంక్షును కందమూలములకా
సారమతికా గ్రహించుచు బ్రహ్మస్తతరణగు చిత్రకూటముకా
జేరి మునీంద్రులుకా బొగడ విష్ణుతిగట్టిరి పద్మ శాలయుకా. 119

52 శ్రీ అష్టాది పెద్ద రంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ అందు వసింతుచు నన్నుని
బృందములగలసి వారి వివిధ చరిత్రల్
వెందములలరగ వినుచున్
బృందారకనములు సుకృతి వెలయుచు నుండఁ 120

కం॥ ఒకనాడు జానకీనతి
సుఖముగ నిద్రించువేళ చోద్యముగాగన్
ఒక కాకి వచ్చి కుచమును
ముకుపుటమున రక్తమొలుక బొడిచిన యంతన్ 121

గీ॥ రాముడొక గడ్డిపోచ మంత్రిమునపై వ
గడు భయంకరరూపమై కాకివెంట
తరుముకొనిపోవ నదివచ్చి దశరథసుతు
చరణముల వ్రాలి దానిపై జాలియీని 122

కం॥ నాయుత్తమెన్న రిత్తగ
బోయెడునది కాదుగాన పొలుపుగ నీయం
దేయదియొ నొక్కయంగము
నీయగవలెనన్న నేత్రమిచ్చెను భక్తిన్ 123

చ॥ ఇది యిటులుండ నాదశరథేశుని దత్తరుణీ ద్వయంబు న
త్సవనమునందు చేర్చుకొని సప్తదినంబులు కాచియుండ దా
నెడబరి తాపమొంది కడకేమియు బల్కకయున్న జూచి నె
మ్మదిగను నిద్రబోయెనని మానినులున్ని దురించిరందరున్ 124

గీ॥ వేకువనులేచి ప్రాణేశు విధమునుజూడ
ననువులున్నట్లుగా దోచదాయెననుచు
నందరును బోరుమని యేడ్వనరసివచ్చి
మంత్రులందరు దుఃఖనిమగ్నులైరి. 125

గీ॥ గురుడు వారలనందరి నరసిదుఃఖ
పరవశమున నిట్లుండ పొడిగాడు
జరుగవలసిన కర్తవ్య మరయవలయు
నంచు యోచించి గురువర్యు డనియెనిట్లు, 126

గీ॥ రామచంద్రుని విలచిన రాక్షసాన
మామగారాళికిని మాన్యమతుల
భరతశత్రుఘ్నులను దివ్యబంపవలయు
నని తెలియబట్టి యొక్క బ్రాహ్మణుని విలచి 127

గీ॥ భరత శత్రుఘ్నులను నీవు త్వరితముగను
దోయి దోడ్కొని రావరే ధానురేంద్ర
యా విషయమేమి తెలుపర యిపుడు నేను
పిలిచితి నటంచు జెప్పి రప్పించు మితకు. 128

కం॥ అని పనిచిన నాతడు నది
జని వారిని గాంచి మిమ్ము సత్వరమున ర
మ్మని గురుడు చెప్పినాడని
వినయమున దెలుప వారు విన్మయమతులై. 129

గీ॥ అన్నదమ్ములిద్దరు మామనరసి మమ్ము
త్వరగ దోడ్కొని రమ్మని గురుడు విప్ర
బంపినాడని యానతివడసి పురికి
వయనమై వచ్చి రెంతయు త్వరితగతిని. 130

గీ॥ భరతుడాతురమున రల్లి పజ్జ జేరి
రామునకు సేమసే మమ్ము రమ్మటంచు
పిలువనంపుటయే మియో తెలియజేయు
మని వచింపగ గైకేయి యనియె నిట్లు 131

మ॥ తనయా నీవిటనుండకుండు నటులకా దాబంపి మీ తండ్రి రా
మునకుకా బట్టముగట్టబూనెడు తలంపుకా నేను గుర్తించి ము
న్నను వారంగ నొసంగనొ వరములే నర్థించి పట్టంబు నీ
కెనయన్ రాము నరణ్య భూములకు సంపించంగ సాధించితిన్. 132

ఉ॥ రాముడు సేత లక్ష్మణుడరణ్య నివాసము జేయబోయి రిం
కేటుయు మారులక్కి యెదిరించెడి వారికలేరు గాన నీ
కేమి కొఱంతయుండదు మహీశుడు ప్రాణమువీడె నీవు ను
త్రామునిరీతి రాజ్యమును ధన్యత నేలుమటంచు దెల్పినన్. 133

గీ॥ భరతుడంతయు విని దుఃఖపరవశుడయి
రామ రామయనుచు నేలవ్రాలి లేచి
చి కలుషచిత్త నీవెంత చెనబివైతి
నక్కటా యేమిగతియని యడలుచుండ 134

గీ॥ పురజనులు పచ్చి మందరబోధ వలన
యింతవని యయ్యెనని తెల్పు స్వాంతమందు
కనలి శత్రుఘ్నువామెను కాలదన్ని
గిరగిరద్రిప్పి పడగొట్టె క్షితిలంఘన 135

కం॥ పదనడి గై కేయిం గని
వధియించెదనంబుబోవ భరతుండంతన్
యిదితగునె పాతకంబని
మదివలనపె యనుజయించు మరలించి వెనన్ 136

గీ॥ పరితపించుచు గౌసల్య పజ్జజేరి
పాదములపైన వ్రాలిన భరతుజూచి
యేలుకొనుమన్న రాజ్యమిం తెదురులేక
యనుచు కన్నీరునించిన యమ్మనరసి 137

- కం॥ తల్లీ నాకిప్పటికే
యుల్లంబెంతయును కుళ్ళియున్నది మదిన్
యుల్లమున నిటుల చలచిన
కల్లులుగాదింక తండ్రిగలతు ననంగన్ 138
- కం॥ అంతట నామెయు నీగుణ
వంతుని వెక్కనములై న పలుకులుతోడన్
స్వాంతము నలయించితి నని
యెంతయు శాంతమున గొగిలిం చిఁబునియెన్ 139
- కం॥ నా తండ్రి దుఃఖితనై
యితెరగున నంటిగాని యెరుగనె నిన్నున్
ఘాతుకమతి కై కాసతి
చేతల కింతయ్యెననుచు జెప్పుచు నుండన్. 140
- గీ॥ గురుడు చనుదెంచి వారినందరిని రాజు
కడకు జేర్చిన నాంధవుల్ కదిసివచ్చి
దహన సంస్కారములను సద్దర్శనిరతి
దనరజేసిరి శోకసంతప్తులగుచు. 141
- గీ॥ వరుస బందెల్గిండు దినములవరకు తగిన
రీతి బిండప్రదానాది క్రియలొనర్చి
బ్రాహ్మణులకు బిత్తృబ్రీతి పావనముగ
దానములొసంగి విశ్రాంతి దనరినంత 142
- ఆ॥ వె॥ రాజ్యమేలునట్టి రాజులేకుండిన
వైరులరసివచ్చి పైకొనెదరు
జనులు నీతిదప్పి చరియించెదరటంచు
భరతు బిలిచి గురుడు పలికెనిట్లు. 143

56 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ నరపాలుడు గతియించెను
ధరణీ పరిపాలనంబు ధరియించటకున్
బరికింపగ నీకేతగు
మరియెవ్వరు లేరు తండ్రిమాటయు నిలుచున్. 144

చ॥ అని వచియించినంత మహితాత్మ గురూత్తమ యెంతమాట యా
ఘనుడగు రామచంద్రుడటు కాసలనుండగ రాజ్యభోగముల్
అనుభవమొందగోరు కలుషాత్ముడగాను ధరిత్రి గైకకే
దనయుడనై జనించుటయె తప్పుగనిట్లు దలంపజెల్లునే 145

కం॥ వనముల నెచ్చట నుండిన
వినయమ్మున నగ్రజన్ము బిలుచుక వత్తున్
జనుదెంచకున్న నేనున్
మునినై యాస్వామి వెంటచుదమున బోదున్. 146

కం॥ అని భరతుండు వచించిన
తనమది యిదిమించిదంచు దలచి గురుం డ
వ్వనితలతో మనమందరు
వనముల కేగుదమటందు పయనము జేసెన్. 147

కం॥ కొందరు రథములపై మరి
కొందరు నేనుగులపైన గుఱ్ఱములపయిన్
గొందరు మరి కాల్పడకను
కొందరుజన గుహుడుగాంచి క్రోధోన్నతుడై. 148

శా॥ ఔరా యెంతటి రాజులైన తగునే యన్యాయముల్ సేయగా
శ్రీరామున్ బదునాలుగేండ్ల డవికిన్ జేట్పాటుగాబంచి దు
ర్వార ప్రోద్ధత బోరవచ్చితివి నీపాపెంతయో జూచెదన్
రాతమ్మంచునదల్పి శాంతముగ రామానుజుం డిట్లనెన్ 149

ఉ॥ ఓమహితాత్మ పావన గుహోన్నతు నగ్రిజు రాజుజేయగా
నామదిబూని యాగతి వనంబులనారయ వచ్చినార మా
స్వామిని మాకుజాపు గురుభావయటన్న శమించి యాతడున్
జేయ నమాదరించి వనదీధులమార్గము జూపెజెచ్చెరన్. 150

క॥ వారందరు పయనంబై
భారద్వాజాశ్రమంబు పట్టంజేరన్
సారోదారత నమ్ముని
వారల నాశీర్వదించి వై భవ మెనగన్. 151

గీ॥ మహితమైన తపోమహిమంబు వలన
సౌభములు నాననంబులు నకలవస్తు
నమితి నిర్మింప నందరు సంతసించి
యవట విడిసిరి యమ్ముని యాదరింప. 152

క॥ ఉన్నతమగు సింహాసన
మెన్నగ శ్రీరామునిదని హితమతి భరతుం
డన్నగరున వీరముపై
పన్నుగ నాసీనుడయ్యె భవ్యస్ఫూర్తిన్. 153

ఉ॥ ఆదినమండి వేకువనె యచ్చటనుండి ప్రయాణమైచనన్
మోదముమీరగా వివినమూమి చిరౌదములెల్ల జూచుచున్
అదెన ఆత్రహటగిరి నారసి యమ్మహిరాద్రియందె నీ
రాధపు వర్ణరాలగలవంచు ముసీంపులు తెల్పినంతటన్. 154

గీ॥ భరతుడెంతయు సంతోషభరితుడగుచు
నవట పరివారమంతయునాపి గురుని
అమ్మగారిని దోడ్కొని రమ్మటంచు
చెప్పి ముమ్ముందుగా దాసుచేరనలవి 155

58 శ్రీ అష్టావి పెద్దరంగపాఠ్య రాస్తాటి నిర్భవన రామాయణము

చ॥ సరగున చైలమార్గమున సానువు చెంగటజేరి వర్ణమం
దిరమున మౌనివరన సతీసహజన్మ సమేతుడైన నుం
దరతరమూర్తి నిర్వహరచక్రస్థితీని రామమూర్తి నిన్
గరమరుచారగాంచి పదకంజములంబడి మొక్కినంతటన్ 156

గీ॥ రాము వాసోదరునియెత్తి ప్రేమమీర
తల్లివండులు కుశలుకే త్వరగచెల్పు
మనగ భరతుండు కన్నుల నమృతాలుక
జనకుడు గతించెనో యగ్రజన్మయనియె 157

గీ॥ అంత రాముడు తండ్రియటంచు వ్రాల
గురుడు తల్లులమామ్యలు పరమదుఃఖ
వంతులై వచ్చినంత మొక్కింత దెలిసి
మహిని గురుపాదములకు నమస్కరించె 158

గీ॥ పదపదిని రామలక్ష్మణుల్ పావనముగ
స్నానమొసరించి జనకుని సన్మరించి
భక్తిదిండప్రదానముల్ పరగజేయు
నపుడు భరతుండు సచ్చక్తి ననియెనిట్లు 159

చ॥ పరమ గుణాభ్య నేనితరపాపమెరుంగను విన్నవంబిదే
భరణి బరిగ్రహింపు తమతమ్ముడనైన మదీయ మానసం
బరయుము లెల్లకై క వినయమ్మున తప్పు క్షమింపగోరి మీ
సరసకు పచ్చియున్నదిక సంశయ మొందక సమ్మతింపుమా 160

చం॥ అని వినయమ్మున బల్కిన
రసతమ్మునిజూచి యిట్లు తగునె పలుకన్
మనరండ్రీమాట లేదుగు
మనమున నీదీతలంపు చూచుచున్నన్ 161

గీ॥ గురువరుండంత యొచించి భరతుజూచి
రాముని మనంబు నొప్పింపరాదు గాన
తండ్రి యానతి మీయన్న తనరజేయ
నీవు మీయన్న యానతి నెరవలచె? 162

కం॥ ఇది మంచదనగ రాముని
పదములగని స్వామినీడు పాదుకలు నభా
నదనాననమున నిడుకొని
ముదమున బట్టంబుగట్టి మునినై యుదున్ 163

గీ॥ ఇంతమాత్రమునకు నమ్మతింపుమనుచు
వినయమున బల్క రాముడు ప్రియము మీర
పాదుకలొసంగి నంతట బరమభక్తి
శిరముపైదాల్చి పయనించె సెలవుబొంది 164

గీ॥ అటుల బయనించి నన్ముని యాశ్రమములు
గడచి గంగానదిందాటి కదలివచ్చి
నగరునంజేరి సింహాసనంబునందు
పాదుకలనుంచి పూజించె భక్తిమీర 165

కం॥ భేరీమృదంగముఖ వా
ద్యారావములు సెలంగ నాపాదుకలన్
శ్రీరామునిగా శిష్టా
చారత బట్టంబుగట్టె సంతనమెనగన్ 166

కం॥ అని యిటు రెండవభాగ
మును రాక్షస మాఘమాసమున సితతదియన్
అనువై నరీతి మోద
మున రాప్తాడోబిరెడ్డి ముగియన్ జేసెన్. 167

భిక్షబంధకంధము

కం॥ దీనావనా జనార్దన
నేననునయ నవ్య గతుల నిన్నెంటు సదా
దానవహర నన్నేలవె
జ్ఞానయశో భవ్యగతుల సామజవరదా

దీ	బ	న	శో భ వ్య గ తు ల సా మ జ వ ర
న	న	య న వ్య గ తు ల ని న్నె ం తు న	
జ	ను	న జ్ఞా వె ల న్నె న ర హ వ న	

—: తృతీయ భాగము :—

కం॥ శ్రీసీతారమణీ రమ
తా సామజభీతిహరణ నయగుణశరణా
వాసవ సన్నుతచరణా
కౌసల్యానందకరణ కరుణా భరణా.

ఆ॥వె॥ పాదుకాభిషేక పర్యంతము ద్వితీయ
భాగముగ ధరిత్రి బరగజేసి
అదియు మొదలుగాగ సనువారగ దృతీయ
భాగమేనొనర్తు బరమనిష్ఠ

గీ॥ ఇచట వసియింప బురజనులెల్లజేళ
వచ్చుచుండెదరని యెంచి భవ్యమతులు
దండకారణ్యమునకేగ దగునటంచు
మరుదినంబె వ్రయాణమై తరలి వనిరి.

గీ॥ ఇట్లు జనుచుండ సత్య మునీశ్వరుండు
సమ్మదమ్మన పారిని సత్కరింప
నతని యర్థాంగి యనసూయ అవనిజాత
సరసి యెంతయు శుభీతి ననియెనిట్లు. 4

కం॥ అమ్మా నీ సరిణయకథ
యిమ్ముగ నేనినదలంతు నెరిగింపుమనఁ
అమ్మహితాశుని నవృద్ధిచు
నమ్మతి వినుపించె వారునంతన మొందఁ 5

కం॥ మరుదిన మచ్చటి నుండియు
వెరపున పయనించి వివనవీధుల జనుచుఁ
గరమూర దండకాటవి
స్థిరతర సుస్వాంతులగుచు జేరినయంతన్. 6

కం॥ మనులనుగని వారల దీ
వనలను గొనుచును జరించి పదివత్సరముల్
చనినంత నవ్వనమ్మున
ననువగు చోటరసి యందునాగిన వారై 7

ఉ॥ అక్కడ వాస్తుపద్ధతిని యాకులు గట్టలు గూర్చి యెంతయుఁ
జక్కని పర్ణశాల సువిశాలతరంబుగగట్టి యందు న
మృక్కరుణాంతరంగులగు మౌనులతోడ నసించియుండగా
రక్కసు లచ్చటన్ మనుల రాయిడి దెట్టుచునుండి రెప్పుడుఁ. 8

ఉ॥ అంతట రామచంద్రుని డనుకాశిని ద్రుంచుచు మౌనులార ని
శ్చింతగ మీతపంబులను జేయుడటం చభయంబొసంగగా
కాంతుని జూచిసీత ప్రమరమ్మున నోహృదయేశ దైత్యులన్
పంతము బూనివంప గడుపాతకమంచు మదిందలంపజే. 9

62 శ్రీ అష్టావారి పెద్దరంగపార్వతి రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ మునివృత్తియైన వచ్చియు
దనుజుల జంపంగ మనకు ధర్మంబగునే
మనకేల యిటు మౌనుల
పనికై పాతకముజేయ పనిగొనియెదవే. 10

కం॥ అని యిటు వచియించిన యా
జనరజనుం గాంచి బ్రాహ్మణ నీ పలుకుల్
గనుగొన బ్రాహ్మణ ధర్మము
మనధర్మము దుర్మతులను మర్దించుటయే. 11

కం॥ అని తెలియబల్కినది యావన
మునిని మూడు నెలల్వసించి మునుకొని మునులన్
గనుగొనుచు నచ్చటచ్చట
ఘనముగ మూడేసి నెలలు గడుపుచునుండన్. 12

గీ॥ లక్ష్మణుడు కందమూల ఫలములకొఱకు
పోయియున్నప్పుడొకచోట పొదనుజూచి
యందు ఖడ్గంబొకటియుండ నరసిదాని
తెగువగననెంచి యాపొద ద్రెంచినంత 13

కం॥ అక్కడ దపమొనరించెడి
రక్కసుడు గతించినంత లక్ష్మణుడయ్యె
యిక్కరతి మునిజంపితి
సక్కట యంతెట్టులనుచు నన్నకు దెలుపన్. 14

ఉ॥ ఇందుల కేమి దోచకిటు రిద్దరు జింతిలుచుండ మౌనినం
త్రందనులందువచ్చి వివరంబుగ దెల్పుచు మంచిదయ్యె మీ
రెందులకింత చింతగొన నింద్రునిగూర్చి తపంబొనర్చి మ
మ్మందరి నేచునట్టి దురితాత్ముడు వాడనురుండు రాఘవా. 15

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాద్యు రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము 63

అ॥ దె॥ జిష్ణుడతనికిడిన శతభద్రమదియంచు
తెలియజేయ మదిని దిగులుమాని
మునులదీవనలను గొనుచు నమ్మోదంబు
మీర సౌఖ్యగతుల మెలగుచుండ. 16

క॥ వనమున మరణించిన తన
తనయునిగని చూర్వటమున దర్శించుచు
య్యనపచ్చి కూర్వణఖ రా
ముని గనుగొని యమితమోహమును బొందినదై 17

ఉ॥ రామునిజేరబోయె నుకరంబగు రూపముదాల్చి యెంతయున్
నామది గాంక్షజెందితి ఘనంబుగనన్ను బరిగ్రహింపుమో
శ్యామలమూర్తియంచు నరసంబుగబల్కగ నమ్మహాత్ముడో
కామిని లక్షణుండు తమకమ్మన బొందును పొమ్మటంచనన్. 18

క॥ అది లక్షణుడెంతకు న
ముదమున జన రామునాజ్ఞ ముక్కుంజెవులున్
మొదలంటగోసి పంపగ
నది ఖరదూషణులకడకు నరచుచు బోయెన్. 19

చ॥ అది కనినంత నయ్యసురులగ్రహముంగొని యెవ్వడిట్లు నీ
కొదవగజేసె నాఖలుని యర్వినిగూల్తుము తెల్పుచున్న న
య్యదియనె యీవనస్థలిని యన్నయదమ్ముడు నొక్కకాంతయున్
ముదముననుండి యిట్టులవమాన మొనర్చిరటంచు దెల్పుచున్. 20

గీ॥ తపముజేయుచున్న నాతనయుడైన
జంబువును దుర్మదాంధులు చంపియుండ
నరసి దుఃఖనిమగ్ననై యచటకేగ
మూర్ఖమునగోసిరిట్లు నాముక్కుజెవులు. 21

64 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్కు రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ ఆపలుకులుపిని ఖరుడును
కోపాటోపముప నైడుగురు జలయుతులన్
రూపించి పంపగా నొక
తూపున రాముండు వారిదుగించిన యంతః 22

కం॥ అది గనుగొని ఖరచూషణు
లెదరోషముజెంచి యార్చుటించును సుభటుల్
పదుగురి బెంబడి నడువగ
పదిలంబుగ యుద్ధమునకు పైకొనిరాగన్. 23

గీ॥ రాముడటుగని సీతను లక్ష్మణుండు
తోడ్కొని గుహాలయమునకు దొంగులొంద
కుండ గాపాడగాబంచి భండనమున
పరుసనందరిగూర్చె దేవతలు మెచ్చ. 24

కీ॥ శూర్పణఖ నిజసోదరుల్ సొరుగుటెరిగి
దిక్కుతోచక రావణు డెనకుబోయి
జరిగినట్టి సంగతులెల్ల నెరుగునట్లు
నినయమునదెచ్చె నన్నతో వినకముగను. 25

కా॥ అన్నా లోకమునందు నట్టిరమణీయం డైన కాంతాచుణి
మున్నెన్నందును జూడలేదు కమటనింపున్ సొంపుజెన్నారెడిన్
అన్నాతిన్ గనుగొన్న సీమది సముద్యద్ధివ్యమోహంబు గా
కున్నే యెట్టుల నైన దానిగొనితెమ్ముల్లాస మొప్పారగఁ. 26

చ॥ అనగనె రావణుండరసి యానతినిం గొనితేర నిప్పుడే
జనియెదనంచు రొదగ్గరభసంబెనగన్ బయనించుచుండ నా
వనితదురల్పి యంతసులభంబుగ నొననియెంచబోకు మే
లపసువుననై న నెమ్మదిగ నారసి కార్యమొనర్ప నొప్పగన్. 27

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము 65

కం॥ ఖరదూషణులను మరి దు
స్తర భుజ బలయు క్తులై న దనుజుల నెల్లన్
బరిమార్చి విశ్రమించెను
వెరపున గొనితెచ్చుటొప్పు పేగిరపడకన్. 28

గీ॥ సీతఁ రామునిఁ వేరుజేసి యెంట
నున్న యప్పు డెత్తుకొనిరమ్మ యువదనిటకు
పతినిగానక రాముండు చావగలడు
చావకున్నను రాలేడు జలధి చాటి 29

కం॥ అని యెంతయు విశదంబుగ
దనసోదరి దెల్పినంత తడయక యిటకున్
జనుదెచ్చుని పిలిపించెను
అనువారగ మాయగొల్పు నగు మారీచుఁ. 30

అ॥వె॥ వాడువచ్చి దనుజవల్లభునకు మ్రొక్కి
ఆజ్ఞయేమి తెల్పుమని వచింప
మాయలేడిగాగ మహిదండ కాటవి
సంచరింపవలయు జతురగతిని. 31

గీ॥ మనుజులిద్దరు నక్కడ మగువతో వ
సించుచున్నారు నీవండు సంచరించి
నతినివిడచి దూరము వారు చనెడునట్లు
నీదు చాతుర్యమచ్చట నెరవవలయు. 32

కం॥ అనివలికిన మారీచుడు
ఘనబలు లటనున్నవారు కనుగొన్నాడన్
మనుజులుగా గణియింపకు
మని యెంతయు దెలియజేసు నాగ్రహమతియై. 33

66 శ్రీ అవ్వారి షెడ్డరంగపాద్యు రాస్తాచి నిర్భవన రామాయణము

కం॥ చెలియలి ముక్కుం జెప్పలును
తులువతనమ్మనను శ్రుంచి యోర్గర్థమునకా
జలరేగుచున్నవారిని
యిల గూల్పక యూరకున్న నెల్లచ నగరే. 34

శా॥ ఏనూత్రంబును శాంతిబౌందనికనే నీనూట లింకేల యీ
నేమంబుల్ చది నేనెరుంగుచునుగా నికేల సందేహముల్
ప్రాముఖ్యంబుగ జేయగావలసియే రమ్మంటి నిచ్చోటికిన్
నానూటల్ వెగటైనచో వెడలుమా నాకేల నీబోధనల్. 35

కం॥ అని కతినంబుగ బల్కిన
తన మనమున భీతిజెంచి తడయక నపుడే
చనిగొని కనకమ్మగంటై
మునుకొని యా పర్వతాల ముంగిట నిలచెన్. 36

కం॥ ఆ జింక బట్టియిమ్మని
యాజానికి రామునడుగ నదిగొని తేరం
గా జనిన రాచుచంద్రుని
వేజూచి కురంగమెగిరి వెడలినదాయెన్. 37

ఉ॥ మాయలమారి జింక పలుమారును జిక్కినయట్టులొచు నా
చాయను చెంగునకా దపుడుసల్పుచు నెంతయు వింతరీతులన్
జేయుచునుండ గోపమునుజెంది శితావ్రమువేయ లక్ష్మణా
హా యని చిట్టుగానరచి యయ్యది ప్రాణమువీడినంతటన్, 38

కం॥ ఆ వాక్యము విని సీతా
దేవి యిదేమోయటంచు దిగులున్నచుఱదికా
సిదేగు చుచ్చటికి యన
నీదాక్కుల కడలకంచు నిట్లనె నతడున్. 39

క॥ తల్లి రాక్షసమాయలె
యెల్లప్పుడు నివ్వనమున నెరిగినపెగదా
ఉల్లమున భీతినొందకు
చల్లగ మాయన్న యిటకు చనుదెంచుననన్.

గీ॥ అంత జానకె దుఃఖితస్వాంతయగుచు
మఱది నెంతయు ననరాని మాటలాడి
మనసు నొప్పింప సంతాపమున నతండు
యేడుగీత లచ్చటగీసి యిట్టులనియె.

గీ॥ తల్లి యీ యేడు గీతలు దాటి యిచటి
కెవడువచ్చునో వాడు మహిళలమున
తలబగిలివచ్చు నీమాట తథ్యమగు న
టంచు జనియెను లక్ష్మణు డన్నకడకు.

చ॥ ఇది సమయంబటంచు దనుజేంద్రుడు జంగమువేషముని స
మ్ముదమున బర్హళాలకడ ముంగిట నిల్చి నమశ్శివాయ ఓం
మదన హారాయంచు బలుమారును గంటను మ్రోయజేయగా
ముదిత మహానుభావుడని ముందరిగీతలు దాటి యిట్లనెన్.

ది॥ స్వామి నాపతి చింకను బట్టబోయి
చాలా తడవై న మఱది నాజాడనరయ
నంపితిని యింతలో వత్తురయ్య యిందు
నధి వసింపుడటన్న నా యసురు డరసి.

మ॥ కనకాంగీ యిటు భీకరాటవుల చల్ల కాంక్ష మార్గంబులన్
అనయంబున్ మది గుందనేల విను లంకాభీశుడ న్నేను రా
వణుడన్ నన్ను వరింపు మెంతయును సౌభాగ్యంబుగా నిత్య పా
వన స్రావ్యంబుల నొందగాగంపు నా చార్యంబు లాలింపుమా.

గీ॥ అనగ నెంతయు ధీతిల్లి హా యటంబు
వసుధ మూర్ఖిల్ల నామెనుబట్టి గగన
యానమునజేర్చి లంకకు నరుగునట్టి
సమయమందు జటాయు వచ్చటికి వచ్చి.

శా॥ ఓరీ రావణ దుర్మదాంధ యిటులీ యుర్విజ సాధ్వీకుణ్ణి
జోరత్వంబున బట్టెచ్చితిలి సంస్తుత్య ప్రభావాధ్యు డౌ
శ్రీరాముం డెవడంటి నెంచితిని నిజ జెండాడక మాన దు
ర్వారప్రోద్ధతి నొక్క తాకున తలజ వ్రాలింతు ధాతీస్తలి.

కం॥ అని శిరములు భుజములు తొ
మ్మును రక్తమయంబుగాగ్గ దొడిచిన నతడు
ఘనతరమగు దివ్యాత్తము
లను బరచిన దునిమవై చె లక్ష్యము గొనక.

గీ॥ దానవుడు వేయు తాణముల్ రగులకుండ
నడుమనే ద్రుంచుచుండిన కడిమినతడు
ఖడ్గమును బూని దాని కెక్కలును చెందు
దునుమ రామాయనుచు పక్షి తూలిపడియె

ఆ॥ వె॥ దాని నేలగుల్చి దైత్యుండు జనుచుండ
చుడిత యచ్చటచ్చట చుఖ్యమైన
భూషణములు దారి చుడివై చి గుడ్డలో
విడచి వైచుచుండె బుడమి బడగ

గీ॥ అట్టసొమ్ములు ఋష్యమూకాచలమున
బడిన గని వానరులు గాంచి భద్రపరచి
రావణునిచేత జిక్కిన రమణి యెవరో
గురుతుగా వైచెనని యనుకొనుచునుండ.

గీ॥ రావణుం దామెగొనిపోయి లంకజేర్చి
తన విభవమంత యుంజూపి తరుణి పీని
కంచటికి నీవె యధిక ర్న వగుదువెంత
సనుభవంపును సకల సౌఖ్యంబులనగ. 52

ఆ॥వె॥ దొర్లహచ్చి ర్న యుట్లు దొంగవేషము బూని
పట్టి లెచ్చినాపు పారుపోర
నీవు నీదుకుండు నీ రాజ్య విభవంబు
లెల్ల బూర్తిగా నశింపకున్నె. 53

కం॥ అని నిఘ్నరొక్తులాడిన
దనుజు డళోకవనమందు భరణిజ నిడి దు
ర్వనితల ద్విజటాదుల నట
యసుపుగ బోధించుచుండుడని నియమించె॥. 54

ఉ॥ అక్కడ లక్ష్మణుండును రయమ్మన నగ్రిజుచెంతకేగ నీ
విక్కడి కేలవచ్చితివి యెంతటిమూర్ఖము దండకాటవి॥
రక్కసు లెల్లకాలమును రాయుడిదెట్టుట నీవెరుంగవే
అక్కమరాయరాక్షి కట నాపదలొందగ నేమొనర్పిరో. 55

కం॥ అని త్వరగ నన్నదమ్ములు
మనమున దానపులధీతి మల్లడిగొనగా
చనుడెంచి పర్వతాలను
కనుగొనగా నీత యందు కనబడదయ్యె॥. 56

గీ॥ అక్కటా యని శ్రీరాము డవనివ్రాలి
యెంతమోనము వాటిల్లె నింకయేది
మార్గమని పారు దుఃఖ నిమగ్నులగుచు
పెదుకసాగి రున్మాదుల విభముదోప. 57

అ॥వె॥ తిరిగితిరిగి వారు దిక్కుచోట దక్షి
జాభిముఖముగాగ నరుగుచుండ
నొక్కచోట మిగుల నున్నతంబై యొప్పు
పక్షి నేలమీద వ్రాలియుండ. 58

గీ॥ రామచంద్రుడు దానిని రాక్షసునిగ
దలచి తమ్ముడ చూచితే దానవుండు
జానకినిమింగి తప్పుకోజాల కిట్లు
మనయెదుట వ్రాలియున్నాడు మాయగొల్పి. 59

కం॥ అని కోపమ్మున దానిని
దునుమను భనువున శరంబు దొడిగినయంతఁ.
ఇనుకులతిలకా మీ నా
యన మిత్తుడ నను జటాయువందురు ధాతి॥. 60

కం॥ మున్నిజన నన్నిహిత్యదనై
వనమున విహరింతు గశ్యపబ్రహ్మకు నే
మనుమడను సీతగుని చను
దనుజునితో బోరియిట్లు ధాత్రిం దడితి॥. 61

కం॥ అని యంతయు వినుపించిన
అనఘా మాకొరకు నిట్లు లవనిన్ బడితే
అని దాని నిమిరుచును నీ
కనువుగ మోక్షంబుజెంద నగుగాక యనెన్. 62

అ॥వె॥ ఇట్లు మోక్షమిచ్చి హితముతో దహనాది
క్రియలుదీర్చి వారు బయలుదేరి
పక్షి జెప్పినట్టి పథమున జనుచుండ
నొక్కచోటగాంచి రుగ్రదేహు. 63

చ॥ కడుపుననోరు చక్షమున గన్నులు నామడచేతులొప్పుగా
నడవిని బోవువారల రయమ్మన మ్రింగుచు జంతుశాలముల్
వడకగ నార్పటించెడి కణండుచు దానిబట్టి యాడవగా
తడయక బాహువుల్ గరికి ఛాత్రినిగూర్చిరి రామలక్ష్మణుల్. 64

ఉ॥ ధారుణి వారిచేబడిన తక్షణమే యతడా భయంకరా
కారము మాని దివ్యమగు కాయముతో రఘురాముగాంచి యో
సారచరిత్ర నాకు ముని శాసవశమ్మున నిట్లు ధీకరా
కారముగల్గె మీవలన గాంచితి నాచగు దివ్యరూపమున్. 65

గీ॥ నేను దముడ నజుంగూర్చి నిష్ఠతోడ
దపమొనర్చి దీర్ఘాయువు దర్పమొంది
మునుల బాధింపగా నొక్క మునివరుండు
కనలి శపియింప నీరూపు గనగనయ్యె. 66

గీ॥ తప్పు క్షమియించుమంచు పాదములవ్రాలి
మునిని ప్రార్థింప నాతండు కనికరించి
శాపము దొలంగి శ్రీరామచంద్రునివలన
పూర్వరూపము గలుగును పొమ్మటనియె. 67

కం॥ అని తనగతి రావణుగతి
వినుపించి యతండు వారి వీడ్కోని చనిఁ
అనువార మతంగాశ్రమ
మున కరిగిరి తగిన మార్గముల గనుగొనుచుఁ. 68

గీ॥ ఆ మునీశ్వరు శిష్యురాలైన శబరి
స్వాము లిటువచ్చిరని మది సంతసించి
కోరి రుచియైనఫలములు కొఱికిచూచి
తెచ్చి సద్భక్తి నర్పించె దినుడటంచు. 69

72 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్యు రాష్ట్రాటి నిర్వహణ రామాయ

గీ॥ ఆమె సద్భక్తికెంతయు నాత్మమెచ్చి
ఆదరమ్మున పండ్లు వారాగించి
ఆదినంబుండి మరునాడు పోదలంప
వినయమున నామె వారితో ననియె నిట్లు.

ఆ॥ వె॥ రావణుని వధింప రామచంద్రుడె చాలు
గాని కొంతమాత్రమైన సేవ
కలిగియుండవలయు సుగ్రీవు
మైత్రి గొనుడటన్న మహిమరసె.

కం॥ సుగ్రీవుడె వడు దానవ
నిగ్రహుడై మాకు హిదము నెరపుటకై
ఆగ్రహ దర్శింపతి న
త్యగ్రము గారణమొనర్ప నోపునె యనగఁ.

గీ॥ వాలిసుగ్రీవు లనియెడ దానరేంద్రుగ్గి
లన్నదమ్ములు ఋష్యమూకాద్రి చెంత
బరగు కిష్కంధ యనునట్టి పురవరమున
పాలన మొనర్చుచుండిరి పావనముగ.

కం॥ సురలసురులు వీరబ్ధిని
దీరచిన నమృతాదులు మురితారయు గలుగఁ
గరళము శివుడు ధరించెను
వరకరి నన్నరసభను దివస్వతి గోనియెఁ.

వరుస నమరులు నమృతంబుకొనిరి
శంఖమును మురిలక్ష్మిని చక్రిగొనియె
వాహనంబులు నష్టదిక్పతులు గొనిరి
వీరికొనగిరి తారను విబుధవరులు

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగ పాద్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము 73

కం॥ తారాసతీయుతంబుగ
వీరలు విష్ణుంధజేరి వేడుక గవులన్
ధారుణి ఐరిపాలించిరి
సారోదారాత్ములగుచు శశ్వత్కిర్తిన్. 76

గీ॥ కొంతకాలమునకు రుమా కొంతయును ను
పేషణు సుతనుక్లేసుగ్రీవుండు శిష్టనియతి
బరిబయంబాడి దివ్యవై భవముతోడ
సన్నయానతిమీరక నలరుచుండ. 77

కం॥ మునుకొని దుందుభియనియెడి
దనుజుడు యుద్ధంబునేయు తలపునరాగన్
గనివాలి వానినుగ్రీత
దునిమె నిరాయనముగను దోర్బల మెసగన్. 78

చ॥ పదపడి యాకశేబరచంబుట్టి బలోద్ధతి ద్రిప్పివై వగా
నదియొక యోజనంబునకు నచ్యులవ్రాలిన దానిర క్తమున్
ముదుసలియౌ సుతంగముని మూర్ధమునన్బడ యాగిరిస్తలిన్
పదమిడెనేని వాలితల వ్రక్కలుగాగ శపించె నుగ్గుడై. 79

గీ॥ అది మొదలుగాగ నాగిరియందు వాలి
అడుగుబెట్టడు పౌరజాటునై నగాని
మిగుల జాగ్రత్తతో నిట్లు మెలగుచుండ
తండ్రి పగదీర్ప మాయాని తలపుబాని. 80

కం॥ దుందుభిసుతుడౌ దనుజుం
డందు బ్రవేశించి భీకరాృటిం జేయన్
కొందల మొందక వారత
నిం దదుముకపోవ భీతినిన్ గుహదూరెన్. 81

74 శ్రీ అష్టాది పెద్దరంగహర్ష రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

గీ॥ వాని వెన్నాడి విడువక వారియపుడు
తరుముకొనిపోయి వారిట తమ్మునుంచి
వత్సరము వానితోబోలి నగుధగూల్చి
వారికితిగ నడచుచు వాడుజచ్చె. 82

గీ॥ ఆయరపువిని సుగ్రీవు డక్కటకట
అన్న మరణించెనని మెంచి యసురుడింక
రాకయుండుటకట గుండు నూకివై చి
పురమునకుదచ్చి మెంతయు బొగులుచుండె. 83

కం॥ ఆకొండ గుహాలయమున
హృదయ బలతాలియైన వానరపతి పెం
టికటి త్రోవగానక
వాకిట గుండుండుటరసి పదమున దన్నెన్. 84

కం॥ తమ్మునిపై నెంతయును
గర్విమున జనుడెంచి ఘోరరణ మొనరింపన్
తమ్ముడు తననైన్యముతో
యిమ్ముగ బర్వతముజేరె నెంతయు భీతిన్. 85

గీ॥ అన్నయగు వారి శత్రువై యతని నతిని
రాజ్యమున్నాకృమించిన రక్షయైన
కొండపైనుండు వానరకోటు లెనగ
నతనిమైత్రిని నడిపిన నగుజనుండు 86

కం॥ సూర్యకులవరులు మీరును
సూర్యనురుదలవరుగాన సులభముగా మీ
కార్యము నెరవేర్చును బల
కార్య ప్రాభవముతుండు చనుడయ్యెడకున్. 87

కం॥ అని తెలియబలికు మరియా
పనజాయతనేత్ర మోక్షపదవిన్ గోరన్
అనుమతినిడి పదపడి యా
ఘనగిరికి ప్రయాణమైరి కౌతుకమెసగన్.

88

ఉ॥ ఆగిరి చెంతకేగ బ్లవగాధిపుడారసి పీఠలెవ్వరో
వేగరులై ముసింద్రులటు వేషముతో జనుదెంచియుందు రే
లాగునై నగాని వివరముగ నారయుడంచు బల్కినన్ వదలవా వెను
ఈగతి విల్లునమ్ములు ధరించినవారలు చాలిపంపునన్
వేగరులై యతీశ్వరుల వేషముతో జనుదెంచియుందురే
లాగుగనై నగాని వివరముగ నారయుడంచు బల్కినన్.

89

మ॥ హనుమంతుడు కపీశ్వరుంగని మహాత్మా యిట్లు శంకింపగా
జనునే యాముఖలక్షణంబులు గనన్ సదృశులై తోచెడిన్
వినయస్ఫూర్తిన్ నారివర్తనములన్ వేడ్కన్ బరీక్షింపగా
జనెదన్ బంపుమటంచు నారని యనుజ్ఞలబొంది కార్యార్థియై.

90

గీ॥ మెల్ల మెల్లన జనుదెంచి మిహిరకులుల
కంజలి ఘటించి మహితాత్ములై స మీర
లెవ్వరీరీతి విచ్చటి కేగుదేర
కారణంబేమియొ నెరుంగ గాంక్షగల్గె.

91

కం॥ అని ఫలములు కానుకగా
సనఘాత్మనకిచ్చి నేను హనుమంతున్
వనచరనాథుని మంత్రిని
అనువుగ మీ సేవకుండనై పర్తింతుకా.

92

కం॥ అని తన చరితంబంతయు
వినుపించిన రాఘవుండు విస్మయ మతియై
వనచరుల కింతప్రజ్ఞయు
వినయ వివేకములు శాస్త్రవిధులుం గలవే 93

చ॥ అని మదినంతసించి పరమాదరణఁ హనుమంతుఁజూచి యో
వనచర మేమయోధ్య నరపాలురమంచు నని స్తరంబుగా
దనవిధమంతయుం దెలుప ధన్యుడవంచు నమస్కరించి యా
జనపతికిఁ గపికునకు సఖ్యము గూర్చె మహాప్రవీణుఁడ. 94

గీ॥ అంత సుగ్రీవు డారామునాడించి
సీత విడచిన సౌములు చేతికివ్వ
నమ్మహాత్ముడు ప్రాణతాంతా యటంచు
అమితశోక నిమగ్నుడై యవని వ్రారె. 95

చ॥ పదపడిలేచి యోన్ల వగవల్లభ యాదురితాత్మగాంచనౌ
విధమదియెద్దితెల్పు వృథివీడ్పలి వానినడంచి జానకిఁ
ముదమొదవంగ దెత్తునని భూపతి రోషమెల్పుడ బల్కె నె
మ్మదిగ బ్లవంగవల్లభుడు మానపనాథునితోడ నిట్లనెన్. 96

కం॥ స్వామీ మేమాదనుజుని
ధామంబు నెరుంగమింత ర్వరపడనేలా
యేమాడ్కినై న మిక్కిలి
ధీమతులగు కపులవంచి తెలుపగజేతుఁ. 97

కం॥ అని సుగ్రీవుడు బల్కిన
అనఘా సీ మైత్రివల్ల ననుకూలముగా
పనినెరవేరు నటంచును
మనమున దలచితిని శంకమానగనయ్యెఁ. 98

శ్రీ అష్టాది పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ నిను జారదోల రాజ్యం
బనుభవమొనరించుకొన్న చూచాతిని నే
దునిమెద గపిరాజ్యము నీ
కొనరించెద వానరేంద్ర యుడుగుము చింత॥.

చ॥ అని పనియింప వాలినెవరై న నెదుర్కొని వంసమీస నా
తని బలశక్తితో నగము అప్పక వాలికి జెందగా వర
మును గొనినాడటన్న వెరపుంగని చాటున నుండియే శర
మున సంధియింతునచ్చటికిబొమ్ము రణంబొనరింప ధీరత

చ॥ అనియిటు రాజుచంద్రుడతి హర్షమున॥ పనియింప నెం
మనము ధైర్యమూని రిపినాయకుడుద్దతిబోయి వాలితో
రణమొనరించుచుండ రఘురాజుడు నాణమువేయడాయె న
వ్వనచరపాలు దెవ్వడగు వాలియెవండని దిక్కుతోచక॥

గీ॥ వాలి సుగ్రీవు లొక్కరూపముననుండ
శరము సంధింపదోచక జనవిభుండు
సంశయించుచునుండగ సత్వరమున
తిరిగివచ్చె సుగ్రీవుండు దిక్కుదప్పి.

కం॥ స్వామీ నన్నిట చంపియు
నీమాడ్కిని యూరకుంటి దేసుండు నిక॥
నీమాటనమ్మి నెంతయు
గోమలదేహంబు నొచ్చుకొనగా నయ్యె॥.

కం॥ అని పల్కిన మీయిద్దరి
కెననెడి రూపంబు లొక్కటియే యైయుండన్
గననైతి నిపుడు హోరము
గొని యుద్ధమొనర్పబొమ్ము కూల్చెద నతని॥.

78 శ్రీ అష్టావిరేచనరంగసామ్య రాష్ట్రాటి నివృత్తన రామాయణము

కం అని గుర్తుగ నొకహారం
 బినతనయున కిచ్చిననిచి హితమతి యంతఁ
 నునిశిత వాచము శతమఖ
 తనయునిపైదైవ నతచు భారుణి గూలెఁ.

105

గీ॥ వారి నిలగార్చి సుగ్రీవు పై భవముగ
 రాజ్యపట్టాభిషిక్తుగా రహి నొనర్చి
 వానకాలము దాటెడువరకు యుష్య
 మూకమున వానముంటిరి పుణ్యమతులు.

106

కం॥ స్థవగాధిపు దాపిమ్మట
 నవిశరముగ దిక్కుదిక్కులందు నగల న
 రప్పవగాధిపులమ భల్లూ
 కవరేణ్యుని బిలువ ముఖ్యకపులను బంపెఁ.

107

గీ॥ అవని సుగ్రీవునాజ్ఞ యటన్న మారు
 పలుకరానిపిగావున స్థవగవరులు
 కోట్లకొలది సమూహముల్ గూర్చుకొనుచు
 వచ్చిచేరిరి కిక్కింభ వట్టణమున.

108

కం॥ చేరిన జాంబవదాదుల
 గారవముగ నత్కరించి తొగల చార్యం
 దారూఢిదెల్పి నృపుకడ
 జేరి స్థవంగాధిపుండు స్థిరతరభక్తిఁ.

109

కా॥ స్వామీ వానరనాథులెల్లరకు నాహ్వనంబులన్ బంప వా
 రామోదరమున వచ్చినారు నిజసైన్యస్తోమముగూడి సం
 గ్రామోత్సాహులు సీతజాడనరయంగా వారిని బంచెదఁ
 క్షేమస్ఫూర్తివైరింగి వత్తురని సుగ్రీవుండు వాక్రువ్వగఁ.

110

గీ॥ అంత శ్రీరామచంద్రుండు సౌమింద్రుండు
సంతసమునొంది వానరపైన్యములను
గాంచి నుగ్రీభ తెంతటి ఘనుడటంచు
మెచ్చి దీవించె నెంతయు ముచ్చటలర. 111

కం॥ చెలువగు నుముహూ రమ్మన
బలయుతులగు వానరులను చలు విధములుగా
నిలనరసి సీత గనుడని
నలుదిక్కుల చెదకబంపె నైపుణ్యముగన్. 112

గీ॥ పెదుకబోయెడి వారికి వెలది సౌమ్మ
లొక్కటొక్కటిగ గుర్తున కొనగుచుండి
ముద్దుటుంగరమును దీసి ముఖ్యుడై న
ఆంజనేయునకిచ్చె సమాదరముగ. 113

గీ॥ అంత దక్షిణదిక్కుగా నరుగుచున్న
వాలినుతు డంగదుడు జాంబవంతు డాంజ
నేయుడాదిగ కపివరుల్ నియమగతిని
వెదకుచును బోవుచుండిరి విపిసములను 114

చ॥ పదపడి వారరణ్యములు పర్వతముల్ గుహలున్ని కుంజముల్
వెదకుచు బోయిపోయి యొక భీకరాకాననమందు దప్పిచే
నుదకము గానకఁ పెదుక నొక్కగుహఁ జలపక్షులుండగా
హృదయటనుండవచ్చునని యానజనింపగ బోయిరందురు 115

గీ॥ ఆగుహంతర మెంతయు నంధకార
మయముగానుండ వెనుకకు చురలకుండ
దైర్యమున బోవుచుండ ముందట విచిత్ర
మై విరాజిల్లు పురచరం బలరుచుండె 116

80 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

ఆ॥ వె॥ దప్పిదీర నీరుద్రాచి పట్టణమెల్ల
నరయ నొక్కదై న నరుడు లేడు
ఒక్క మేడమిది తెక్కి చూడగ నందు
తపము జేయుచుండె తన్నియొకతె. 117

క॥ అంతాట వారలు తల్లి
వితగ నీ పట్టణంబు దెలయగనిట ని
శ్చింతగ నున్నా పెండురు
సాంతముగా దెల్పుచుమ్మ సంశయముచుగఁ. 118

క॥ శ్రీరాముని కార్యార్థము
దూరమునుండియును వచ్చి హాసనుగొని యీ
ద్వారమున దూరి యిటటికి
చేరితిమని వారిరాక జెప్పిన యంతఁ. 119

క॥ ఆ లలనామణి యెంతయు
జాలింగొని తన కరిత్ర సర్వస్వంబుఁ
ఈలీల దెలుప దొడగెను
చాలా వినోదకరముగ నదుమల ర క్తిఁ. 120

గీ॥ తొల్లిమయుడను దైత్యుడు దుఃఖిణు గూర్చి
తపమొనర్చి అసద్విచిత్రమగు పురము
వడసియొక హేమయనియెడి వనితగూడి
వసుధ వసియించుచుండెను వై భవముగ. 121

గీ॥ అది గనుంగొని దేవేంద్రు డరవిజంపి
హేమగొనిపోయె నాహేమకిష్టసఖిని
నేష్యయంప్రభ నజుగూర్చి యీదు తపము
జేయుచున్నానటంచు వచించినంత 122

కం॥ ఆమానినిగని వానరు
లేమార్గమునందు బయటికేగగ దగునో
మామదికి దోచదాయెను
ఈనూయదెరల్చి పనుపు మేమేగెద మనగన్. 123

గీ॥ అంత నాలతాంగి యావానరులనెల్ల
నమిత గౌరవముగ నాచరించి
కనులుమూయుడండు భువతదశ్శక్తిచే
గవికి బయటనుండగా నొనర్చె. 124

కం॥ ఈవిధిని గుహను వెలువడి
యావనితను మెచ్చుకొనుచు ననుచయనంబై
పోవుచు వడిగ మహేంద్ర
గ్రావంబును జేరనైతి కపివరులెల్లన్. 125

క॥ అంతట నాంజనేయుగని యంగదుడిట్లను సీతజాడ యొ
క్కింత గనంగలేదు ప్లవనేశునియానతి డగ్గరిలైయా
వంతయు మించినన్ మనల నందరి ద్రుంపకమాన డియ్యర
త్యాంతరమున్ సమస్తగురులారయనయ్యె నికెందుబోనగున్. 126

అ॥వె॥ మార్గమేమిగనక మనలును గాలంబు
గడచిపోయె నింక కనివరుండు
హతమొనర్చుగాన నచటికితోనేల
మరల గుహనుజేరి మనుటమేలు. 127

కం॥ మనకేమియు భయమండదు
కనుగొన లేరెవ్వరేని కడునెచ్చుదిగా
మనవచ్చునని వచించిన
హనుమింతు డిట్టులనియె నాతని తోడన్. 128

గీ॥ రామకార్యంబు సాధింప నీమముగను
వచ్చి యారీతి బలమున జొచ్చునెడల
గుహను చేరింపగల శత్రునిహతిగలు
లక్షణస్వామి కిదియొక లక్ష్యమగునే? 129

కం॥ ఇది సమృత్తిగాదనగా
నదనగుచూర్గంబికెద్ది యనియందరు నె
మ్మదిగను మనప్రాణంబులు
వదలగ జాగ్రహింపవేళ వద్దతి యొకటే 130

గీ॥ అని నిర్ణయించి పొణము
లను వదలగ వలయునంచు లక్ష్యము హరిపై
నెనయ బలివంచి యూపిరి
ననువుగ విగబట్టవలచి యందరు నిష్ఠన్. 131

కం॥ ఇంత సులభముగ జాగ్రహము
లంతములగునని తలంచి రదిసరిపడకన్
ఎంతయు జింతిలుచుండగ
సంతట సంపాదింపక్షి యటకరుడెంచెన్. 132

గీ॥ వచ్చి యాకపివీరల వనటదెలిసి
రావణుం డబ్బికవలల లంకయందు
గలడని నని సరంబుగ దెలియజేసి
తన పిథంబంతయును నివ్విధమున దెలిపె. 133

మ॥ మును తమ్మంబు జటాయువున్మరియు నేమూర్ఖంబునక జల్మిమై
వినుపిధిన్ గడవవ్వగా నెగయుచున్ వేడ్కన్ వినోదించుచున్
జనగా సూర్యుని రశ్మిగూలితిని పక్షంబుల్ దెసన్ గాలి నా
యనుజుండంతటి యెత్తుగా జనక సౌఖ్యస్ఫూర్తి వ్రాలెక ధరక.

గీ॥ ఇట్లు తెక్కలుగాలి నేనిలనుగూల
తనయు డాహారమునుదెచ్చి మనుషుచుండి
రావణుడు సీతగొనిపోయి లంకజేర్చె
నని కుమారుడు వినుపించె నద్భుతముగ. 135

కం॥ మునివర్యు డొకడు ననుగని
అనుకంపను దివ్యదృష్టివారసి శ్రీరా
ముని వార్త వానరులచే
వినినప్పుడు గజులువచ్చు వెరువకు మనియె. 136

గీ॥ ఇపుడు తెక్కలువచ్చె నేనెగిరిపోయి
సీత గనివత్తు ననిపోయి శ్రేష్ఠుగతిని
తిరిగివచ్చి నమ స్తము తెలియజరచి
వెడలుడిక బ్రాణములు మీరు విడువనేల? 137

చ॥ అనవిని వాలినందనుడు నంబుధినారసి చానినెంతయు
గనశతయోజనంబులగు గావునదాటగనోపు వారల
మనము గనుంగొనస్వలయు నై జబలమ్మున నెవ్వరెంత ద
వ్వనకు జనంగనోపుదురు పూనివచింపుడటంచు బల్కినె. 138

సీ॥ గజుడు, గవాక్షుండు, గవయుండు చెల్పిరి
పదియు, నిర్వదియు, ముప్పదియు డాట
శరభుండు నలుబది మరిగంధమాదమం
డేబదియోజనా లెగురుదునన,
మైందుండు ద్వివిదుండు మనలక నర్వది
డెబ్బది చెల్పిరి నిబ్బరముగ
యెనుబది తారుండు నెగురుతానని పల్కు
భల్లూకపతి జాంబవంతు డనియె

చిన్ననాటి బలమును జెప్పుకొన్న
నమ్మజాలరు తొంటది నెమ్మదెగను
దాటగల నిప్పుడన వాలితనయుడద్ది
దాటుదును వచ్చుటకు జంకుచుగలు ననియె.

139

గీ॥ అంత భల్లూకసతి హనుమంతు జూచి
నీబలము నీవుసరయక నిట్టులార
కున్నవాడవు విద్యతై యుదయగిరిని
చరమగిరి కంజలుంజాపజాలినావు.

140

కం॥ అని యెరిగింప నవాగతి
లనయు డంగీకరించె లడయక నిపుడే
జనియెద సీతాదేవిని
కనుగొని వచ్చెడి నటంచు కొలక మెనగన్.

141

గీ॥ జనకుడగు వాయుదేవుని సంస్కరించి
శ్రీరఘుస్వామి పదములు చి త్తమందు
జేర్చి యామహేంద్రాద్రి శిఖరమెక్కి
హంకరించి లంఘించె దర్శింపనతముగ.

142

ఆ॥వె॥ వాయునందనుండు వచ్చుట గనుగొని
సేదదీర్పగనెంచి చెలువుమీర
పూని పైకిలేచె మైనాకుడను గిరి
వరుడు జలధినుండి ర్వరితగతిని.

143

కం॥ నా కడ్డమువచ్చెను మా
యాకారుడు రక్కసుడని యాపర్వతమున్
ధీకొని తాకిన యామై
నాకుండిట్లని వచించె నయభయ గతులన్.

144

శ్రీ అష్టావరం పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము 85

మునుపు గిరులకు చెక్కలు మొనసియుండ
నింద్రుడా చెక్కరెల్ల ఖండించునపుడు
నన్ను దప్పింపదలచి మీ నాయన యిటు
సాగరమునకు గొనితెచ్చి సంతరించె. 145

ఆ మేలు నేను మరువక
స్వామి నీకు శ్రమవాయ సాయమొసర్పక
ఈమాడ్కి డై కి లేచితి
నీమది శాంతించి యిందు నిలుపుమటన్నక. 146

ఏనిపుడు స్వామి శార్యార్థ మేగువాడ
సంతసంబయ్యె విశ్రాంతి సలిపినట్లై
ఆలసింపగ రాదు నేనని వచించి
త్వరితముగనేగి యా ననుద్రుండువాటె 147

శ్రీయుతమై యలరెడి రా
మాయణము తృతీయభాగ మారూఢి నశక
దాయని సద్భక్తిని సు
శ్రేయత రాష్ట్రాటి ఓచిరెడ్డి రచించెక. 148

ఈ రామాయణకథ నె
వ్వారేనియు జదువ వినిన వ్రాసిన యేనిక
శ్రీరాము కృపను సంపద
లారోగ్య భుఖంబులొంద నయ్యెడుగాకక. 149

86 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

—: చ తు త్థ భా గ ము :—

కం॥ శ్రీమద్రఘరామ! గుణ
స్తోమ! ఘనశ్యామ! నకల దురితవిరామా!
ప్రేమాధానూ! నత సు
త్రామా! లోకాభిరామ! దశరథరామా!

ఆ॥ వె॥ వాయునందనుండు వార్ధి దాటెను దాక
నిల దృతీయభాగ మెలమిజేసి
అది మొదలుగాగ ననువారగ జతుర్థ
భాగమేనొనర్తు బరమనిష్ఠ.

మ॥ హనుమంతం దొక పిల్ల కాల్యగతి నయ్యంభోధి లంఘించి చ
య్యన నామందట దుర్ధమంబిగు సువేలాద్రిం బ్రవేశించి ద
క్షిణ దిగ్భాగమునందు వై భవముగా జెల్వొందు లంకాపుర
మును వీక్షించి మనంబునందు కడుసంక్షోభంబు సంధిల్లగ

కం॥ ఎక్కడ లంకాపట్టణ
మెక్కడ వానరసమూహ మెక్కడ సంద్రం
బిక్కడికి దాటివచ్చు ట
దెక్కడ కడుగష్టమంచు నెద దలపోసె.

గీ॥ ఇవ్విధంబున జింతించి యినకులేశు
శక్తికి రావణుడెంత జలధియెంత
యని నమర్చించి శ్రీరాము నెదదలంచి
సూక్ష్మరూపంబుతో మిరి జొచ్చుచుండ.

అపార్వతి షెద్దరంగపాద్యు రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము 87

అక్కడ లంకిణి యనియెడి
అక్కసి పెనుభూతమట్లు రౌద్రాకృతియై
అక్కడివాడప్పురా నీ
అక్కరణి బుర్రబుజేర నెంచితి పనగన్. 6

నీవెవ్వరిదానవు న
న్నివిధి నడిగెదవు ముందు నీవెరిగింపన్
నావిధమును దెల్పెదనని
నూనాయు సుతుండుబల్కు నది యిట్లనియెన్. 7

నీను లంకేశుపనుపున నీ నగరికి
నక్షగా గోట వాటిట వ్రాకటముగ
నాచియొందెద నెవరైనగాని వచ్చి
నుడుగుపెట్టిన పోనీక హతమొనర్తు. 8

అనిపల్కిన నాతండో
ననితా యీపురము జూడవలెనని యిటకున్
అనుదెంచితి పురవిభవము
ననివచ్చెద పోవనిమ్ము కాదనబోకన్. 9

చూచివత్తుగాని సుదతి నేనెత్తుక
పోవువాడనుగాను పురమటన్న
రదియదల్చి మేను నద్భుతంబుగజెంచి
యొక్కపోలు దొడివె నురముపైన. 10

అదిగని మూరుతి లంకిణి
నెదగాటముగాగ దొరువ నిల నరచుచు న
మృది వ్రాలి లేచి యాతని
పదములకు ననుస్కరించి భయవిహ్వలయై. 11

88 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్వ రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము

గీ॥ స్వామి యీపురి నిర్మించు నమయమందు
బ్రహ్మదేవుడు ననుజాచి పలికెనిట్లు
యెపుడు కపి నిన్ను నొప్పించునపుడు దనుజు
కులము నశియించునని నాకు గురుతుదెచ్చె.

క॥ కాపున నీ కార్యమునకు
పావనముగ జయముగల్గు పనిగొనుచునుచు॥
దీవించి పనిచి సంతట
భావమున సంతసించి పవనార్జునున్.

అ॥ వె॥ దనుజు నాశనంబు తలచి యావాకిట
మొదట నెడమకాలు పూని చాటి
సూక్ష్మరూపమునను జొచ్చి కోటలు నిండ్లు
వీధు లాదిగాగ వెదుకసాగె

చ॥ వెదుకుచుబోయి పోయిచుది వేనటనొందక నెల్లచోటుల॥
గదియును నిద్రనున్న పురకాంతనెల్లను పారజూచుచు॥
దుదక సురేందునిఁట నొక తోయ్యలిరూప కళా విలాస సం
పదలు జెలంగ గన్నడగ భావమునందు ముదంబు సంధిల॥.

క॥ గంతులు వేయుచు సీతా
కాంతను గనుగొంటినంచు కొతుకమతిమై
యెంతయు బరిశోధింపగ
మంతనమున సంశయంబు పుల్లడి గొనియె॥.

అ॥ వె॥ పరమసాధ్వి సీత పరునిచెంగట నిట్లు
హావభావగతుల నలరనెనె
కాదు దైత్యనాథు కాంతయౌనని యెంచి
తిరిగి వెదుకసాగె దిట్టముగను.

- గీ॥ కడు బ్రవీణత బురమెల్ల కలియదిరిగి
తుద కళోకవనంబున చెదకుచుండి
రాక్షసస్త్రీల నడుమ దురంత చింత
రామనామస్మరణజేయు రమణిగాంచి. 18
- గీ॥ శింశుపావృక్ష మెగజ్రాకి సీత దైన్య
మరసినంతనె యెంతయు నాత్మయందు
ఘోర సంతాపమును బొంది కుంచుచుండ
రావణుం డచ్చటికివచ్చె ప్రాచపముగ. 19
- గీ॥ వచ్చి రాక్షసవనితల హెచ్చరించి
సీత సమ్మతిపడదంచు జెప్పినంత
రెండు మానములకు వినకుంచెనేని
చంపి తినుడంచు జెప్పి యా సతిని జూచి. 20
- కం॥ నారీషణి నావై భవ
మారయ కిటు పేదయైన యథమాధముడై
ఘోరాటపులక దిరిగెడి
యారాముని దలచి యేల యలమటబొందక. 21
- కం॥ అని యిటుబల్కిన యాసతి
వినజాలక మిగులదుఃఖ వివశాత్మకయై
కనుగొనల సీరు గ్రమ్మగ
మునుకొని రామాయటంచు బోరున నేడ్చెక. 22
- కం॥ అంతయు గనుగొని మహిత
స్వాంతకు భరియింపరాని సంకట మొదవెక
యెంతటి ఘోరంబని హను
మంతుడు సంతాపమగ్ను మానసుడగుచుక. 23

అ॥ వె॥ పీని నేలగూల్చి జానకీదేవిని
స్వామిచెంత జేర్చవచ్చు గాని
నన్ను దీను జంపినట్లెయిన యీ వార్త
స్వామి తెరుకపరచు వారలెవరు. 24

మ॥ అని చించాసులితాత్ముడై పవనజం డావృక్షమందుండ రా
వణు డాజానకీ నెంతయు॥ గనరుచు॥ భర్జించి తర్జించి యా
దనుజశ్రీలకు నాజ్ఞబెట్టినన నాచైత్యాంగనల్ నెమ్మది॥
వనచుం దొక్కట నివృణ్ణోయిరి దయాభావంబు సంధిల్లగన్. 25

ఉ॥ అంతట జానకీరక్షణి హా రఘునాయక యిట్టి వాధకిం
తెంతని యోర్తు దుర్మరణమే శరణమ్మని సాహసి పగా
నంతట వాచునేత్రము శుభావహమై యదరంగ నాత్మ నొ
క్కింత బ్రశాంతమొంది హృదయేకునిభక్తి దలంచుచుండగన్ 26

అ॥ వె॥ చెట్టుమీదనుండి చింతిల్లబోకమ్మ
రానుచంద్రు డిటకు రాగలండు
రాక్షసేంద్రుగూల్చి రక్షించు నిన్నంచు
పలికె నద్భుతముగ పవనజాండు. 27

కం॥ ఇదియే మెక్కడ నుండియె
సదమల శుభవార్త వినగజాలితి నంచున్
ముదమొంది జానకీసతి
విదితంబుగ సూర్యునిశను దీక్షింపంగన్. 28

గీ॥ మెల్ల మెల్లన హనుకుంతు డుల్లమలర
చెట్టుదిగి నమస్కారము జేసినంత
అసురమాయ లటంచెంచి యరయకున్న
అంగుళీ ముద్రికను భక్తిసమ్మతిచ్చె. 29

గీ॥ ముద్రికను జూచినంత నమ్మదము జెంది
అంజనేయునిగాంచి యోయనఘమూర్తి
యెచటనుండియు వచ్చితి పెవరునీవు?
తెలుపుమని జానకీదేవి పలికినంత 30

క॥ తనపిదము, రామునిపిద
మును సర్వస్వము వివరముగ వినుపింపన్
కనులారా గాంచినంతటి
యనుపునవిని సారసాక్షి యానందించెన్. 31

ఆ॥వె॥ అంజనేయు డిట్టులంతయు వినుపించి
తిరిగిపోదలంచి గురుతుకౌక్క
వస్తువిమ్మటన్న వరశిరోరత్నంబు
ముదిత తీసియిచ్చె మోదమలర 32

క॥ అదిగైకొని నా కాకలి
యొదవెను తల్లి ఫలంబు లొగిభక్షింపన్
మదిగొంకక నెలవిమ్మని
పదములకు నమస్కరించి భక్తిని గోరన్ 33

క॥ ఇక్కడ రెక్కకు మీరిన
రక్కను బున్నారగాన రాలిన ఫలముల్
చక్కనివి, యేరి తినుమని
యక్కోమలి పలికినంత నతడుద్దతుడై 34

క॥ ఆరావణునకు దెలుపక
యూరకనే దిరిగిపోవు బొప్పునె యనుచున్
సారతర వృక్షజాలము
భారుణి బడగూల్చుచుండె దైత్యులు దెదరన్ 35

అ॥వె॥ కదిసి దనుజభటులు కడురోషమునబోర
 తనువు బెంచి వారిధాత్తిగూల్చి
 అసురనాథు కడకు హతశేషు దానవు
 లరిగి తెలుప నాతడాగ్రహించి

36

గీ॥ రణబలోదగుల్లై నట్టి రాక్షసులను
 సైన్యయుతముగ బంపిన పరభసమున
 వచ్చినంతట వృక్షముల్ వాయుసుతుడు
 విసరివై చుచు హతమార్చె విస్మయముగ.

37

క॥ పదపడి నక్షకుమారుడు
 పదిలంబుగ భటులుగొల్వ పైకొని రాగన్
 అనలించి వానిగూల్చిన
 కదిసిన రాక్షసబలంబు కకవికలయ్యెన్.

38

క॥ కొందరి జేతుల నలచుచు
 గొందరి వాలమున జితుకగొట్టుచు భరపై
 నందరిని గూల్చి వృక్షము
 నందు నిరీక్షించుచుండె నసురులకొత్తై.

39

ఉ॥ అంతయెరింగి రావణుడు హతసయాచుని దుఃఖమగున్నదై
 యెంతయు జింతనొందుతరి జ్యేష్ఠరనూభవు డింద్రజిత్తు దు
 ర్దాంత పరాక్రమ క్రిమమెలర్చ నుహోగృత సార్పటించున్
 జెంత కెదుర్పరాగ గని చెంగునమాకె గపిందుగ్రిడుద్దతిన్.

40

అ॥వె॥ కదిసి వానిరథము కాలితో దన్నిన
 విరిగితుంటలైన విరభుడగుచు,
 దనుజుడాత్మమెచ్చి తరచి వాయువ్యాత్ర
 మతనిపైనవై చె నార్పటముగ.

41

కం॥ వాయుకుమారుడు గావున
వాయువ్యాస్త్రంబు తృణమువలె కడచనగా
నాయెడ రౌద్రాస్త్రంబును
పేయగ నది చనియె రుద్రవీణిండగుట॥. 42

గీ॥ అసురు డదిగని యెంతయు నాగ్రహము
జెంది బ్రహ్మాస్త్రమునుపై ప జిత్తమందు
బ్రహ్మమంత్రము జపియింస బ్రాణహాని
కాక బందీకృతుండయ్యె గపివరుండు. 43

అ॥వె॥ దనుజవర్యులతని త్రాళ్ళచే బిగియించి
పట్టితెచ్చి రాజుపజ్జ నిలుప
నధిపుదాగ్రహముగ హనుమంతు నదలించి
పలికెనిట్లు రోషభాషణముల. 44

శా॥ ఓరీవానర, దుర్మథాంధ యిటుమా యుధ్యానవనముం చేరి బల్
క్రూరప్రక్రియ వృక్షముల్ జెరికి రక్షోవర్గమున్ ద్రుంచి, నీ
వీరీతిక జరియించి నాడవుర, నీవెవ్వడ విట్లంపి రె
వ్వారో తెల్పుము తెల్పుతున్న నిపుడే ప్రాణంబులన్ దీసెదన్. 45

కం॥ అని పల్కిన విననట్లుగ
హనుమంతుడు తోకజెంచి యాలనిరంటెన్
ఘనతరమగు పేతందై
యెనయగ గూర్చుండి యలని కిట్లనితెలిపెన్ 46

కం॥ నేనే రాముని బంటును
జానకి సేమంబు నరసి సంతసమున నిన్
గాన దలంచి యేసీగతి
దానవులన్ గూర్చినాడ దర్పమెల్లర్పన్. 47

94 శ్రీ అవ్వారి పెద్ద రంగహర్య రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ నాకంటె మేటిబాంధువు
రా కోట్లకొలది వనచరావళి తోడన్
కాకుర్చు దీటకు వచ్చును
నీకంటములను ద్రుంచు నిక్కము సుమ్మి. 48

గీ॥ జానకీదేవి నిన్నదైన స్వామికిచ్చి
శరణు వేడుము మన్నించు శాంతమూర్తి
కాదనుచు తెగనీల్గిన కడకుదై త్య
వ. శనాశన మగుదాక వదలబోడు. 49

కం॥ అని దర్శింపన్పతి బలికిన
దనుజేంద్రుడు భటులజూచి చడయక యాకో
తిని బట్టిచంపి తిసుడని
యనగ విధిషణుడుగాంచి యతివినయమునన్ 50

ఆ॥వె॥ అగ్రజన్మ యంతయాగ్రహ మెందుకు
శాంతిదొందు మితని జంపరాదు.
దూతలధిష్ఠాణ్ణ మాపించి పల్కుట
తప్పుగాదు రాజధర్మ మరయ 51

కం॥ కావున బ్రాహ్మణు దీయక
యీవాసరు విడుచుచొప్పు నిదిగాకున్నన్
యేదిధియైన జండన
గావింపుము రాజనీతి కనుగొను మన్నన్. 52

ఆ॥వె॥ ఇదియె మంచిదిప్పు దీకోతితోకను
కాల్చివిడుపుడంచు గౌతుకమున
నధిపుడాజ్ఞ సేయ నందరు హనుమంతు
ద్రాక్షతో దిగించి దర్పమెనగ 53

గీ॥ చిక్కెరా వానరుడు మనచేతికంచు
వీధివీధిని ద్రిప్పుచు వేడ్కమీర
తై లమున పత్రములుముంచి వాలమునకు
జుట్టియగ్ని దగిల్చిరి సుక్కుచునుచు. 54

ఆ॥వె॥ ఇంతవరకు నాతడేమియు బలుకక
అదరుడెదరు తెందినట్టులుండి
యెగసి హుంకరించి యిల్లిల్లు గాల్చుచు
మది బతించె నగ్నిమంత్రములను. 55

కం॥ అదిగని యెంతటి సంతట
మొదదెను గురుమతికటంచు సుర్వీజయు నె
మ్మది నగ్నిదేవు రాముని
నదమల మతిదలప నగ్నిచల్లగ నయ్యెన్. 56

కం॥ అంతట హనుమంతుడు పుర
మంతయు గలయంగ దిరిగి యతిఘోరముగన్
గంతులు వేయుచు దనుజుల
స్వాంతములు కలంగునట్లు చరియింపంగన్. 57

సీ॥ ఈకోతి నిటుబట్టి యింగలం బంటించి
యెంతజేసిరటంచు నేడ్చువారు
తల్లులు తమతమ పిల్లలగానక
వీధివీధినికారె వెనకువారు
తమతమ వస్తుసంతతి దెచ్చుకొనబోయి
మంటలలోఁజిక్కి మృగ్గువారు
తమబంధు లగ్నిలో కుములుచుంటుట జూచి
యెడవెనాడుకొనుచు చుఱించువారు

96 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాద్యు రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము

దేవదేవుని భార్యనుదెచ్చి యిట్టు
లధిపు దెంతటివనిజేసె ననెడివారు
వత్తములుగాలి నరుగెత్తువారు గలిగి
మిగుల హాహానినాచముల్ మిన్నుముట్టె.

58

కం॥ హనుమంతుం డా పిమ్మట
తనతోకను నలిలమందు తడిపి ధరిత్రీ
తనయ కడకేగి తనవిభ
మును సర్వస్వంబు తెలిపి మువమారంగన్.

59

కం॥ తల్లి శ్రీరఘరాముల
కుల్లానముతోడ నంతయును దెల్పి వడిన్
యెల్లరము కదలివత్తుము
చల్లగ సెలవిమ్మునాకు చనియెద ననగన్.

60

గీ॥ జానకీదేవి నమ్మదస్వాంత యగుచు
సేమముగ బోయిరమ్మని సెలవొసంగ
వాయుపేగముతో వేగి వార్దిదాటి
వానరావళి కడవ్రాలి వాయుసుతుడు

61

కం॥ కనుగొంటిని జానకిని
తనవిధమంతయును నమ్మదమ్మున దెలువన్
వనచరులు కార్యసిద్ధుని
గనగల్గితిమంచు నెరిగి గంతులువై వన్.

62

ఆ॥వె॥ జాంబవంతుడంత సంతోషితాత్మడై
ఇంక జాగుసేయనేల మనము
శీఘ్రముగను ప్రభువుచెంత కేగుదమంచు
పయసమొనరజేయ బలికినంత.

63

గీ॥ అందరు ప్రయాణమైపోయి యతిరయమున
మధువనమున బ్రవేశించి, మధువుగ్రోలి
ఫలములందరు భక్షించి భయములేక
నందు విహరింప సుగ్రీవు డాగ్రహించి 64

కం॥ ఇది నా వనమని సుంతయు
మదియెన్నక యంతగర్వమతులై యిటులక
గ దిసిరిక వీరినిప్పుడె
మదమడచెడ నింతయేని మన్నన గొనకక. 65

కం॥ అనిరోషమున బలికిన
కనుగొని యా లక్ష్మణుండు కపివర యిటులక
వనచరులు మెలగుటెన్నగ
మనపని సాధించినట్లు మనమున దోచెక. 66

చ॥ అనవిని శాంతమొంది ప్లవగాధిపు డాకవిపీరు లందరిన్
జనువున రాఘవేశ్వరుని నన్నిధికిన్ బిలిపించి నంతటక
మునుకొని వాయునందనుడు మ్రొక్కి శిరోమణినిచ్చి జానకిన్
గనుగొని తల్లినుండి యిదిగైకొని వచ్చితి నంచు చెల్పినన్. 67

గీ॥ అవనిజాత శిరోమణి నధిపువొంది
కన్నులారగ జానకిన్ గాంచినట్లు
దలచి కన్గవలం దశ్రుధార రౌలుక
నరయుచుండగ హనుమంతు డాత్మనలరి 68

కం॥ స్వామీ మీ యానతి గొని
మేమందర మడపులందు మిన్నకయెంతో
నీమమ్మున బెదకుచు జని
యేమేమియొ గష్టపాటు లెనసతి మనుచున్. 69

అ॥ వె॥ పూసగుచ్చినట్లు పొలుపొరబోయిన
 పోకడలను తెప్పి పురవరంబు
 గాల్చి జనకసుతను కనుగొన్న సంగతి
 విశదముగను చెప్పె పేడ్కమీర. 70

కం॥ అంతట శ్రీరాముడు హను
 మంతునిగని నీపు తిరిగి మరలెడి వేళన్
 కాంతామణి యేమనియెను
 స్వాంతమ్మున వినగ గోర్కె జనియించె ననన్. 71

గీ॥ స్వామి కడలేని దాదలు పదినెలలుగ
 గడిపితిని రెండు మాసముల్ గడచెనేని
 నన్ను దెగటార్తునని దైత్యనాథుడనియె
 గాన త్వరలోనె యిటజేర గడగుడనియె. 72

గీ॥ చిత్రకూటమునం దొక్క చెనటికాకి
 నన్ను వొడిచిన యొరవ్విని నాధు డిప్పు
 డింత దుష్టునిదేత నే నిడుమలొంద
 మది సహించునె వచ్చక మనుచు ననియె. 73

చ॥ అని పరిణామించినంత మహితాత్ముడు రాముడు లక్ష్మణార్కజుల్
 వనవరులందఱున్ దిని గెణాగు ఐశీ యని యాంజనేయునిన్
 భుజముగ దెచ్చి దాద్యుడును గాలియుగాక మరెవ్వరేనియున్
 పననిధి దాటినోపునదె వై దులపట్టుము గాల్చివత్తురే. 74

కం॥ అని యొంతయు మోదమ్మున
 హనుమంతుని బొగడుచుండ యా పమురాముం
 డనభూత్య చిరంజీవిగ
 మనగలచని యాంజనేయు మస్తము నిమిరెన్. 75

గీ॥ ఇంక తడయగరాదని యనసుతుండు
సర్వ వానరులనుబిల్చి సమరమునకు
సిద్ధమైయుండునట్లాజ జేసినంత
ప్రాకటాటోపమున మించె ప్రసంగ బలము. 76

డి॥ ఎక్కడజూచినన్ చుది గణించగ సాధ్యముగాక మొంతయున్
మిక్కుటమైన యార్చటని మేదిని కంపము జెందునట్లుగా
దిక్కులు పిక్కటిల్ల జనుడెంచి కపీశ్వర యేమియాజ్ఞ యం
చక్కపి సేనలెల్ల వినయమ్మన బారులుదీరి నిల్వగన్. 77

కం॥ కపిసేనలార యిప్పుడీ
నృపవర్యుడు మెచ్చునట్లు నేర్పుజెలంగన్
విపులముగ రావణునిపై
నిపుడే దండెత్తుడంచు నినసుతు డనగన్. 76

సీ॥ ఏ నొక్కడనెఱాలు దాననెందుని చుగ్గింప
నరయుమంచు దటంచు ననెడివారు
ఫెల్లున నుగ్గులై పెడబొబ్బలిడుచును
వీరులై గంతులు వేయువారు
ఇపుడె రావణుబట్టి యాడ్చి తెచ్చెదమంచు
సృభువుతో ప్రజలు బలుకువారు
పండ్లకొమ్మలు చేతబట్టి యొక్కొకపండు
నమలుచు వేడ్కతో నడచువారు

అమిత పదఘట్టనలచేత నరుగువారు
నగుచు గంభీరముగ నట్టహాసమెనగ
వీరగర్జనము లొనర్చి విక్రమించి
దక్షిణాభిముఖంబుగా దండువెడలె.

గీ॥ ఇట్లు బయనించి యందందు హితములైన
కాలములను నీరుద్రాక్షుచు కొండలందు
నెనగుఫలముల దృష్టి భక్షించుకొనుచు
కడిమి మీర మహేంద్రాద్రి కడపజేరి.

ఉ॥ అగిరియెక్కి దాశరథి యంబుభీదగ్గర గానుపింప నీ
సాగరమెట్టు దాటనగు సాధ్యముగాదని యెల్లరచ్చటన్
ఆగెడునల్లనర్చి తన దాతృజాతో దగినట్టి యోచనల్
దాగుగ జేయుచుండ సుర మైరిపరేఁబుడు జూచె నిందరి

అ॥ వె॥ అంత మంద్రివరుల నచటికి రప్పించి
వానరుయౌకందు వచ్చి యిట్లు
సీతవార్త నరసి చెలరేగి రాముని
దందు విడియజేసె దర్పమెనగ.

చ॥ అని యిటు బల్కినంతర్లదనుదాధిప యెందులకింత చిం
మనుజులు కోతులెంతటి ననుభులు వారధిదాట సాధ్యము
జనపతి వార్ధినొంపగల శక్తి యె యుండిన యంతకా
మనమున నోర్చియున్నె యనుమానముజెందగ నీకు జె

గీ॥ ఇప్పుడే మమ్ము బంపించు మేపుమీర
వారి దెగటార్తుమని మంత్రవరులు వల్కి
వెడల యత్నించుచుండ విభీషణుండు
వినయమున నన్నతో నిట్లు విన్నవించె.

కం॥ శ్రీరాముడు భగవంతుడు
పోరున దైత్యులను దాల్చునుననే దుర్జించెన్
గోరీకు భనువు విరచెను
వీరల దుర్వాక్యములను వినదొకన్నా.

అ॥ వె॥ వానరుంకొకండు వచ్చి దైత్యులగూల్చి
లంక గాల్చిపోయె బింకముగను
యిట్టివీరు లచట యెన్ని కోట్లున్నారో
అరసి శాంతమొందు మగ్రజన్మ. 86

క॥ అని యిటు పరి పరి విధముల
దనయన్నకు శాంతిగూర్ప దర్శింపంగా
ఘన కోపమున నాతం
డనుజుండన్ గావటంచు సంఘముల దన్నెన్. 87

అ॥ వె॥ మరల దన్నవోగ మంతు లడ్డమువచ్చి
శాంతపరచుచుండ నరుకుగొరక
నిలని ముఖముజూడ నిప్పుడే మెడబట్టి
పెడలదోయుడనియె భీకరముగ. 88

గీ॥ అంతట విభీషణుండు ప్రశాంతమూర్తి
పాపము ఫలించు నేను జెప్పంగనేల
యనుచు దనతల్లి నన్నిధి కరిగి మ్రొక్కి
వివరముగదెల్పె జరిగిన విషయమంత, 89

క॥ పదపడి శ్రీరామునికడ
కిదె వెళ్ళెద జనని యానతిమ్మని యనగన్
ముదమారగ దీనించుచు
విదిలంబుగ నిట్లనెన్ విభీషణుతోడన్. 90

గీ॥ నాయనా నేను మున్ను నానాథువలన
విన్ననంగతి యేమన విష్ణుడమర
రక్షకై ధాత్రి జనియించి రావణాది
దనుజులను జంపి నీ చిన్నరనయు నొకని
గాచి పట్టాభిషేకంబు గట్టననియె. 91

102 శ్రీ అష్టావలి షష్ఠ్యంకపాద్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ అని తెల్పి పనిచిసంరట
ననువుగ నాకాశమార్గమందున అనుచున్
అనుచున్న శరణుజొచ్చితి
నని నీనర రామచంద్రు సంప్రములవాలన్. 92

గీ॥ రాక్షసుడు మోసమునవచ్చి ప్రభువుచెంత
జేరియున్నాడు మరియేమి సేయగలడో
కొట్టుచీ చంపుచీ మందు దిట్టముగను
వానరాచి నుదటికి వచ్చినంత 93

గీ॥ నేను రావణుడనుడ నీతిచెల్పు
విసక మామన్న ననుదన్ని వెడలనడచె
ధర్మ పరిప ర్తనంబున ననరువాడ
నని నమ స్తంబుచెల్పు వా రతనిగాంచి. 94

కం॥ ఎక్కడ రావణుసోదరు
దెక్కడ నద్దర్మనిరతి యిదియంతయు బల్
టక్కులు నమ్మకు నని
ప్రసక్తింపు డటంచుకొట్ట జొచ్చెడియంతన్. 95

ఆ॥ వె॥ వాయుపుత్రుడరని జారల వారించి
విసయపరుడు ధర్మ వివళుడితడు
సంశయింపదగదు సాహాయ్యకారియై
మనకు మేలు గూర్పు మహితుడనియె 96

ఉ॥ అంతట నద్విధీషణుని యా రఘురాముడు చేరదీసి దు
ర్దాంత దహంతరంగుడయి ధర్మగుణాకర నీ చరిత్రమే
నింతయు నాంకించితి నొకింతయు నీయెడ దప్పులేదు ని
చ్చింపగ దైత్యరాజ్య మభిషేక మొనర్చెద నుండు మిచ్చటన్. 97

కం॥ అని లక్ష్మణ సుగ్రీవుల
వనదికి జని మంత్రయుక్త పద్ధతి బలము॥
గొనితెచ్చుని పనిచిన పా
రనువుగ గొనితెచ్చి యివ్వ నభిషేకించె॥. 98

కం॥ పదపడి వననిధి చాటగ
నదనై న యుపాయమెద్దియన దై త్యుండు॥
ఇది చాటనగునె యీవన
నిధి నే బ్రార్థింపవలయు నెమ్మది ననియె॥. 99

చ॥ ఇటుల దలంచుచుండ చనుజేకుడు వానరవీరు లెంతయు॥
బటుతర శక్తివంతులని భావమునందు గణించి దూత న
చ్చటికి ప్రశాంతవాక్యముల సంధిగుడుర్పగ బంపనెంచి యు
ద్ధట కలుషాత్ముడొ కుకువి తద్దలము జేరగధీసి యిట్లనె॥. 100

గీ॥ ఇపుడు సుగ్రీవు సన్నిధికేగి సేవు
మీకు చూకును పై రంబు లేకయుండి
మానవుడు బుజ్జగించెడి మాటల కిటు
మాపయి॥ చోరవచ్చుట మంచిదగునె. 101

కం॥ అని నా దిగ్విజయంబుల
ననువుగ వినుపించి వానరావళి మగుడ॥
జనునట్లు జేసిరమ్మని
పనిచిన నాతండు స్థవగ పతికడజేరె॥. 102

గీ॥ చేరి సుగ్రీవుని॥ మోదమార బొగడి
మీకు చూకును పై రంబు లేకయుండి
మానవుడు బుజ్జగించెడి మాటలకిటు
మాపయిన్ చోరవచ్చుట మంచిదగునె. 103

104 శ్రీ అష్టావి పెద్దరంగ పాఠ్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ ఇదిగాక దనుజనాథుని
యెదిరించెడివారుగలరె హిమగిరి నెత్తె
మదమడచె నర్వసురులను
మది నాలోచించి నీవు మరలుము పురికిఁ.

104

చ॥ అనదిని వానరాళి కడునాగ్రహ మొందుచు సద్దురాత్మునిఁ
ఘనమగు ముష్టిఘాతముల కండలు వ్రయ్యులొనర్చి చూనకఁ
గొనగొని ముక్కునుఁ జెచ్చలు గోయగ రాముడు దూతజంప రా
దని విడిపించి పంపజనె దానవమంత్ర విషాద చిత్తుడై.

105

అ॥పె॥ రాముచంద్రుడంత రత్నాకరముచెంత
జేరి మంత్రయుక్త శిష్టనిరతి
దారి యిమ్మటంచు దర్శకయ్య నమర్చి
అధిపుడందు నిష్ఠ నధివసించె

106

కం॥ ఎంతయు బ్రార్థించిన నిను
మంతయు నెడమీయకున్న నారసి యుగ్ర
పావంతుండై యంబుధి జల
మంతయు సంకింతునంచు వస్త్రమునూనన్.

107

గీ॥ జడిసివచ్చి నముద్రుండు స్వామినివు
కట్టుమిటనేతువు నేను కట్టుబడుదు
వస్త్రముపసంహరించు మటంచు బల్క
కాంతమున వస్త్రమును చూస్తే జనవిభుండు.

108

కం॥ పవనిధి వారల గనుగొని
ఘనగిరులును వృక్షములును కడకేమైనఁ
గొనితెచ్చి నలునిచేతనె
యనువుగ గట్టించు సేతువని వచియించెఁ.

109

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాద్యు రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము 105

గీ॥ బాల్యమున మౌనిసుతులను బట్టి జలధి
వేయుచుండంగ శాపము చెట్టలేక
ఈనలునిచేత యేవస్తుదై న జలధి
బడిన మునుగక తేలాడబడును గాక. 110

కం॥ అని మునులు బల్కినందున
మునుగక సేతపునుగట్టు మునుకొని నలుడం
చను పెరుగునట్లు బల్కిన
విని యందరు జలధిగట్టు చెడలిరి పేడ్కన్. 111

గీ॥ అంత వానరులందరు నడనితొని
గిరుల పృక్షములనుచెచ్చి సరభనమున
నలున కందివ్వి నిమ్మపండ్లట్లు చేత
నెగురవేయుచు బొందించు నెల్లగురుల. 112

గీ॥ ఉద్ధతిని యిట్లు పదునాల్గు యోజనములు
తొలిదినముగట్టి మరునాడు సలితముగ
నుదధి బంధించి రేబది యోజనములు
పట్టువల నిట్లు సేతువున్ గట్టుచుండ. 113

గీ॥ రామచంద్రుడు సుగ్రీవ లక్ష్మణులును
సేతువునుజూడ నచటికి చేరినంత
ఉడుత యొక్కటి కడుకొద్ద నుదధి మునిగి
యిసుక బొరలును సాయమై యొసగుచుండె. 114

చ॥ అదిగని రామచంద్రు డహహాయని లక్ష్మణ దీనిజాచితే
నదమల భక్తితో మనకు సాయమొనర్పదలించె చూడగా
మది ముదమాయెనంచు బహుమాన పురస్కృతి దానిబట్టి నె
మ్మది నిమరంగ గీతలుగ మానితరీతి నెనంగె మేనిపై 115

106 శ్రీ అష్టాది పెద్దరంగహిర్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

గీ॥ ఇట్లు వారలు సేతువు నెలమి జూచి
మిగుల వానరవీరుల మెచ్చుకొనగ
మొనసి చురునాడు పూర్తిగా ముగియజేసి
తేజరిల్లిరి విక్రాంతి దీప్తిమెరయ. 116

గీ॥ కుసుమవర్ణము దేవతల్ కురియజేసి
సేతుబంధన మెవరేని శిష్టరీతి
జూచినను, జెప్ప వినినను శుభములొంది
ఆయురారోగ్యములు గాంతురని నుడివిరి. 117

కం॥ శ్రీయుతమై యలరెడి రా
మాయణము ఛతుర్థభాగ మారాధి నళన్
బాయని నద్భక్తిని ను
శ్రేయత రాష్ట్రాటి ఓచిరెడ్డి రచించెన్. 118

కం. ఈ రామాయణకథ నె
వ్వారేనియు వినిన జదువ వ్రాసిన యేనిన్
శ్రీరాముకృపను సంపద
లారోగ్య శుభంబులులొంద నయ్యెడుగాకన్. 119

పంచమ భాగము

—)०(—

శ్రీలోలా! నద్దర్శ వి
శాలా! కరుణాలవాల! సామజసాలా!
లీలాలోల! సుఖీలా!
లాలితకుభ సుగుణజాల! రామాన్యసాలా! 1

అంచితముగ సేతువలర గట్టెడిదాక
నిల జతుర్దభాగ మెలమిజేసి
అది మొదలుగాగ నటుమీద పంచమ
భాగమే నొనర్తు బరమనిష్ఠ. 2

ఈగతి సేతువు ముగియగ
సాగరు డధిపునకు నప్రజాలము లొనగె-
వేగదలి సైన్యయుతముగ
రాఘవుడు సువేల భూధరమ్మున జేరెన్ 3

|| అచట దండు విడసినంతట రావణు
డరసి మంత్రివరుల నాత్మహితుల
కొలుపుకూటమునకు బిలిపించి కపిసేన
యనువు దెలియవలయునని తలంచి 4

మహిత మాయాప్రభావులు మంత్రిపర్వు
లైన శుకసారణుల వానరాశికడకు
వానరుల రూపమునదోయి వారిబలము
నంతయు నెరింగిరండని యానతిచ్చె. 5

108 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగహత్య రాస్త్రాబి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ వారును రయమున సూక్ష్మ
కారులుగా జలధిదాటి కవులై చువటం
జేర విభీషణు దీర్ఘక
శ్రీరామునికడకు వారి జేర్చినదాడై.

గీ॥ రావణునిమంట్రలే పీరు రానుచుంట్రి
వానరులమాడ్కి యిచటికివచ్చి ప్లవగ
సేనలన్నియు గనుగొని చెలగియచట
చెప్పగా వచ్చియున్నారు చిత్తగింపు

కం॥ అని తెలియబల్కు వారలు
ననఘ విభీషణుని నల్కలన్నియు నిజమే
మనుజేశ బోవుచుని పద
వనజములకు మొక్కినంత ప్రభువిట్లనియెన్.

ఉ॥ దానవుమంట్రలైన మిఠు రప్పక యిప్పుడె జంపగాదగున్
గాని వధించి మివలన గల్గెడి రాఘవదేమి కావునన్
వానర దీరులందరిని వారక నారని చైత్యనాశనం
జేసని పోయిచెప్పుడన నద్దనుజుల్ భయకంపితాత్ములై.

కం॥ అక్కడ జని చనునాధిప
యెక్కడజూచినను వానరేంద్రుని బలముల్
మిక్కుటమై మనమీదికి
యొక్కుమ్మడి చైతౌనంగ సున్నారనుచున్.

గీ॥ అచట దను పరిభవమాది యన్నిగతుల
సంగతులు చెల్పు నతదేమి సరకుగొనక
మేడపైనెక్కి వారల జూడదలచి
యరయుచుండె మంత్రిలతోడ నచటజేరి.

కం॥ శుకసారణు లా రాముని
సకల బలంబులనుజూపి సర్వోద్ధతులకై
బ్రకటముగ దెల్పి జానకి
నికనై నను రఘువరులకు నిమ్మని యనగకై. 12

కం॥ కానీ నా బలమున కీ
వానరబలమెంత మీనుజవర్యుని దెంత
మానుడు మీ సంశయములు
నేనీ జానకిని విడువ నెన్నటికేనికై. 13

మ॥ సురలన్ వారగదోలినాడ నమరేళున్ గట్టుదిట్టంబునన్
బరగంగా విధియించినాడ యమునిన్ బంధించినాడన్ మహా
శ్వరు శైలంబు దెకల్పినాడను తపస్వాధ్యాయతన్ బ్రహ్మచే
వరముల్ బొందినవాడ నన్నెదుర నెవ్వండోపు జర్చింపగన్. 14

చ॥ అని యిటు మూర్ఛమాని దనుకాధిపుడయ్యెడ రాముశీర్ష మ
ట్లనువుగజేసి తీసికొని యా ధరణీసుత చెంతకేగి యో
వనజదళాక్షి చూడు రఘువర్యుని నే పథియించి శీర్షమున్
గొని యిటు దెచ్చినాడ నిదిగోయని ముందట వైచినంతటన్. 15

గీ॥ అది గనుంగొని జానకి హా యటంచు
వసుధపై వ్రాలి కౌంతనేపటికి లేచి
ప్రాణనాయక నీతిట్టి పాటుగల్గు
నని మనంబున గననైతి నక్కటకట. 16

కం॥ అని దుఃఖింపగ రావణు
డనువుగ బోధింపుడంచు నా దనుజశ్రీ
లను హెచ్చరించి పోయిన
కనకరమున బల్కి రసురకామిను లిటులన్. 17

110 శ్రీ అష్టాపి పెద్దరంగసామ్య రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ అమ్మా యిది మొకమామయె
నెమ్మనమున దీనిగాంచి నెగులొంబట సె
ఖ్యమ్మగ నుదేలిగిరి ప్లవ
గమ్మలతో నున్నవారు కడకిటు పప్పున్ 18

అ॥మె॥ అనుచువారు తెప్పునంతలో శీర్షము
మామకత్తి ఒడలి మామమయ్య
నచట వానరాశి యభిలాష్టహాసముల్
చేయకట్ల మిచట చెవులబడియె 19

గీ॥ అంత బరిరావమునుమాని యవనిజార
నెమ్మనమ్మగు బతిని ధ్యానించుచుండె
రామచంద్రుడు గిరిశిఖరమ్మనుండి
అల విధిషణుతో లంతసరయుచుండె 20

కం॥ ఈపగిది రామచట లం
కాపుర వై భవమునెల్ల గనుగొనుచుండన్
ఏపున దనుజుడు విభవము
దీపింసగ నెచట కొలుపుదీరిన యంతన్. 21

గీ॥ అది గనుంగొని నుగ్రీవు డాగ్రహించి
దానదాధను దుర్మదాంధమున నిట్లు
వై భవము మాకు జూపగా నచ్చినావ
యని మహోద్ధతి జెలరేగి యతనిదాకె. 22

కం॥ ఓరీ రావణ పిను నే
శ్రీరాముని భటుడ నిన్ను జీల్చెదనని దు
వ్వారగతి నెగసి నెత్తురు
గారగ మోములను దన్నె గడు దర్పముగన్. 23

ఆ॥ వె॥ కనలి రావణుండు రవిగాయకునిజట్టి
విసరి దెచ్చినంత పీరపరుషు
గగనపీఠి తెగసి కడులర్చి రావణు
మకుటములనునన్నె మహానిగూల. 24

కం॥ నినుతోకబట్టి సంద్రము
లను ముంచిన వాడెవండు రావణ నేనా
తని తమ్ముడ సుగ్రీవుడ
కనుగొనుమిక నీకు సంత్యకాలం బయ్యెక. 25

కం॥ అని ముష్టియుద్దమొనరిం
పను బూనిన నొకరి నొకరు బహువిధములుగా
తనువులను ర క్తధారలు
నెనయగ బోరాడి యెగసియినవాడు వచ్చెక. 26

ఉ॥ వచ్చిన వానరుల్ గని నెదాసు బిళి వహదాయటంచు బల్
మెచ్చగ రామనందుక్రితును బుత్రికుమారుని గొగలించి యో
నచ్చరిరాత్మ రావణుని జంపక గాసియొనర్చి ధీరతక
వచ్చుట మేలుగల్గె మునుబల్కిన నా వచనంబు చెల్లగక. 27

గీ॥ అసురపరుజంపి నీకు పట్టాభిషేక
మొనరజేయుదునని విభీషణునితోడ
మాటయిచ్చితిగాన దుర్మదునిజంప
నేనుగా కెవ్వరునుగాని పూనరాదు. 28

గీ॥ అనిపలికి లంకపై వాడి యరుగదలచి
కోట్లకొలది వానరసేనగూడి రామ
మూర్తి యుత్తరద్వారంబు ముట్టడించె
వానవుల మానసంబులు తల్లడిల్ల. 29

అ॥ పె॥ ఆతులిత ప్రభావు లయవదికొలుల
వానరాళిగొల్పి యానివచ్చి
ప్రాభవముగ దూర్పువాకిట నీయందు
దండునిడిసె శత్రుదళము లడల. 30

అ॥ పె॥ అర్కజుండు ముప్పదారుకొట్లప్రపంగ
వరులుగొల్పి మరియు వాయుగుతుడు
బరగ విశ్రమించి పడమటి వాకిట
దానవాళి యడల దండువిడసె 31

అ॥ పె॥ అంగదుండు వానరాసీకములు గొల్పి
గజగవయ గవాక్ష ఘనులతోడ
నగరికపల దక్షిణ ద్వారమునవచ్చి
దండువిడిసె శత్రుదళము లడల. 32

అ॥ పె॥ ఇట్లు దండువిడిసి యినకులాధీశుండు
మొదట రాయజారముగ నొకండు
చనుట మేలటంచు జర్పించి పిలిపించె
వరగుణాధ్యుడైన వాలిసుతుని. 33

గీ॥ అంగడా నీవుబోయి దైత్యాధమునకు
మనదళంబునగల విక్రమంబు నెల్ల
దెలియగాబల్కి యచ్చటగల విధంబు
దెలిసికొని రమ్మటంచు విధించి ననిచె. 34

కం॥ అంతట నతడా దనుజుని
చెంతకు విక్రమమెలర్ప జేరిన దనుజుల్
మంతనములు బల్కుచు దన
చెంతకు బంధింపుడంచు జేరియనంతఁ. 35

గీ॥ వారి వారించి రావణుం డోరి యిట్లు
వచ్చినా వెవ్వడవు నిన్ను బంపి రెవరు
వివరముగ దెల్పుచునగ నవ్వీరవరుడు
నేను రామునిబంటును దానవేంద్ర.

36

సీ॥ రాముడెవ్వండన రణశూరుడై యొప్పు
భృగురాము గెల్చిన విక్రముండు
భృగురాము దెవడన పృథులవిక్రము గార్త
వీర్యార్జునోర్చిన వీరవరుడు
అరయ నా కార్త వీర్యార్జునుల దెవడన
నిను జెరదెట్టిన ఘనబలుండు
నిను జంకనిరికించి నీట ముంపిచ్చిన
ఘనుడైన వారి నా కన్నతండ్రి.

ఇన్ని జెప్పగ నేటికి నిన్ను నిన్ను
గాటముగబోరి రక్తము గారునట్లు
లడచిపోయిన సుగ్రీవడనెడి సర్వ
వీర వానరపతియె నాపిన్న తండ్రి.

37

గీ॥ అని యిటుల బల్కు రావణు డాగ్రహించి
యోరి దుర్మద నాచెంతమీరి యిట్లు
వదరుచున్నావు మున్నిట్లు వదరి తోక
గాల్పుకొనిపోయె నొకకోతి కనదె యనిన.

38

క॥ కనకేమి హీనబలుడగు
హనుమంతుం డతని హాస్యమాచుచు జెంపల్
వనచరులు మోది విడిచిరి
యినజాని నైన్యమున తెక్కతెక్కవటంచు॥

39

అ॥ వె॥ అతని నన్ను నిట్టి యనదైన పనులకు
పంపుచుండ్రు హీనబలులటంచు
నేర్పుతోడ బనులు నెరవేర్పలేకున్న
పరిహాసించి వెడల ఇంపుచుండ్రు

40

అ॥ వె॥ ఇప్పుడైన సీత నినకులేళునకిచ్చి
శరణుటన్నగాచు శాంతమూర్తి
కాక తక్కినేని కాకుండు జాణాగ్ని
దహనమగుట నిజము దనుజ కులము.

41

చ॥ అని యిటుబల్కినంత దనుజాధిపు దెంతయు నాగ్రహించి యీ
వనచరు బట్టికొట్టి సెనఁజ్రాణము దీయుడటంచు బల్కినఁ
దనుజులు చుట్టుచుట్టి త్రాళ్ళ పింగించుచునుండ నాతడు
ఘనమగు ముష్టిఘాతముల కండలు జీల్చి వధించె నందరిఁ.

42

క॥ పదవడి రావణు మకుటము
లదరగ జరణముల దన్నియటు వినువీధిన్
గుదురు గజని తన బలముల
చుదమున గలిసితెల్పె మునుకొని యంతన్.

43

గీ॥ ఇంతదనియైన దనుజుండు స్వాంతమందు
సరుకుగొనక చుదముననే చలముబూని
చునుజవరులెంత కవులెంత మాకటంచు
గర్వమున మించి కన్నులు గానకుండె.

44

నేనింత బలయుతుడనై
యీ నరునకు వెరువదగునై యిపు ముద్దతితో
హునిత వై భవ మరులకు
నే ను త్తర గోపురమున నెరుగం జేతున్.

45

|| వె || అని సమస్త భూషణావళి ధరించి
మహి ధగద్దగాయ మానమగుచు
నురుభటాళిగొల్పి నుత్తరగోపుర
మెక్కి సంతజూచె నిసకులుండు.

46

|| చూచి పవళించియేయండి చోద్యముగను
ధనువు పదమునబట్టి యుద్ధండవృత్తి
శరమువై చిన పదిపేల శరములగుచు
ఛత్ర చామర భూషాళి జగతిగూర్చె.

47

|| వె || అందు వొకనికై న హానికల్గకయుండ
భూషణాళి గూలిపోవునట్లు
పండి లేవకుండ దాణంబువై నుట
జూచి దనుజబలము చోద్యమందె

48

|| అచట సుగ్రీవు డందరి నరసి యివుడె
లంక నుట్టడి సేయవలయునటంచు
నాజ్ఞచేసిన కపు లట్టహాసమెనగ
పట్టణ ద్వారములు నాల్గు బట్టుకొనిరి.

49

|| కడుబల్మి దనుజుల మెడకు తోకలుజాట్టి
దట్టించి వెనదిప్పి కొట్టువారు
తేకువమీరంగ మోకాల మోచేత
మూతులు విరుగంగ బొడుచువారు
ముష్టిఘాతముల బొమ్ములు వ్రయ్యలొనరించి
ధరగూల్చి కాళ్ళచే దన్నువారు
మొనసి చేతుల వృక్షములుబట్టి త్రిప్పుచు
దనజులమోది యదల్చువారు

ఇటుల స్థవగులు దనుజుల నేమచుండ
ఏమిసేయంగ వోచక యింద్రజిత్తు
యాగమొనరించి ఘోర శస్త్రాస్త్రవితతి
వడసి మార్కొనె నదిలించి వానరులను.

50

కం॥ మాయాశాలము సేయును
నేయెడ గనుపింపకుండ నెంతయు బోరన్
ధీయుతులగు కపివరులకు
నాయెడ నేమియునువోచ కరయుచునుండన్.

51

ఆ॥వె॥ రామలక్ష్మణుల సురదేవ్విషి నాగాత్ర
వితతి మూర్ఖునొంది పీటలేగ
వానిమాయ గనుక వచ్చివిధీషణు
చెంతజేరె స్థవగ సేనలెల్ల

52

గీ॥ అంతట విధీషణుడు వాలిందరికిని
సీరుమంత్రించి చల్లిన నిమిషముననె
మాయదెరచెను వానరుల్ మహితశక్తి
దైత్యు నెదురింపనుండిరి వర్షమెనగ.

53

ఉ॥ రాముడు మూర్ఖుడేలి యటులక్ష్మణుంగని దుఃఖమగున్నదై
యేమియు దిక్కుతోచకల నెంతయు గుండుచునుండ నారదుం
డామహనీయు చెంతకు రయమ్మునవచ్చి నమస్కరించి యో
స్వామి! ఖగేశ్వరుండలపు చయ్యన మూర్ఖుడొలంగునంచనన్.

54

గీ॥ రామచంద్రుండు మదిని హర్షంబు జెంది
సత్వరమున గరుత్మంతు సంస్కరింప
మూర్ఖునుండియు లక్ష్మణమూర్తి తెలిసి
నిదురదేరిన కైవడి నిలచినంత

55

కం॥ అక్కడ రావణు డదిగని
చిక్కరుగద యెన్నివిధుల జేటులుగూర్చన్
రక్కసులెందరొ మడిసిరి
అక్కటకట యెట్టులనుచు నాలోచించెన్. 56

ఆ॥వె॥ కూర్మితమ్ముడై న కుంభకర్ణుని నేడు
నిద్రనుండిలేపి నెగులుదీర
కదనమునకుబంప గడతేర్చునందరి
ననితలంచి దనుజులను విధించె 57

ఆ॥వె॥ కడగివారు కుంభకర్ణుని బలవంఠ
ముగను జెవుల శూలములను గుచ్చి
కడుపుమీద భద్రగజముల ద్రోక్కింప
నిదురదేరి యతడు నీల్గిలేచి 58

గీ॥ ఆవలింపుచు వారలనరసి మీరు
నన్ను మేల్కొల్పినారు మాయన్న కిప్పు
దేమి కార్యముగల్గెనో యెరుగదెల్పు
డని వచించిన దెప్పిరి యాజిజేయ 59

ఆ॥వె॥ ఇటుల చెలియబల్కి యెనుబోరుమాంసంబు
లాదిగా నొసంగ నన్నిమెనవి
తేర్చిపి మీనములనుదీటుచు గర్జించి
అన్నకడకుబోయి అనియెనిట్లు 60

చ॥ కదన మొనర్పఱునుటకు కారణమేమి వచింపు మిస్సదే
కదిసి యరాతివర్గముల భండనజేసెదంచుబల్క న
మృదమున సర్వనంగతులు మానకదెల్పిన కుంభకర్ణుడ
య్యది కడుమూర్ఖమైనపని యంచుమనముననెంచి యిట్లనెన్ 61

118 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాత్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము

క॥ అన్నా నిష్కారణముగ
నన్నాతినిదెచ్చి పోరన్వాయంబగునే
యెన్నగ రాముండెవడను
కొన్నాడవా లోకపాలకుండగుగాదే 62

క॥ అని పల్కిన నాతందో
యనుజన్మా నాకుదెలియు నై ననువిడువన్
మనసొప్పదు రణరంగ
మున చావోబ్బితుకొ ముఖ్యముగ దేలవలెన్. 63

ఉ॥ పిల్లలదాన దాటికిని సృష్టినిగూల్చుట యంతబోక, మే
నల్లుని యోగసిద్ధి గనునప్పుడు దుగ్రించుట దుర్మదాంధుడై
చెల్లెలి ముక్కనుం తెప్పలు చెంచుట పుత్రునిజంపి పట్టణం
బల్లరిజేసి కాల్చుజయు నారసి యెట్లు సహింతు జెప్పుమా. 64

ఆ॥వె॥ అనుచు నిశ్చయముగ నాతడుబల్కిన
పరకుభిండివాల శరములాది
ఆయుధములబాని యతి రోద్రమూర్తియై
యుద్ధమునకు బోవ సిద్ధమయ్యె. 65

గీ॥ వెడలి పదఘట్టనములచే బుడమియదర
మిగుల కోలాహలధ్వనుల్ మిన్నుముట్ట
గదిసివచ్చెడి యా కుంభకర్ణు నరసి
వనచరాళి విభీషణు వద్దజేరి. 66

క॥ ఇదియేమి చోద్యమయ్యెడి
తుద మొదలెక్కడను మదికిదోచదు కడు దు
ర్మదమును పర్వతమట్టుల
కచనమునకు వచ్చెనెవదో కనుగొనుచున్నన్. 67

ఆ॥వె॥ వెరువబోకుడని విభీషణు డాతని
 విషయమెల్ల నిట్లు వివరముగను
 ఆ స్థవంగులెల్ల నాశ్చర్యపడునట్లు
 చెప్పగాదొడంగె నొప్పుమీర. 68

క॥ పరమేష్టిగూర్చి యాతల
 డరుదార దపంబుజేయ నజాతాతనిపై
 గరుణించి కోరుమెయ్యది
 వరమున నాకధికనిద్ర వాంచితమనియెన్. 69

క॥ ఇదియంత విష్ణుమాయయె
 పదిలంబుగ వరమునితడు బడసిన యేనిన్
 మదమున లోకము లడచును
 గదయని భారతిని నోట గదియగజేసెన్. 70

ఆ॥వె॥ అని భయంబుదీర నంతయు వివరించి
 వెరువబోకుడిపుడె వెడలుడంచు
 సమరమునకుబంప సంసిద్ధులై వారు
 తరులు గిరులుబట్టి తలపడంగ. 71

గీ॥ వారువై చెడి కొండలు వామహస్త
 ముననె దోయుచు దెనుగదబూనిపై న
 లక్షలుగ వానరులు నేల వ్రాలినంత
 గాంచి సుగ్రీవుడా కంభకర్ణుడాకి. 72

గీ॥ ముష్టిపూతం దెనగ వక్షమునకు బొడువ
 రత్తసిక్తాంగుడై నేలవ్రాలి యతడు
 కొంతవడి దెప్పగిల్లి సక్రోధుడగుచు
 భయదమగుచూల మతనిపై వై చినంత. 73

120 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాస్తాటి నిర్వచన రాజాయణము

కం॥ ఆ విక్రమపరుడగు సు
గ్రీవుడవుడు మూర్ఖుడొంది క్షితిపై వ్రాలి
తీవిని గపివరు నెత్తుక
రావణునకు జూపదలచి రయమున బోవన్.

74

కం॥ మనతేని నసురు డెత్తుక
చనుచున్నాడనుచు ప్లవగ పై న్యము లెల్లన్
దనుజునిపై జనబూనగ
హనుమంతు డిట్టులనియె నందరితోడన్

75

ఉ॥ ఏమిభయంబులేదు ప్లవగేశుడు మూర్ఖులియున్న వాడు బల్
నేమముతోడ నాదనుజునిన్ గిడురించి యదల్చి నేర్పునన్
మోమునదన్ని రాగలడు పోవకుడంతకు మించెనేని యు
ద్ధామబలంబునన్ సకలదానవులన్ పథియింతమందనెన్

76

ఆ॥వె॥ కుంభకర్ణుడిట్లు గొనిపోవుచుండంగ
మూర్ఖుడేరి యతని ముక్కు గొణికి
చెవులనూడ బెణికి చెలరేగి యెగసిన
అసురుడొడిసిత్రిప్పి వినరిపై చె

77

గీ॥ అంత లాఘవమునడై కి నర్కతనయు
డెగిరి శ్రీరామచంద్రుని యెదుటవ్రాలి
దనుజునకు ముక్కుచెవులును తరిగివేసి
మరలితినటంచు జెప్పి నమస్కరించె

78

ఆ॥వె॥ ఇట్టి వికృత రూపమెనగ నేనేగతి
నగరమునకు బోవనగునటంచు
నాజిసేయ భీకరాట్ట హాసముతోడ
వనచరాళిపైకి వచ్చినంత

79

కం॥ వనచరులందరు నాతని
తనువునకెగజ్రాకి, మళక తండములటు వెం
డును సందువడక దట్టము
గను మూగిన కొంతబాధ గన్నడనయ్యెన్ 80

సీ॥ ముకురంధ్రములదూరి కకవికల్గా గోళ్ళ
బరుకుచు బయటికి వారు వారు
మూతిమీనములను ముగ్గురు నల్వరు
నొగిబట్టి యుయ్యాల లాగువారు
గట్టిగా పెదబొట్టబెట్టు దానపునోట
దూరి గీరుచు బయల్దేరువారు
పట్టుజూచినవాని పట్టుకు చిక్కక
గడుసూక్ష్మరూపులై వెడలువారు

నివ్విధంబున వానరులేపుమీరి
దేహమంతట నొరసి బాధించుచుండ
కనలి విదలించి వారిని గడుముచుండ
రాము బాగ్రహమునవచ్చె రణమొసర్ప 81

చ॥ ఒకరినిమించి యొక్కరు మహోగ్రశరములు పూని వైచుచు
సకలవిధంబులకా భయద సంగరముకా బొనరించుచుండి భా
నుకులవరేణ్యు డుగ్రమగు సూతనవాణమువై వగా మరు
న్నికరము మెచ్చ దానపుచు సీలైను దైత్యులు తల్లడిల్లగ 82

గీ॥ అంత హతశేష దానపులచజ చెల్పు
రావణుడు తమ్ముడాయని వ్రాలి మదిరి
యేమితోచక మిగుల యోచించుండ
నీతులను జెప్పజూచిరి నియచువరులు 83

122 శ్రీ అష్టావి పెద్దరంగహర్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

ఆ॥ పె॥ తల్లికై కనియును తరుణిమందోదరి
మాల్యవంతుడాడి మహితమతులు
సీతులుగ్గడించి నెమ్మినాతని కెన్ని
విధుల బోధసేయ వినగబోడు

84

ఆ॥ పె॥ ఇంద్రజిత్తుపచ్చి యిందుకు చింతిల్ల
నేల నీసుతుండ నేసుగలుగ
సర్వశత్రువులను సంహార మొనరించి
నీకు ముదముగూర్తు బ్రాకటముగ

85

కం॥ అని తండ్రి యానతిం గొని
చనుజుల కోటానుకోట్లు దర్పమెల్లర్ప
పెనుకొనిరాగ మహోద్ధతి
జనుచెంచెను శత్రువులను జంపెద ననుచున్

86

ఉ॥ అంతట రామలక్ష్మణులు నాకపినైన్యములాల్చిపేర్చి దు
ర్ధాత పరాక్రమంకెనగ చార్కొని ఘోరరణంబొనర్ప నొ
క్కింతయు కెక్కసేయక మహిష్టలి కంపమునొంద భీకరా
శ్రాంతముగాగ మార్కొనియె రావణపుత్రుడు చండమూర్తియై

87

కం॥ పరిపరివిధములుగా వా
సరులును దానవులు మూడునాళ్ళుగ బోరన్
మరి యింద్రజిత్తు కడు భీ
కరమగు బ్రహ్మోత్తమపుడు గైతొనివై చెన్

88

గీ॥ రామలక్ష్మణులను దానరాశియెల్ల
సుర్విగూలిన సన్నంత్రయుక్తుడొ వి
భీషణుడు దొందవంతుని బిలువనాత
డనిలజం దెట్టులున్న వాడని వచించె.

89

కం॥ ఇదియేమి రామచంద్రుని
మదిదలవక నెట్టుల హనుమంతుని యొకని॥
విదితముగ నడిగినా వే
మదియని తర్కించినుడుగ నరదీప్తనియె॥ 90

కం॥ అతడుండిన కప్పలుందురు
అతడేలేకున్న బ్రతుకరందరు కప్పలున్
గుతకుత నరయు మనంగ॥
వెదకుమ హనుమంతుడటకు పినియే వచ్చె 91

ఆ॥వె॥ అంర జాంబవంతు డాయాంజనేయుని
చేరదీసి నీవు శీఘ్రముగను
పోయి ద్రోణగిరిని పొలుపాడు నంజీవ
కరణిదెమ్ము జీవకళలనరసి 92

కం॥ అని వనిచినంత గడురచు
మునజని యాగిరినితెచ్చి ముందట నిడగ॥
ఘనమైన యోషధుల బా
ననలొందగ లేచిరపుడు నైనికులెల్ల॥ 93

ఆ॥వె॥ సర్వశత్రువులను సంహరించితినంచు
వచ్చి యింద్రజిత్తు ముచ్చటలర
జనకునకుదెల్పు సంతోషమును బొంది
కొగిలించె సుతుని గౌతుకమున 94

ఆ॥వె॥ తెల్లవారలేచి యెల్ల వానరులును
ధరణి తల్లడిల్ల దర్పముగను
సింహనాదములను చెలగి యాహ్నుషముండ
నరసి రామముడు నాత్మగుంది 95

అ॥వె॥ కుంభకర్ణు సుతులు కుంభనికంఠులు
నతుల శౌర్యధుర్యుటకు వచ్చె
తండ్రివగనుదీర్ప దై తేయ పనువున
వెడలి రాజసేయ విక్రమించి 96

గీ॥ దనుజకోటులతోగూడి దర్పమెనగ
వచ్చి తలపడినంతట వానరులకు
దానవులకును ఘోరయుద్ధం దెలర్ప
లక్షణం డుగ్రమునవచ్చె రణమొనర్ప 97

అ॥వె॥ ద్వంద్వయుద్ధమునకు దలపడి మొంతయు
ఘోరముగనుబోరి క్రోధమెనగ
దానపద్మయుమ్ము ధాత్రిగూలగజేసె
సర్వవానరాళి సంతసిన 98

ఉ॥ ఈవిధి నెందరెందరో మహిష్టలిగూలి నశించుచుండగా
రావణుడాగ్రహించి యసురప్రకరంబులుగొల్వ నాటికి
జేవదలిర్పగాజని విశేషవనాటల గూల్చుచుండ నా
పావనమూర్తి రాఘవుడుపైకొనివచ్చి రణంబొనర్పగ 99

క॥ హనుమంతుడు రామునిగని
దనుజుడు రథమందునుండ రామిటుధరపై
సనిసేయనేల యని భుజ
మున నెక్కించుకొని యుద్ధమును జేయించెన్. 100

అ॥వె॥ ఒకరిమించియొక్క రుగ్రవాణములచే
శక్తిమీర బోరునల్పుచుండ
సరవిరాము డర్థచంద్రవాణము పైచి
దనుజు రథము నత్రతతి నడంచె 101

అవ్వారి పెద్దరంగపార్కు రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము 125

రావణున కస్త్రములులేక రథములేక
నిలచియుండగ రావణా నెలపుకేగి
తగిన రథజాణములుగొని తరలిరమ్ము
విగత శస్త్రాస్త్రు జంపను వెడలిపొమ్ము 102

అని పలికిన దనుజేశుడు
తన మనమున సిగ్గుజెంది తడయక పురికిన్
జని చింతించుచు నుండగ
గని తనయుం డింద్రాక్షిత్తు కడురోషమునన్ 103

జనకా మారణహోమం
బునుజేసి సమస్తశాత్రులనిదెధ్వంసం
బొనరింతునంచు బల్కుచు
మునుకొని యాగముజేయ బూనినయంతన్ 104

అదియంతయు వేగులచే
విదితంబుగ నెరిగి యవ్వితీషణు డదియున్
గుదురుగ నెరవేర్చినచో
కదనమ్మున పానిగెల్వగా దరయంగఁ 105

యాగవిఘ్నమ్ము సేయగా నేగుడంచు
అంజనేయాది వీరుల సంపినంత
వారిగని మాయసీతను పాడుదెచ్చి
ఖండనమొనర్చి యగ్నిలో గాల్చుచుండె 106

అంతట వాయునందనుడు హా యికనేగతి యేమిసేయనా
నెంతటి కార్యమయ్యె మన జేకున కేమని విన్నవించు ని
ట్లంతటి ఘోరయుద్ధ మొనరించియు నేమిఫలంబు జానకీ
కాంతను స్వామికర్పణముగా నొనరింపగ జాలమైతిడే 107

126 శ్రీ అద్వైతి పెద్దరంగపాద్య రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

కం॥ అని ధిన్నవదనుడై రా
ముని నన్నిధికరిగి దుఃఖముల దెరిగింపఁ
మనుజేకుడు హాసితా
యని ధారుబిద్రాల రావణానుజు డంతఁ 108

కం॥ స్వామీ రాక్షస మాయయే
నేముందే మిరిగినాడ నేమాత్రంబున్
నీమది జిలతింపకు మని
యాచూరుతి ననటికంపె యాగము జెరువఁ 109

గీ॥ విఘ్నములు లెక్కసేయకని విక్రమమున
నిండ్రబిట్ట రజముసేయ నెంచిరాగ
లక్షణముడు ద్వంద్వముగ ఘోరరణ మొనర్చి
దానవాధికు వుట్రుని ఛాత్రిగూర్చె 110

కం॥ అంతసుబోచనయును దన
కాంతుని కురణంబు దెలియగా గడుదుఃఖ
స్వాంతమయి సూపరాజులు
దెంతటను సహగమనముసేయు తలపునన్

కం॥ మాచూ నే సహగమనము
నేమమ్మన జేయనెంటు నీసుతతనువుఁ
ధామమునకు దెప్పింపుము
స్వామిని నేకలనికొందు చయ్యన ననగన్ 112

ఆ॥ పే॥ రావణానురుండు రణరంగముననున్న
తనయు తనువుదేర దనకుసాధ్య
పడదటంబులక్క పడతిశ్రీరాముని
కడకు సాహసించి కదలిపోయి 113

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపాద్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము 12

కం॥ కడుభక్తి రామచంద్రుని
యడుగులకు నమస్కరించి యతిదుఃఖితయై
యడిగెను నాపతిదేహం
బిడు సహగమంబొననర్తు నెలమి నటంచున్ 14

ఆ॥వె॥ అంత రామచంద్రు డాంజనేయుని విల్చి
ఇంద్రజిత్తుదేహ మెందుగలదొ
వెతకి చూచి యతనివీటికి జేర్చెడు
నట్లొనర్చుచుండు ననిచినంత 11

ఆ॥వె॥ పురినిజేర్చ నాత్మపురుషుని తనువుతో
సహగమన మొనర్చె సచ్చరిత్ర
ఆమె సాహసమున కాశ్చర్య మొందిరి
అతల సాధ్వియండు ననురులెల్ల 11

కం॥ ఆ రావణు డిదియే కడ
సారి రణబంధు సాహసంబున గడుదు
ర్వారగతి నార్భటించుచు
ధారుణి గంపింపవచ్చె దనుజులు గొలువన్ 11

చ॥ అదిగని లక్ష్మణుండు మదినాగ్రహముంగొని దానదాధిపున్
పదునగు నత్రశత్రుమల చక్షమప్రయ్యలొనర్చి పేర్చినన్
మదమున రావణాసురుడు మంత్రయుతముగ శక్తిబూని నీ
విదె కడతేరినాడవని యేసిన మూర్ఛిరె లక్ష్మణుండిలన్ 11

కా॥ రాముండాగ్రహమొంది ఘోరముగ సంగ్రామంబు సంధిల్ల ను
ద్దామ ప్రాభవమొప్ప ధాత్రియదరన్ ధట్టించి క్రూరాత్మ ని
న్నేమాత్రంబును వీడనంచు గడువహ్నిజ్వాల జాజ్వల్యమౌ
భీమాస్త్రములు మంత్రయుక్తముగ నాపేశమునన్ చేయగన్

128 శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్వతి రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

ఆ॥ దే॥ ఆశరములదాటి కనుదుడోర్వగలేక
 పెరచి పొరిపోయి పురముజేరి
 హితుల జెప్పు నీతులిప్పుడు మది నెంచి
 చింతచేయసాగె జేష్టులుదిగి

120

పీ॥ మారీచు దొగియెల్పు మాటలు విన్ననైతి
 నలవిధీషణుపల్కు లరయనైతి
 తాత సంబోధనల్ తలదాల్చి లేనైతి
 తల్లిబోధలు విననొల్లనైతి
 కుంభకర్ణుని పలుకులకు నోరువనైతి
 సతిపల్కు లారయజాలనైతి
 ఆవుల బుత్రుల ననుజుల గోల్పోయి
 గతులేమిగనక దుఃఖితుడనైతి

ఎందుజూచిన పదివేలుమంది రాము
 లేదుట గన్నించుచున్న వారేమి నాకు
 దిక్కుతోచక నెంతయు స్రుక్కనయ్యె
 గటకట్టా యెంతటి నికృష్ట కాలమయ్యె

121

గీ॥ ఇంక జీవించి యేమి సాధించువాడ
 చెలగి పాతాళహోమంబు జేసియైన
 రాముని వధింతు లేకున్న రాఘవునకు
 ననువు లర్పింతునని నిశ్చయం బొనర్చె

122

కం॥ అక్కడ సోదరునింగని నీ
 మిక్కిలి శోకించుచున్న మిహిరకులేచున్
 అక్కపినాథుడుగని నీ
 విక్రరణీ దుఃఖమొందనెందుకు స్వామీ

123

శ్రీ అవ్వారి పెద్దరంగపార్వ రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము 129

కం॥ హనుమంతు డిచట నుండగ
మనలక్షణమూర్తికొటకు మనమున జింతన్
గొననేల యిపుడె బనిచెద
ఘనవర్వత మిటకుదెచ్చు గౌతుక మెనగన్ 124

కం॥ అని పనిచినంత హనుమంతు డపుడె యెగసి
చనుచునుండగ రావణు పనుపున నొక
దానపుడు కాలనేమి యాచార్యుండు
మౌనియైయుండి యా వాయుసూను బిలచి 125

ఆ॥వె॥ అనఘ నీపుటోపు ఘనకార్యమున రిది
తగినదార్యుండు తప్పజూపి
మకరిచేరజిక్కి మరణించు నితడంచు
తలచియుండె గవట తాడుండు 126

కం॥ హనుమంతుడరిగి కొలనుక
గని బలముక ద్రావటోవగా మకరము గొ
బ్బునబట్టిమింగ నుదరం
బును జీర్ణుక బయలు దెడలి మొసలిని జంపెన్ 127

ఆ॥వె॥ మొసలినుండి యొక్కముగవ వెల్వడివచ్చి
పవనతనయతోడ బలికెన్నియు
నేను దేదకన్య మౌనిశాపమున
నిట్లు మొసలినైతి నింపుదక్కి 128

కం॥ నీవలన శాపమడగెను
పాపని నిన్నిటకు జేరబంపినయతడా
రావణుని బంటుగావున
నేవిధముననై న వాని నిలగూల్చుమనెన్ 129

130 శ్రీ అన్నాపి పెద్దరంగహిర్య రాస్తాటి నిర్వచన రామాయణము

అ॥వె॥ కపటమునినిజాలి గాఢముగానొక్క
ముష్టిభూతమునను భూమినిగూర్చి
త్వరగనేగి ప్రోలవర్తనమునుదెచ్చి
లక్షణముని నిరతి బ్రతుకజేసె 130

గీ॥ అనురుడక్కడ గుహజేరి యద్భుతముగ
రక్తమాంసాదు లగ్నికర్పణముజేసి
హోమ మొనరింపనని విఘ్న మొందజేయ
ఁనిచె గవుల విభీషణుండనువుచెలిపి 131

గీ॥ అటకు కవులేగి పురమెల్ల నరసిమాడ
రావణుని జాడయె గానరాకయున్న
విశవముగా దారిజూపె విభీషణునతి
యసురవరుడున్న హోమగుహక గనంగ 132

చ॥ పదపడి హోమవిఘ్నములు పైకొని వానరులెల్ల జేయగన్
జెదరక నిష్ఠతో జపముసేయుచు వాథలకోర్చియుండ నం
గదు దనులేకు భార్యనొడికంబున బట్టుకవచ్చి ద్రుంతు నే
నిచె కనుమందులల్క నడచించుక గన్నులువిచ్చి యారసెన్ 133

కం॥ అంతట గోపాన్ధితుడై
పంతమున నరనిడట్టి పైకొనిరాగన్
గంతులుదై చుచురాముని
చెంతట లఘించివచ్చె తెలువారంగన్ 134

కం॥ అది కనుగొని పై త్రేకుచు
పదిలముగ శక్తిజూని పైకొనిరాగన్
యది కడపటి యుద్ధంబని
చుది రాముడు కనలిపై చె చురితురి శరముల్ 135

శ్రీ అష్టాది పెద్దరంగపార్కు రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము 131

గీ॥ శక్తిసత్వము శ్రీరామచంద్రు నెదుట
కదనమున సాటిగాదయ్యె గవ్వకై న
వర్షము విజృంభముగ మించివచ్చునట్లు
రావణునిముంచె జాణవర్షంబువలన 136

చ॥ ధనువున గంటమ్రోగిన హతమ్మగు లక్షయరాచులంద్రు రా
వణ రణముం దహర్నిశలవారక యేడు దినంబులెంతయు
గణగణగంటమ్రోగె ననగఁ మరణించిన దైత్యులెందరో
గణనయైనర్ప నక్కజముగాదె రఘుద్వహు శక్తినారయన్ 137

క॥ శిరములు దెగవేసినచో
మరిమరియని మొలచుచుండ మానవనాథుం
డరుదంది యబ్బిభీషణు
నరసిన నతడిట్టులనియె నధిపతి తోడఁ. 138

గీ॥ అమృతకలశము నాభియం దమరియందు
గాన యెన్నెన్ని సారులు కరళిరములు
కూల్చినను దానవేంద్రుండు కూలిపడడు
ఆయువంతయు నాభియందమరియందు 139

క॥ అని తెల్పిన శ్రీరాముడు
మునుకొని యాయమృత కలశమును దెగవేయు
ఘనపర్వత మిలగూలిన
యనువున రావణుడు గూలి యనువులు విడిచెన్ 140

ఉ॥ అంత విధిషణుండు తనయన్న గరించిన దుఃఖపూరిత
స్వాంతముతోడ నాచనికె శాస్త్రవిధిన్ యెరలోక నత్కియల్
సాంతముగానొనర్ప మనుజాభివృద్ధయొడ నబ్బిభీషణున్
జెంతకు జేరదీసి సువిశిష్ట బట్టముగట్టె నిమ్ముగన్ 141

- గీ॥ ఇటుల బట్టాభిషేకము నెలమిజేసి
రమణి సీతను బిల్చుక రమ్మటంచు
నావిధీషణు బంచిన సతదుదోయి
వై భవమున గొనితెచ్చె వనజసుఖిని
- ఉ॥ పెన్నిధిగన్న పేదగతి ప్రేమవతిర్పగ రామచంద్రు డా
యిన్నులనున్నునుంగనియె నారమణిమణి దీనచి త్తయై
కన్నుజాష్పముల్ దొరల కాంతునిజూచి నమస్కరింప నా
విన్నదంబుగాంచి పృథివీసతి కూరిమిమీర యిట్లనెన్
- కం॥ తరుణిమణి నీ మానస
మెరిగియు లోకంబుకొలుకు నీశేలమ్మన్
బరికింపదలచితిని భా
స్కరువంశంబునకు వన్నెగలుగ ధరిత్రిన్
- కం॥ అని సల్కిన ననితామణి
అనలము దరికొల్పజేసి యాత్మేళుని నె
మ్మనమున దలచి చితిన్ జొర
ననలము గడుచల్లనయ్యె నందరు జూడన్
- ఆ॥ చీర మాయలేదు చెమటబుట్టగలేదు
పూలువాడలేదు పొలతిమేస
కళలు తగ్గలేదు కనులు మూయగలేదు
అంతసేపు మంటయందునున్న
- గీ॥ దేవతలు వచ్చి జానకీదేవి పరమ
సాధ్వీయనివల్కి యెంతయు సన్నుతింప
జానకిని రామచంద్రుడు సాదరముగ
చేరదీసెను సంతోషచిత్తుడగుచు

శ్రీ లవ్వారి పెద్దరంగపాఠ్య రాప్తాటి నిర్వచన రామాయణము 133

ఆ॥వె॥ తనపురమున కేగదలచి శ్రీరాముండు
వానరులనుబిల్చి వారి వారి
పురవరంబులకును పొండని వల్కిన
వినయమెనగ నిట్టులనివారు 148

గీ॥ స్వామి మీబట్టణమును మీ జనములను స
హోదరులజూడ గొంక్షించుచున్న మమ్ము
నరసి మీతోడ వచ్చునట్లానతిమ్ము
మాకనుచుబల్కె స్వామి సమ్మతి వహించి 149

గీ॥ ఎంతమంది కూర్చుండిన యేడునూర్ల
మందికగుచోటు మగులుగా నొందియుండు
నట్టి పుష్పక యానమునందు నెక్కి
పోవుదమటంచు దెప్పించె బుష్పకంబు 150

గీ॥ ఇటుల బయనించి సేతువు నెలమిదాటి
రామచంద్రుని యెదుట నారావణుండు
నిరచినట్టుల గన్పింప నెగులుజెంది
బ్రాహ్మణ పితౄలమనియెంచి భావమందు 151

గీ॥ శివునిలింగ మిందుజేర్చి ప్రతిష్ఠించి
పాపఫలము నిపుడె బాపుకొందు
ననితలంచి వాయునందనుతో లింగ
మిటకుదెమ్ము కాళికేగి యనగ 152

క॥ అతండప్పుడె కాళికి
చేతోమోదముననేగి శివునకు భక్తిన్
చేతులు మోడ్చి స్మరింపుచు
సీతాపతిదలచి తెచ్చె శివలింగముకా 153

134 శ్రీ అష్టాది పెద్దరంగసూక్త రాష్ట్రాటి నిర్వచన రామాయణము

గీ॥ ఇంతలోపుల నునుహూర్తమింత మించి
పోవునట్లుగ దోచిన భూవిభుండు
ఇసుకతో లింగమునుజేసి వెనఁబ్రతిష్ఠ
జేయ హనుమంతు డటవచ్చి చింతనొంది 154

అ॥వె॥ దేవలింగమిటకు దెక్కుని ననుబంపి
యిట్లు లిసుకలింగ మిలఁబ్రతిష్ఠ
జేసినారు నేనుజేసిన తప్పేమి
అరయనిది యనర్హ మయ్యెనేమొ 155

క॥ అని చింతించుచు బల్కెగ
హనుమంతా వేళమీరినందున నేని
ట్లొనరించితి నీలింగ
మ్మును దెరుకుము మరల దానిబూన్చెద నివట 156

అ॥వె॥ అనగ నాంజనేయు డతిమోదమున దాని
నూడఁజెరికినేయ నూనియెంత
కష్టపడినగాని కదలనందు న స్వామి
చరణములకుఁబ్రాలి సంస్మరింప 157

అ॥వె॥ హనుమ నీవుదెచ్చినట్టి లింగము ముందు
భాగమున ప్రతిష్ఠపరగజేతు
సర్వజనులు దీని సందర్శనమ్మున
భూరిపుణ్యగతులు పొందగలరు 158

గీ॥ అని ప్రతిష్ఠించి హనుమంతు నాదరించి
ముందుగా నీవుబోయి యానందమెనగ
భరతునకు దెల్పునునిచెప్పి పనిచినంత
వాయుదేగముతోబోయె వాయుసుతుడు 159

శ్రీ అష్టాంగ ధ్యేయపాద్య రాస్తాటి నిర్బచన రామాయణము 135

క॥ అక్కడ భరతుండగ్రజు
దెక్కడనున్నానో యిచటికింకను రాతే
దక్కట యేమామనో యని
సొక్కుచు నుండంగ వాయుసుతు డరుదెంచె॥ 160

అ॥వె॥ స్వామి రామచంద్ర భటుడను హనుమంతు
డనెడివాడ భక్తినధిపునాజ్ఞ
ముందు చెలువగోరి ముదమున వచ్చితి
వచ్చుచున్నవారు వారలిటకు 161

క॥ అని తెల్పిన గడుముదమున
హనుమంతుని గొగిలించి యమ్ములుగురుడు॥
జనతతి గదలగ భక్తిని
తనయన్నకు నెదురుగాగ దరలిన యంత॥ 162

అ॥వె॥ స్వామి కెదురుదోయి సాష్టాంగముగ నమ
స్కృతులొనర్చినంత జెలుపుమీర
కుశలమరసి భక్తి గురునకు తల్లల
కెరగి పయనమైరి పురము జేర 163

గీ॥ పట్టణము జేరినంతట వై భవముగ
నర్వజనులును సంతోష జలధిదేల
రామచంద్రుడు ధర్మాభిరాముడగుచు
చెలుపుమీరగ బట్టాభిషిక్తుడయ్యె 164

చ॥ జనకజ యంకమందు ననుజన్ములు శ్రేవల వాదసన్నిధి॥
అనిలజుడుం దివ్యకనకాంచిత రత్నమయాననంబున॥
దినకర తేజమొప్పగను దేవతనెల్ల బరిస్తుతింపగా
ఘనజెలంగ వై భవముగా రఘురాము డెసంగె నచ్చట॥ 165

ఆ॥వె॥ వానరాది హితుల వారివారిండ్లకు
బంపి రామచంద్రు డింపుమీర
వదునొకండువేల వర్షంబులిలయేర
భరతు యౌరాజ్యభరితుజేసి

క॥ అనియివ్విధి గ్రీస్తుశక
ఋణ పందొమ్మిది శతాబ్దముల దెప్పిదియా
రున నీపంచమభాగ
మును రాస్తాడోబిరెడ్డి ముగియం జేసె॥

క॥ ఈ రామాయణ కథ నె
వ్వారేనియు జదువ వినన వ్రాసిన యేని॥
శ్రీరామకృప సంపద
లారోగ్య కుభంబు లొందనయ్యెడు గాక॥

:- స ం పూ ర్ణ ము :-

అవ్వారి నారాయణ జీవిత సంగ్రహము

జన్మస్థలము:- నీలారెడ్డిపల్లె, కొర్రపాడు(P.O.) బుక్కరాయనముద్రము,
అనంతపురం తాలూకా, అనంతపురం జిల్లా.

తల్లిదండ్రులు :- అచ్చమ్మ, పెద్దరంగప్ప

బన్మడినము:- 1-7-1929 సం॥

విద్యాభ్యాసము :- ఇంటర్ వఱకు, తెలుగు విద్యార్హు

ఉద్యోగము :- తెలుగు పండితులు

అభిమానము :- రచనము - సాహిత్య పోషణము

రచనలు :- 1) అనంతపుర మండల తెలుగు రచయితలు, 3) అనంతపుర
మండలేతర తెలుగు రచయితలు 3) వర్యాయపద నిఘంటువు
4) ప్యుత్పత్తికోశము 5) అచ్చ తెలుగు నిఘంటువు-
6) బుక్కరాయ నముద్రము.

సన్మానములు :- రాయలసీమ కవుల సభ, అనంతపుర కేంద్ర గ్రంథా
లయము, భర్మవరము కళాజ్యోతి, చెన్నైకొత్తపల్లి
ఉపాధ్యాయ సమితి - గార్లదిన్నె హైస్కూలు మొద
లగు చోట్ల.

ప్రభుత్వ సన్మానములు :-	<div style="border-left: 1px solid black; padding-left: 10px;"> 1978 మార్చిలో ఉత్తమ ఉపాధ్యాయ అవార్డు. 1978 సెప్టెంబరులో State Award, 1983 సెప్టెం బరులో State Award పొందుట. </div>
---------------------------	--

హైదరాబాద్ పబ్లిక్ గార్డెన్స్ జూబిలీ హాల్ లోను, ఇందిరా ఆడిటో
రియంలోను ముఖ్యమంత్రిచే సన్మానము, విద్యామంత్రిచే బహుమతి
ప్రదానము.